

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MAREC • BŘEZEN • MARZEC 1989 (ČÍSLO 370) CENA 50 ZŁ

JARNÁ PIESEŇ

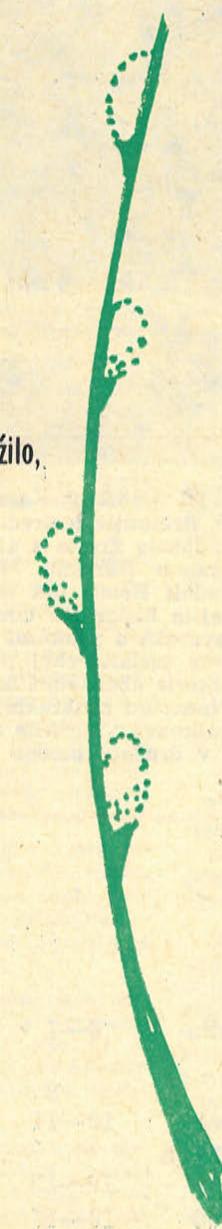
Objíjam Vesnu, krásavici,
rozmarným, nežným pohľadom,
som navštívil jej vonný dom,
nesúc jej srdca polovicu.

Kto žiť chce, k nej nech so mnou chváta.
Pod', dievča čerešňových pier.
Život je veľký bohatier,
dá lásky nám, keď nedá zlata!

Jaro je samé milovanie,
hora je samé štebotanie,
srdce moje je fiala,
ju moja milá voňala.
Odtrhla si ho — krvácalo,
poľubila ho — zaplesalo,
jej dvoje rúk si ho za ťadrá vložilo,
srdce to na jej srdiečku ozilo.

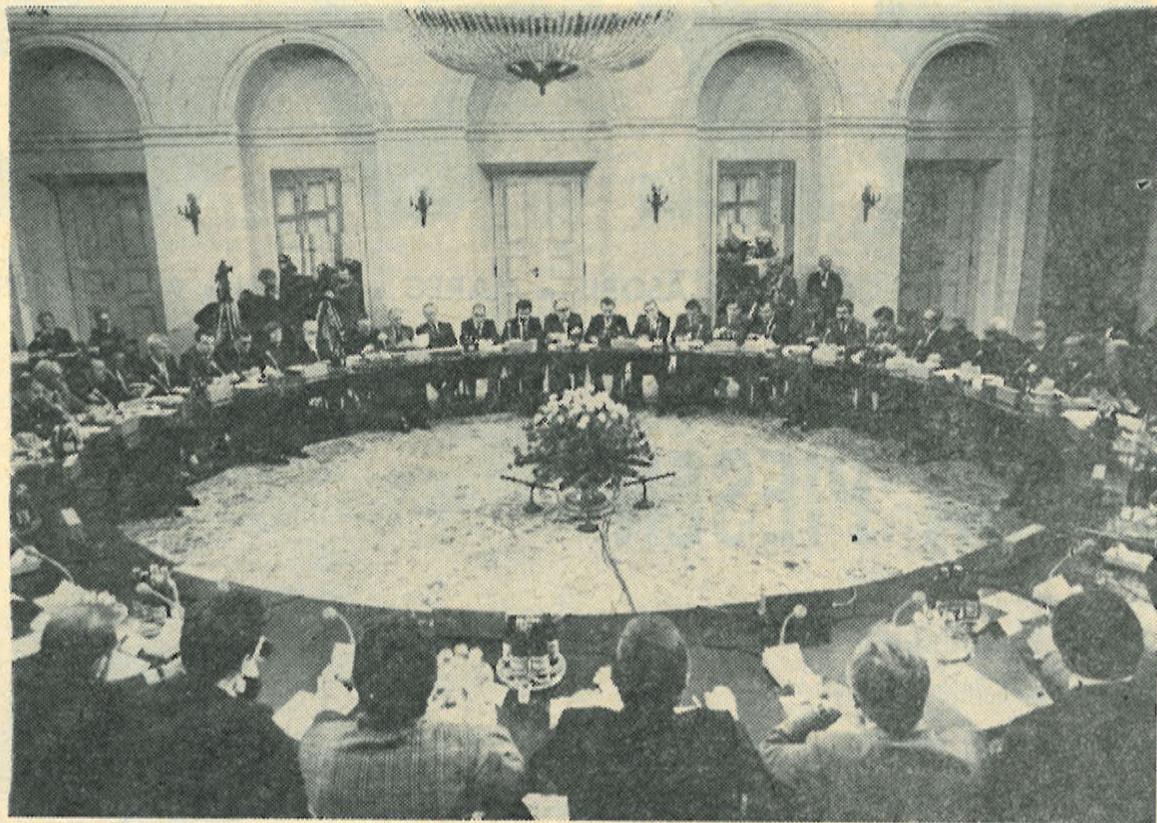
Slávici, spievajte nám
rozkošné pesničky jarné:
prekrásnu milú ja mám,
mladušké dievča a švrne!

Hlavička jej zlatovlasá
k môjmu plecu nakláňa sa,
zrak jej v moje oči hľadí,
zrak jej moje oči hladí,
šepkajúc: milujem, milujem...
Ach, oči krásne, viem to, viem
Preto som cele šťastný.
Myslím: život je krásny,
zelená hora, svieži les
je rovnou cestou do nebies.

V ZNAHENÍ OKRÚHLEHO STOLA

V paláci Rady ministrov vo Varšave prebiehali od 6. februára tridňo očakávané rozhovory za okrúhlym stolom o riešení najdôležitejších spoločensko-politickej a hospodárskych problémov v Poľsku a dosiahnutí celospoločenského dozumenia. Zúčastnili sa ho predstaviteľia rôznych súl spoločnosti, ktoré prejavili záujem a ochotu spoločne hľadať cesty prekonávania krízy a riešiť otázky ďalšieho rozvoja krajiny.

Pred začiatom rozhovorov — sprava: zástupca Solidarity Mieczysław Gil, člen Spoločenskej prímasovskej rady Witold Trzeciakowski, člen Politického byra a tajomník UV PZRS Władysław Baka, podpredseda vlády Ireneusz Sekula a minister priemyslu Mieczysław Wilczek.

Účastníci okrúhleho stola — zľava: člen Politického byra a tajomník UV PZRS Stanisław Ciosek, minister vnútra Czesław Kiszeck, prvý tajomník VV PZRS v Gdansku Marek Holdakowski, tajomník UV PZRS Leszek Miller a predseda Spoločensko-politickej výboru Rady ministrov Aleksander Kwaśniewski.

NA KONZULÁTE ČSSR v Katowiciach sa koncom januára tridňo prialské stretnutie popredného aktívna našej Spoločnosti zo Spiša, Oravy a redakcie Života s generálnym konzulom dr. Rudolfom Remišom a konzulom Karelom Matlom. K účastníkom stretnutia prehovoril dr. Rudolf Remiš (na snímke pri prejave), ktorý pripomienul najdôležitejšie historické udalosti v 70-ročných dejinách slobodného Československa a poukázal na súčasné politicko-hospodárske premeny a procesy socialistickej prestavby v ČSSR. Predseda UV KSSCaS Ján Molitoris oboznámil hostiteľov s obdobím vzniku našej organizácie, jej činnosťou a aktuálnymi úlohami. Účastníci stretnutia si tiež pozreli zaujímavý videofilm o Československu od jeho vzniku podnes a potom v družnej besede sa delili svojimi skúsenosťami z krajanskej práce.

V ČÍSLE:

Príbeh v Závadke	6—7
Povedzte nám pastieri...	8
Terézia Vansová	10—11
Po stopách českých bratří	12—13
Spišská zima '89	16—17

*Tradice
stále žive
str. 16-17*

12. ZASADANIE ÚSTREDNÉHO VÝBORU

22. januára sa v Krakove konalo 12. zasadanie ústredného výboru našej Spoločnosti, ktoré viedol predseda ÚV Ján Molitoris. Zasadania sa zúčastnil zástupca Administratívneho oddelenia KV PZRS v Krakove Stanislaw Litwin a predstaviteľ Spoločensko-administratívneho oddelenia Ministerstva vnútra Boleslav Stanejko.

Účastníci zasadania si vypočuli a schválili správu o činnosti KSSČaS v minulom roku a o plnení uzenesieni 7. zjazdu a súčasne schválili plán práce Spoločnosti na rok 1989.

Od minulého roku prebieha v našej organizácii predzajazdová volebná kampaň. Hodnotiac jej priebeh ústredný výbor stanovil termín posledných volebných schôdzí v miestnych skupinách, ako aj volieb obvodných výborov na Spiši a Orave, ktoré kampani ukončia. ÚV zároveň rozhodol, že VIII. zjazd KSSČaS sa pre ľahkosť s ubytovaním delegátov v Krakove uskutoční v novembri 1989. Presný termín zjazdu určí 13. zasadanie ÚV. Zároveň ÚV zvolí zjazdovú komisiu (oznam jej členov sme uverejnili vo februárovom čísle Života), ktorej úlohou bude priprava materiálov a organizačné zabezpečenie rokovania tohto najvyššieho krajanského fóra.

V diskusii krajania zdôrazňovali, že na VIII. zjazd by Spoločnosť mala ísť s čistým kontom, t.zn. so splnenými úlohami schválenými na predošlom zjazde. V tomto kontexte poukazovali na viaceré nevyriešené problémy, medziiným otázku sídla ústredného výboru v Krakove. Patrí sem i vyučovanie slovenčiny na spišských a oravských základných školach, pre ktoré kuratórium osvety a výchovy nedokázalo zabezpečiť pedagogické kádre v súvislosti s odchodom do dôchodku viacerých učiteľov slovenčiny. Malo to za následok zánik vyučovania slovenčiny na niekoľkých školách a tým aj výrazný pokles celkového počtu žiakov na tomto vyučovaní. V súvislosti s tým bolo rozhodnuté, že otázke školstva bude venované jedno z najbližších zasadnutí predsedníctva ÚV.

Z roka na rok stúpa v Poľsku cena tlače, v tom aj Života. ÚV zaujal k tejto otázke kritický postoj zdôrazňujúc, že posledné, 150-percentné zdraženie Života znížilo počet jeho odberateľov. Takýto prudký rast treba rozhodne zabrániť o to viac, že ho nesprevádzza rast kvality.

Počas diskusie viacerí účastníci zasadania prízvukovali, že naša národnosť nie je reprezentovaná vo vojvodských a gminných národných výboroch, hoci Spoločnosť v predpísanom čase navrhla svojich zástupcov na kandidačné listiny. Ako v tejto situácii možno hovoriť o postupujúcom procese demokratizácie spoločenského a politického života v Poľsku? Je to aktuálna otázka tým viac, že nás v neďalekej budúcnosti čakajú voľby do Sejmu PER, ktorých sa, ako vždy, aktívne zúčastňuje naše krajanské prostredie.

Ústredný výbor zaujal stanovisko k pripravovanému návrhu zákona o spoločnostiach, ktoré má tento rok schváliť Sejm. Bolo rozhodnuté, že KSSČaS pošle svoje pripomienky k tomuto návrhu na Spoločensko-politický výbor Rady ministrov.

ÚV vysoko zhodnotil spoluprácu našej organizácie s Maticou slovenskou a Československým ústavom zahraničným, ako aj so susednými pohraničnými okresmi na Slovensku a konštatoval, že túto spoluprácu treba naďalej rozvíjať a rozširovať.

V priebehu zasadania ÚV prerokoval tiež rad bežných organizačných otázok a aktuálnu kultúrno-osvetovú činnosť, v tom medziiným problematiku dvojjazyčných nápisov,

kultúrnej výmeny medzi miestnymi skupinami, vyvájania hospodárskej činnosti a zvyšovania vlastných príjmov, v súvislosti s čím stanovil výšku členských príspevkov na 100 zl.

ZO SPRÁVY ZA ROK 1988

Organizačná štruktúra KSSČaS sa v minulom roku v podstate nezmenila až na to, že bola formálne zrušená činnosť MS v Kucove, keďže obyvatelia tejto obce sa vzhľadom na rozvoj hnedouhoľnej bane Belchatów stahuju na iné miesto. Spoločnosť má 32 klubovní, v ktorých sa vyvíja kultúrno-osvetová činnosť, čitateľstvo kníh a tlače, školenie súborov a kapiel, premietanie filmov, večierky a pod. K najaktívnejším patria klubovne v Novej Belej, Nedeci, Krempachoch, Jablonke a Zelove.

Spoločnosť už tradične zorganizovala prehliadky folklórnych súborov, divadelných krúžkov a dychových orchestrov, ako aj recitačnú súťaž. Okrem domáčich vystúpení, náš súbor sa predstavili i na Slovensku, napr. súbor z Novej Belej v Detve, divadelný krúžok z Podvilkova v Trstenej a Námestove. Hostili sme tiež divadelný krúžok a Námestova a dvakrát dychovku z Trstenej.

V minulom roku v rámci spolupráce s Maticou slovenskou a Československým ústavom zahraničným medziiným 7 mladých krajanov začalo študovať na stredných a vysokých školach na Slovensku, 19 detí bolo na prázdninovej rekreácii v Bratislave a 2 krajania na liečení v čs. kúpeľoch, 19 žiakov na letnom tábore v Čechách. Delegácia KSSČaS sa zúčastnila osláv 125. výročia Matice slovenskej v Martine a neskôr 70. výročia Československého ústavu zahraničného v Prahe. Siesti krajania boli na choreografickom kurze v Moravanoch a po jednom na letnom jazykovom kurze v Bratislave a Prahe.

Napriek rôznym opatreniam sa doteraz nepodarilo vyriešiť otázku sídla ÚV a dvojjazyčných tabuľ v gminách Bukowina Tatrzanska a Nižné Lapše, ako aj zastaviť pokles žiakov na vyučovanie slovenčiny, čo však nie je závislé len od Spoločnosti.

PLAN PRÁCE NA ROK 1989

Tohoročný plán práce, schválený na poslednom zasadani ÚV, je značne bohatší ako v predošlých rokoch, ale podľa mienky krajanov je uskutočniteľný a zodpovedá aktuálnym možnostiam Spoločnosti.

Najdôležitejšou úlohou v tomto roku je dokončenie volebnej kampane v miestnych skupinách a obvodoch a zdarný priebeh VIII. zjazdu KSSČaS, stanovený na november t.r.

Veľký význam sa v plne práce prikladá krajanskej aktivite v spoločensko-politickej živote, v tom najmä činnej účasti v predvolebnej kampani a voľbách do Sejmu PER, ako aj rozvíjaniu súčinnosti s miestnymi spoločensko-politickejmi orgánmi a inými spoločenskými organizáciami, s gminnými kultúrnymi strediskami a vojvodskými oddeleniami kultúry a umenia.

K základným povinnostiam členov KSSČaS patrí neustála starostlivosť o rast členskej základne, krajanská výchova mládeže a jej zapájanie do činnosti Spoločnosti, ako aj aktívnu účasť v organizačnom i spoločensko-kultúrnom živote svojich miestnych skupín a plnení ich pracovných programov.

Hodne miesta v pracovnom pláne zaberá kalendár konkrétnych kultúrnych podujatí, ktorý zahrnuje medziiným prehliadky folklórnych súborov, divadelných krúžkov, dychových kapiel, recitačnú súťaž, organizovanie krajanských veselic a vystúpenie súborov v jednotlivých MS, usporiadávanie výstav a krajanských zájazdov na Slovensko, rozširovanie činnosti klubovní, čitateľstva kníh a tlače, propagovanie Života.

Veľkú starostlivosť sa v pláne práce venuje vyučovaniu materinských jazykov. V súvislosti s tým sa plánuje uskutočniť stretnutie s kurátormi osvety a výchovy pre definitívne vyriešenie všetkých problémov (doteraz ním zanedbávaných), spojených s týmto vyučovaním, stretnutie učiteľov slovenčiny, zásobovanie škôl (v spolupráci s Maticou slovenskou) učebnými pomôckami, ako aj dbať o sústavný nábor nových žiakov na výučbu materinci.

Program spolupráce Spoločnosti s Maticou slovenskou — okrem mnohých stálych akcií ako napr. účasť nášho súboru na festivali v Detve, choreografický kurz, SAS, štúdium krajanskej mládeže na stredných a vysokých školach, sanatórna liečba, letná rekreácia žiakov, predvída i výstupenie divadelného krúžku na Slovensku, zájazd školskej mládeže a odbojárov do SSR a zabezpečovanie iných potrieb Spoločnosti.

ČsUZ plánuje zabezpečiť o.i. rekreačný pobyt v ČSSR pre 10 detí zo Zelova a 10 zo Spiša a Oravy, štúdium pre 1 osobu na vysokej škole a účasť 1 záujemcu na letnom kurze českého jazyka, sanatórnu liečbu, brigádnicke pobuty krajanov a pod.

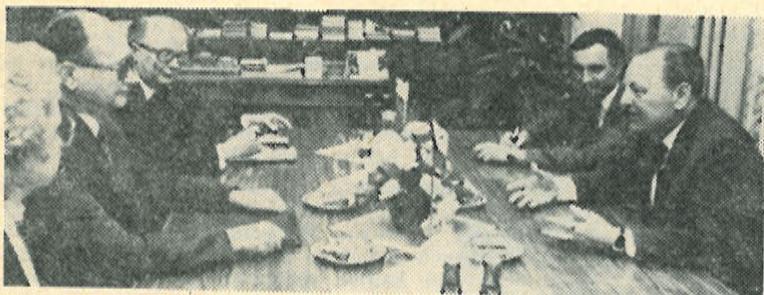
Výrazne sa rozširuje kultúrna výmena (zabrzdená počas vojnového stavu) so susednými pohraničnými okresmi Dolný Kubín a Poprad. Predvídajú o.i. účasť našich súborov na podujatiach v Červenom Kláštore a na Oravskej priehrade a vystúpenia divadelných krúžkov na Slovensku. Okrem toho na Spiši a Orave budú vystupovať slovenské folklórne súbory, divadelka a hudobné skupiny zo Spišskej Staré Vsi, Námestova, Trstenej a iné.

To sú len niektoré vybrané body z tohorečného plánu. Úloha je oveľa viac, spomeňme ešte školenie kapiel a dychoviek v Dolnej Zubrici, Fridmane, Novej Belej, Kacvine a Jurgove alebo opravu klubovní v Čiernej Hore, Falštine a Jablonke. Plán je reálny, ale do jeho realizácie sa musia zapojiť všetci členovia.

Pripravil: JÁN SPERNOGA

NOVÁ CENA ŽIVOTA

Vydavateľstvo „Współczesne“ oznamuje, že od čísla 4/89 sa zvyšuje cena Života na 100 zl za jeden výtlačok. Nutnosť zvýšenia ceny vyplýva hlavne z rastu ceny papiera o 90% a tlače o 62% v pomere k nákladom v roku 1988. Rastú aj iné náklady, nezávislé od redakcie: na dopravu, telekomunikáciu, nájomné a pod. Napriek zvýšeniu ceny časopis bude nadálej stratový a výška deficitu v roku 1989 sa odhaduje asi na 35 miliónov zl.

V PRAHE bol na pracovnej priateľskej návštive prvý tajomník ÚV PZRS a predseda Štátnej rady Wojciech Jaruzelski. Stretoval sa s generálnym tajomníkom ÚV KSC Milošom Jakešom (na snímke) a prezidentom ČSSR Gustávom Husákom. „Mali sme možnosť vymeniť si skúsenosti z politiky realizovanej v oboch krajinách — povedal novinárom na záver návštavy Miloš Jakeš — politiky prestavby a demokratizácie, z riešenia problémov, ktoré sú s týmto procesom spojené. Predmetom rozhovorov bola aj výmena skúseností zo vzájomnej spolupráce a posúdenie možností, ako ešte viac pootvoril dvere jej ďalšiemu rozvoju vo všetkých smeroch.“ Poznamenajme, že Československo je po ZSSR druhým partnerom Poľska.

PARÍŽ. „Črtajú sa priaznivé perspektívy poľsko-francúzskych vzťahov“ — takto komentovala väčšina tlače výsledky návštavy predsedu Rady ministrov Mieczysława Rakowského vo Francúzsku, kde sa stretoval s prezidentom Françoisom Mitterrandom, predsedom vlády Michelom Roccardom, bývalým prezidentom Valerym Giscardom d'Estaingom a ďalšími osobnosťami. Počas návštavy bola podpísaná zmluva o podpore a ochrane investícii a založená poľsko-francúzska priemyselno-obchodná komora. Na snímke: záber zo stretnutia premiérov: M. Rakowského a M. Rocarda.

dentom Nadžibulláhom. Na snímke: skupina sovietskych vojakov nastupuje do lietadla.

KÁBUL. V súlade so ženevskými dohodami, uzavretými medzi vládami Afganistanu a Pakistanu v apríli 1988, Sovietsky zväz 15. februára tr. ukončil odsun svojich vojsk z Afganistanu. Do vlastí sa vrátilo vyše 100 tisíc sovietskych vojakov. Situácia v tejto krajine je však naďalej napäťa. Opozičné jednotky ďalej ostreľovali Kábul a iné mestá a viedli boje s vládnymi vojskami. V súvislosti s tým bol v Afganistane zavedený výnimočný stav a moci sa ujala Najvyššia rada obrany vlasti na čele s prezí-

NOVÝ VELITEĽ. V súvislosti s vymenovaním maršala ZSSR Viktora Kulikova za generálneho inspektora Ministerstva obrany ZSSR, vlády členských štátov Varšavskej zmluvy ho na jeho žiadosť uvoľnili z funkcie hlavného veliteľa Spojených ozbrojených síl Varšavskej zmluvy. Na jeho miesto bol po dohode vymenovaný prvý zástupca ministra obrany ZSSR, armádny generál Piotr Lušev (na snímke). Nový hlavný veliteľ má 66 rokov, je hrdinom ZSSR, absolvoval Vojenskú akademiu tankových vojsk a postupne velil pluku, divízii, armáde, vojskám viacerých vojenských okruhov a skupine sovietskych vojsk v Nemecku.

V SAN SALVADORU proběhla schůzka prezidentů pěti středoamerických zemí: Guatemale, Hondurasu, Kostariky, Nikaragui a Salvadoru. Schůzka byla věnována obnově mirového procesu započatého podpisem guatemalských dohod v srpnu 1987, jejichž současťí je plán řešení konfliktů ve Střední Americe. Představitelé středoamerických zemí se zabývali otázkami bezpečnosti a vnitropolitické demokratizace každé z nich a dodržováním lidských práv. Na snímku: Prezidenti Nikaragui Daniel Ortega a Salvadoru Jose Napoleon Duarte.

LITVA. Litevská společnost oslavila Den obrození litovské státnosti, k němuž došlo v roce 1918. Nejvyšší sovět republiky rozhodl, že den 16. února bude svátkem. Na snímku: Obyvatelstvo Vilniusu se shromáždilo před domem, kde byl v roce 1918 podepsán akt nezávislosti litovského státu.

PÁKISTÁNSKÁ PREMIÉRKA Bénazir Bhuttová dlela na oficiální návštěvě v Číně. Byla to její první zahraniční návštěva ve funkci premiérky. B. Bhuttovou přijal nejvlivnější čínský politik Teng Siao-pching (na snímku) a předseda ČLR Jang Šang-kchun. Po zakončení návštěvy prohlásila, že Pákistán a Čína mají shodné názory na důležité mezinárodní problémy a vyjádřila zájem své země o rozširování hospodářských styků s Čínou.

MNOHO MASOVÝCH DEMONSTRACÍ v muslimských krajinách vyvolala v posledním období kniha britského spisovatele indického původu Salmana Rushdieho pod názvom Safanove verše. Iránský duchovný vodca imám Chomejní ju označil za rúhačskú, keďže v ráj uráža islam, Korán a proroka Mohameda a žadal autorovu smrt. Stanovil tiež za jeho hlavu vysokú odmenu 1 mil. dolárov. Ďalšie 3 milióny za zabítie autora chcel zozbierať obyvatelia rodného mesta predsedu iránskeho parlamentu. Škandál okolo knihy S. Rushdieho (na snímke), ktorú majú vydáť aj v USA, vyvolal napäť medzi Veľkou Britániou a Iránom a dokonca zrušenie diplomatických stykov.

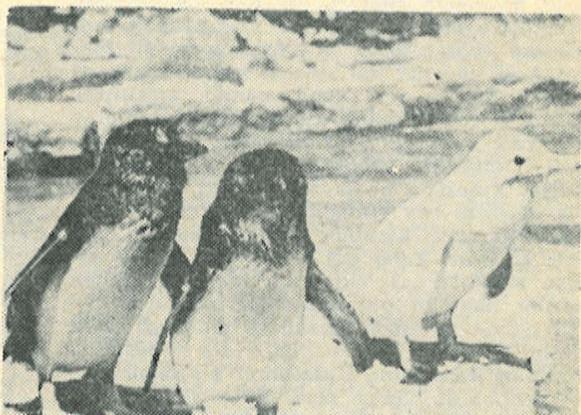
Snímky:
CAF, TASS, BTA,
AP, Reuter a archív

LONDÝN. Na břehu Temže stojí tento originální pomník, připomínající boje leteců britských vzdušných sil za II. světové války. Je rovněž holdem polským pilotům, kteří v bitvě o Anglii sestřelili 203 a poškodili 25 německých letadel, což je asi 12 procent ztrát německého letectva.

SANTIAGO. Zesílila se činnost sopky Lonquimay na jihu Chile. Z kráteru tryská láva a jedovaté plyny. Vyvolalo to paniku místního obyvatelstva, které se obává silného výbuchu. Ohrozenou oblast navštívil prezident Augusto Pinochet.

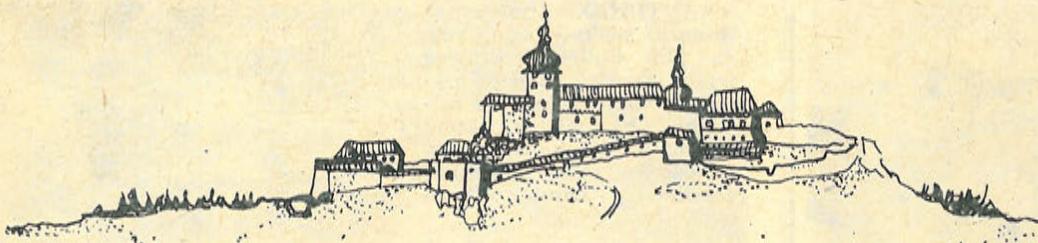

SYDNEY. Zoologická zahrada Taronga v Sydney se může pochlubit vzácným tučňákem — albínem. Odborníci se obávali, že ho ostatní tučňáci nepřijmou, ale ukázalo se, že přijaly podivného soukmenovce s plným pochopením.

KAREL GOTTE patří podnes k najpopulárnejším československým spevákům. Dvadsaťkrát zvíťazil v súťaži o Zlatého slavíka, vystupoval skoro na celom svete, nahral množstvo gramofónových platní a televíznych programov. Za svoju umeleckú činnosť získal v r. 1985 titul národného umelca. Na snímke: Karel Gott doma s platinovou platňou Supraphonu a „zlatou nahávkou“ Philipsa.

Ortogonalny pohľad na Čabrad v 18. stor. podľa súčasného zamerania

PRÍBEH V ZÁVADKE

Kto nepozná krásy horehronskej prírody, jeho ľud v žití, byti a konaní, je oveľa ochudobnený. Ľud, to nie je len zhľuk osôb, ale sama človečenská minulosť čo jestuje v prítomnosti, v rozumovom i citovom konaní a je podstatou budúcnosti. Preto bude námeste spomenúť aspoň úryvkom začiatok závadskej minulosť. Obec Závadka nad Hronom v roku 1474 v dnešnom pojati sústredenia neexistovala, ale boli to rozložené usadlosti po celom chotári, tak ako ich vlastnili jednotlivé rody. Každý rod mal zaujatý svoj vlastný chotár. Bolo to v tom čase, keď Matej, kráľ uhorský dal vytiesať známy nápis na žulový balvan na večnú pamäť stretnutia kráľa so Závadčanmi, ktorí boli slobodníci — libertini, so svojimi privilégiami a nepodliehali vrchnosti, neplatili dane a naturálnu rentu. Vytiesaný nápis znel takto: In hic locis Mathias rex Hungarum anno 1474 combenit guingue homines Hudak, Nosko, Lipták, Kolesar, Fabo gui regem non mudo capite salutarerunt sed rex laudabit fidem eorum nam in possedimentis monserunt — Na týchto miestach stretol sa maďarský kráľ Matej v roku 1474 s platiemi: s Hudakom, Noskom, Liptakom, Kolesarom a Fabom, ktorí neobnažili hlavy pred kráľom, ale kráľ ich pochválil za ich verejnosc, lebo stáli na svojich pozemkoch.

V tom čase, keď bol nápis vytiesaný do kameňa, bol za zásluhy v bojoch proti Turkom kráľovským podkoním Kohár z uhorského magnatského rodu. Jeho potomci získali v roku 1616 barónsky rang a v roku 1685, 15. júla ich kráľ povýšil na grófov. Po vyše 100 rokoch, až v roku 1815 získali kniežaci titul a rozsiahle majetky. Vlastnili aj Muránsky hrad a lesné komplexy na strednom Slovensku. Rod Koháryovcov vymrel v roku 1826. Posledný z nich Anton František Koháry mal dcéru, ktorá sa vydala za Coburgu zo saského kniežacieho rodu a tak majetky Koháryovcov na Slovensku prešli do vlastníctva tohto rodu. V 19. storočí Coburzovci boli jedným z najbohatších rodov v Uhorsku. Dodajme tiež, že Koháry bol kráľovský dežmar — výberi dani, a bol to on, ktorý nutil libertinov, aby aj oni platili dane. Vedľa sám kráľ Leopold I. 7. augusta 1676 podpísal dekrét o starých privilégiach libertinov, a čo bolo znova potvrdené na zhromaždení Gemerskej stolice v Rožňave 3. novembra 1676. Tento dekrét bol aj publikovaný.

Darmo sa libertini dovolávali svojho práva, ktoré vrchnosť porušovala. Svojho práva sa domíhali aj súdnou cestou, no libertini sovr prehrali a a obnovenú žalobu v roku 1716. V roku 1788 znova podali ďalšiu žalobu, ale „fiškus“ žalobu prefahoval až do revolučného roku 1848, keď 7. septembra

bolo na Bratislavskom sneeme zrušené poddanstvo.

Aj Závadčania si prveľmi dobre zapamätali prikoria a neprávosti, ktoré museli znášať a trpieť. A tak keď potom všetky kostoly na Horehroní mali patronát Coburgovského panstva, Závadčania ho nemali, lebo kniežatám nedovolili, aby si v ich kostole zriadili kniežaci stolicu. Takto nám budú Jasnejsie udalosti, ktoré potom nasledovali — že za bývalej Československej republiky Závadčania mali starostu komunistu (Pavel Skubák), čo bolo len v šiestich prípadoch, vrátane českých zemí.

Spomínané udalosti majú nadváznosť alk prekročíme stáročia a odvtedy už uplynulo veľa vody dolu Hronom. Počas výstavby železnej trate Cervená Skala-Margecany, balvan s nápisom nedopatrénim rozštípal talianski kamenári a uznané privilégiá libertínov boli už takto len v troskách historickej skutočnosti. Z kameňa, okrem iných, vykresali majstrov uholný kváder na železničnom moste, popod ktorým viedie hradská na Cervenej Skale.

Pracovití, húzevnatí, ale i skromní a sebavedomi Závadčania si vystavili kostol už v roku 1784. Miesto, na ktorom stojí, je výbežok vyvýšeniny, odkiaľ je výhľad na všetky strany a z pravej ho lemuje Veľký potok. Vybrali preč najkrajšie miesto a pri stavbe zasadili lipku, ktorá stáročia ševelila vo vete svoju melódii a ktorá sa vždy dobre počúva. V ten čas Závadka bola už početná sústredená obec. Lenže biskupský úrad v Rožňave s vysviackou kostola nezriadil a farnosť a nepridelil Závadčanom farára. Cirkevná a svetská vrchnosť im „ukázala“, že kto a kde sú píni. Roky a roky sa Závadčania domíhali farára, ale vždy neúspešne. Čas bežal nezadržateľne a s pribúdaním obyvateľov īmerne rástla aj bieda a nedostatok, a tak ľud začal opúštať dedinu, aj pre národnostný útlak Maďarov. Stačí spomenúť koniec rokov 1870 do roku 1900—1912, kedy viac ako polovica mužov v produkčnom veku odchídzala do sveta za obživou. Najviac ich odišlo do Ameriky. Prevažná väčšina sa po troch a desiatich rokoch vrátila do rodnej obce. Niektorí si priniesli nejaké úspory, ale bolo ich nemálo, ktorí sa vracali s podlomeným zdravím a s dlžobami na krku. Lenže vrátili sa aj módrejši a vedomí si svojej ľudskej dôstojnosti, mali aj široký rozhľad na život a so ználosťou angličtiny, s ktorou sa mohol každý cudzinec „bežne“ dohovoriť v Závadke. Teda absolvovali univerzitu života.

Tento veľkú migráciu začiatkom dvadsiateho storočia znásobila aj prvá svetová vojna, ktorá vynukla v roku 1914.

Hydra vojny požieraťa ľudské životy. Muži museli narukovať k vojsku a v treťom roku

jej trvania brali na front aj 16-ročných chlapcov a starcov. Len ženy s deťmi a prestárlymi ostali v dedine robiť pre front. Podvýživené deti hromadne umierali. Bieda a nedostatok sa znásobili do krajinosti života. Ľudom rekvirovali čo sa len dalo pre front zobrať, obilie, dobytok, ošipané, seno, slamu... Pamäťam sa, že z troch kusov dobytka mojej rodine zrekvírovali jedného junca a ponechali len starú kravu a malé teľa. Aj o materiálne zásoby bola veľká nádza, od potravín až po kovy a tak prišiel rad aj na kostolné zvony. Závadčanom vzali dva z troch zvonov. Veľký zvon sa menoval Ján a malý Adam, ktoré z kostolnej veže zhodili na zem. Závadčanom ostal jeden zvon nazývaný „Medan“, Ludia na zvnoch lipli. Keď im zvony brali, zhľkli sa všetci ku kostolu a bezmocne sa pozerali, čo sa to s ich zvoni deje. Pri pohľade ako zvony z veže zhadzujú niekto si dlaňmi zakrývali oči a keď zvony padli na zem, vždy to, sice tímenným hlasom zazvoniťa tak čudne a nevykles, akoby aj zvony vzdychali a plakali, že musia ísi na vojnu... Veľmi dlho sa hovorilo o tejto udalosti vo všetkých rodinách a domoch.

Pravda, zvony brali (v roku 1916) so súhlasom svetskej i cirkevnej vrchnosti. Treba to vedieť aj preto, že v ten čas bol maďarským prímasom kardinál arcibiskup ostrhomský Ján Černoch, rodák zo Záhorie. Počádzať zo slovenskej rolnickej rodiny, ale mu rodiačka skoro zomreli, tak ho dal strýka na štúdiá, lebo chlapec bol mimoriadne nadaný. Ti, čo boli súťažnejší vedeli aj o banskobystrickom biskupovi Wolfgangovi Radnaim, ktorý bol predsedom Uhorskokrajinského vzdelaváčacieho spolku slovenského, ktorý mal za úlohu Slovákov pomádať.

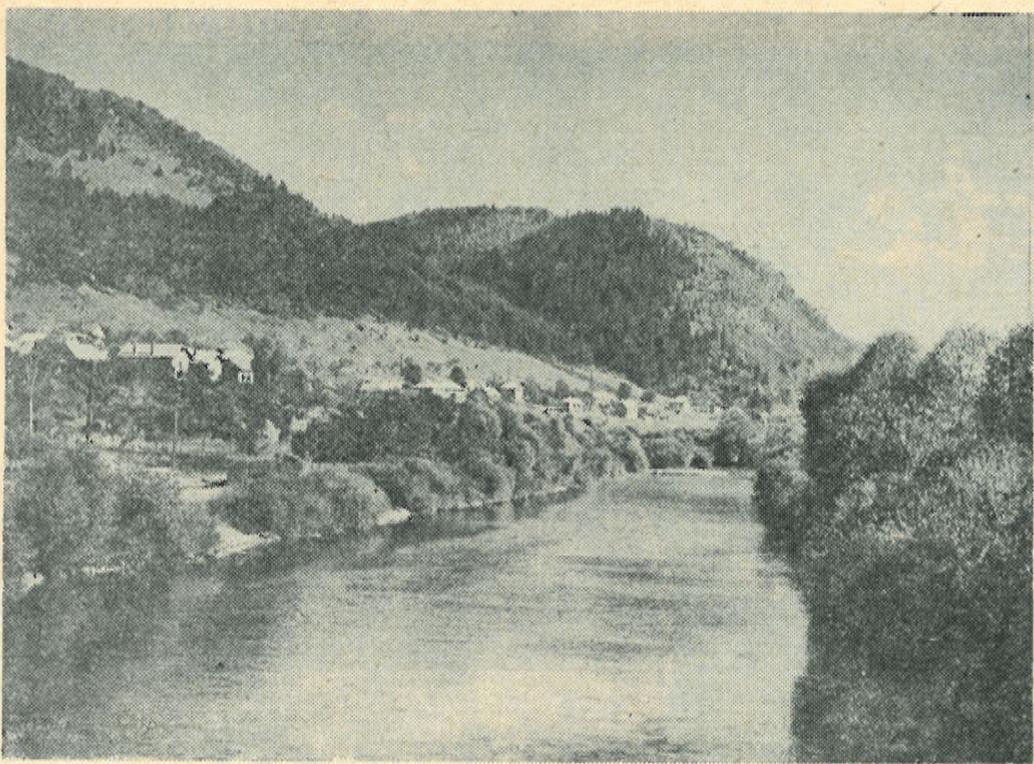
Vojna sa skončila porážkou Rakúsko-Uhorska.

Veriaci Závadčania si už v roku 1921 obstarali „nové“ zvony. Tieto boli zakúpené vďaka závadským americkým robotníkom, ktorí vykonali medzi sebou zbierku na tento účel. Neskor si Závadčania dali na kostol inštalovať aj vežové hodiny a tieto boli najkrajšie na Horehroní.

Bol krásny slnečný deň keď ohlásili richárovi zo železničnej stanice, že Závadčanom prišli nové zvony. Ako bleskom sa tát správa rozšírila z domu do domu v celej dedine. Čo malo ruky-nohy všetko sa pripravovalo privítať nové zvony. Ludia sa umývali, čistili ešte aj priedomia a cestu. Do svätočných hábov sa obliekali, ženy, chlapci, ale i deti a starci sa pripravovali dôstojne privítať nové zvony. Kto vie, ako, ako nie, ale i vence uvili a jedľová četina a kvety s kašmírovými šatkami, stuhami ovenčili a ozdobili došle zvony. Povož tiež pre účel vystrojili a fahali ho dva páry vypárených koní, na ktorých sa leskli posteje a spiežovce, ktoré umočňovali túto jedinečnú chvíľu v svätožiaure počas celej cesty.

I najväčšia slávlosť má svoj tieň. V tomto prípade to spôsobil nápis mien na zvnoch, ktorý si dali svojvoľne neoprávnene napísali funkcionári. Svetom skúsení robotníci, ktorí sa vrátili z Ameriky, ako Jano Mitrik a Jano Mendin — múdry chlapík, tito dva ešte vo vagóne objavili nápis, ktorý znel takto: „Zo zvierok veriacich závadských občanov s pomocou amerických závadských Slovákov so S. Hruškou pracujúcich na fare F. Golda, richtára J. Kubanda, inšpektor M. Babnič r. 1921“. Tie mená na zvnoch nemali byť.

Mladé ženy tomu nevianovali pozornosť a odhŕnali vence na zvnoch i keď ešte neboli vysvätené. Radost dedičanov zatienil ten nápis na zvnoch, aspoň tak tomu bolo v prvej chvíli, keď prišli nové zvony. Chlapci, ale aj mnohé ženy krútili hlavami nad takou hanebnosťou a trúfalstvom a zrovna od tých, ktorí požívali autoritu v dedine. Napätie rástlo. Lenže chlapci, ktorí pripravovali pred kostolom z novučíckych bielych ohlobľovacích dosiek pódium pre zvony a pre funkcio-

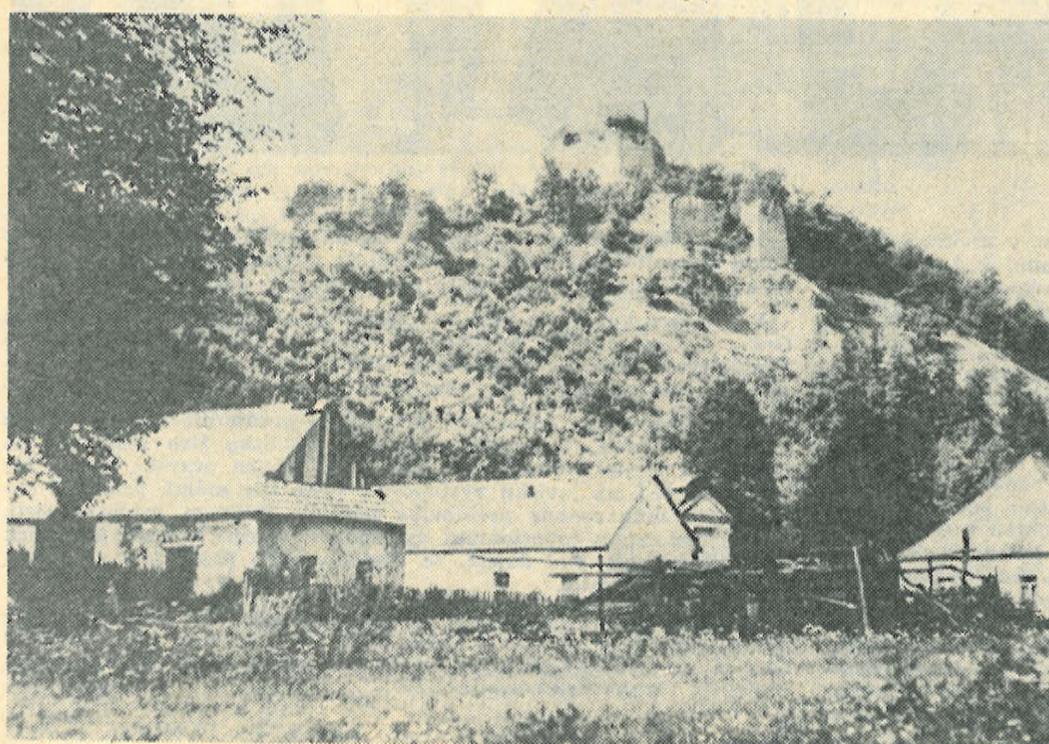

Cabračský Vrbovok

nárov a pre hostí tribúnu ešte nevedeli, že kto si dal mená vyliat na zvony. Ako sa povoz so zvonami pohol zo stanice, tak zvonili na tom jednom zvone počas celej cesty a bola to mohutná procesia ľudu. Dovezené zvony vyložili pekne na vyvýšené pódium. Pred kostolom bolo tiež veľa národa a veru museli aj poriadok robiť, lebo každý sa chcel aspoň rukou dotknúť zvonov.

Keď sme už spomenuli mená na zvnoch, žiadalo by sa povedať slovo o ich nositeľoch. Stefan Hruška bol z tých robotníkov, ktorí sa vrátili z Ameriky domov. Aj on bol jeden z tých – nie však hlavný, ktorí asistovali počas zberky medzi robotníkmi v Amerike. Bol menšieho vzrastu a o to bol čipernejší v rečiach, no nie v skutkoch, a nemal ani práva, ani zásluhy dať si na zvony svoje meno. Slovom, chytráčil, čo nikomu nie je na čest.

Cabraďský hrad — kedysi majetok rodu Koháryovcov. Koncom 16. stor. premenili vnútorný hrad na pohodlné panské sídlo, ktoré neskôr prešlo do kniežackého rodu Coburgovcov. Po roku 1812 začal pustnúť a zachovali sa z neho len časti opevnenia.

národného výboru a to vedel využiť pre svoj prospech.

V ten čas to bola taká hanba a nenávisť ľudu voči ním, že veľmi dlho trvalo, čo sa ľuďom nemohli ukazovať na oči. Ale to sme trochu odbočili, aby sme nevynechali samu podstatu — vysviacku zvonov.

Veľ vysviacka zvonov to nie je všedný sviatok, ale taký, čo sa udá za storočie raz. Na túto slávnosť sa zišlo veľa hostí a národa, ani sa nezmestili na priestranstvo pri kostole. Slávnosť to bola ako sa patrí veľká, a dôstojná, veľ ľudia vyobliekaní v krojoch akoby naschvál dodávali velebu slávnosti. Akt sa začal.

V bielom, zlatom vyšivanom pluvláre a so zlatou sponou odiaty farár vystúpil z radu hostí, za asistencie ďalších knazov vzal kadidlo, obišiel trikrát okolo zvonov a okiadzal ich v štyri strany sveta znakom kríza a vždy sa uklonil pri šepkaní modlitby. Vôňa kadidla sa šírila medzi zhromaždený ľud a tak sa dalo cítiť, že vysviacka sa začala. Po tomto obrade dali farárovi do ruky kropáč a popri ňom mu niesli svätenú vodu. Kropáčom zase v znamení kríza svätil zvony a nahlas latinsky zehnal — In nōmine Patris, et Filii et Spiritus Sancti — v mene Otca i Syna i Ducha svätého. Zehnal aj pritomný ľud, ktorý tiež sklonil hlavy a prezehnal sa. Akoby aj nie, veľ vňa kadidla okúzlovala všetkých a každá kvapôčka vody, ktorá dopadala na hlavy najbližšie stojacích, umocňovala pocit svätenia. A tento pocit mal vždy svoje nezastupiteľné kúzlo.

Sľivnosť sa skončila. Chlapci ostali stále na mieste a diskutovali, aj hľadali sa medzi sebou. V jednom sa všetci zhodovali, že nápis mien musí byť zo zvonov odstránený. Na túto robotu vybrali Jána Mitrika a hneď ho aj poverili úlohou, aby hanba mien bola zo zvonov odstránená. On sa tejto úlohy so čľou nezastupiteľne kúzlo.

Mitrik robil údržbára v Amerike a všetkomu sa tam naučil. Lenže na odstránenie nápisov zo zvonov bolo treba primerané náčinie a náradie a on ho nemal. Zato hneď po vysviacke zvonov, na druhý deň priniesol dláta, mlátko-kladivo a začal svoje dieľo. Okrem mládeže bolo veľa dospelých chlapcov a žien, ktorí obdivovali ako Mitrik odstraňuje nežiaduce nápis. Akože inak, ako v takých prípadoch býva, všetci mu do toho hovorili a nemali čo. Lenže Mitrikovi nešla robota tak, ako by si bol prial, aj ako by sa bolo žiadalo. To on dobre vedel. Literu nemohol čisto skreslať, i keď niekoľko dlát zlámalo a tak šticoval, vydizigával, ako sa len dalo. Najviac ho rozlučovali nežiaduce a naivné poznámky. Priam sa rozzúril, keď mu hudli do uši, že či sa neboji Boha, atď., atď... Ešte aj také, že či to nepoškodi hlas zvonov.

Celá táto operácia nebola ani tak jednoduchá, ani tak ľahká ako ju teraz uvádzame. Predstavte si, hoci len, že mládite kladivom a dlátom na zvon a tak každý úder prenikavo a silne zazvoní. Tento zvuk ľudí dráždil. Veľ to bol úder za úderom, snádtisťce a mlátenie na nevydržanie a ten prenikavý tón podnechoval okolo stojacích k rôznym rečiam a poznámkam a veru aj na jeho hľavu, i keď neprávom, ale bolo tomu tak. Aj dnes, keď sa zamyslime, že s takým nemožným nášiním sa pustil do takejto práce, treba jeho odvahu a úsilie obdivovať. Slovom, bola to vzrušujúca podivnaná, akú tak ľahko nikto neuvidí a to si Závadčania nedali ujsť.

No buď, ako buď. Mená boli zo zvonov skresané, že ako, to je iná vec. Kto ale chce i dnes ich môže prečítať, lebo neboli zbrúsené a zahľadené. V ten čas to nebolo ani čím spravil. Ale povedzme si úprimne, ktoréž dieľo je dokonalé. Zato zvony na závadskom kostole dôstojne hlaholia svoju melódiu od tých čias až po dnešok a tak vznešene, ako keby sa nebolo nič stalo.

JOZEF NOSKO
Pripravil: ACH

Povedzte nám pastieri...

Ešte dnes počas dĺhych zimných večerov počúť v niektorých našich obciach spev koledníkov, ktorí chodia od domu k domu s tradičným vinšom, koledami a priležitostnými scénkami. Vnášajú do nášho často jednotvárnego života sviežosť, radosť a hádam aj trochu nostalgie za tým, čo dávno minulo.

Pre zachovanie tejto peknej tradície Gminné kultúrne stredisko v Jablonke a vojvodská odbočka PAX-u v Nowom Sączi spolu s ďalšími organizátormi pripravili v poradí už 6. prehliadku kolednických skupín, ktorá sa uskutočnila 8. januára t.r. v Orave.

Podujatie malo svoje zvláštne čaro a získalo uznanie nielen koledníkov, ale aj širokej verejnosti. Počas zimného poobedia sa v priebehu niekoľkých hodín na scéne kultúrneho domu v Orave vystriedalo vyše 20 účastníkov rôznych vekových kategórií. Vystupovali jednotlivci, skupiny koledníkov, spevákov a hudobníkov, ktorí prezentovali veľmi pestrý a bohatý repertoár, rozdielny nielen v pojmaní, stvárnení a šírke záberu, ale i v kvalite. Počuli sme rôzne vianočné a novoročné vinše, oravské koledy v rozličných obmenách, obdivovali sme autentické koledovanie, vystrájanie a šantenie čerta a turoňa. Boli tiež rôzne scénky, dokonca bábkové divadlo a dramatické predstavenia, z ktorých časť mala blízko ku gýcom. Počas prehliadky zaznela, žiaľ, iba jedna slovenská koleda v podaní ma-

lipnických gazdinek na čele s kr. Viktóriaou Smrečákovou, ktoré spolu s gazdinkami z Kičor a deťmi zo základnej školy č. 2 v Jablonke reprezentovali krajanské prostredie na Orave.

V tomto roku sa na podujati zúčastnili po prvýkrát hostia spoza Oravy — zo Zavoje, Spytkowic, Czarného Dunajca a pohostinne vystúpil aj súbor zo vzdialených Dominikovic. Bola preto možnosť konfrontácie oravských zvykov s jej susednými oblasťami.

Autentické zvyky prenesené priamo na scénu nie sú pre diváka veľmi atraktívne. V Oravke však plné hľadisko živo reagovalo na dianie na scéne. Nečudo, boli im blízke nielen oravské zvyky, ale aj ľudia, ved' na javisku vystupovali často ich známi, príbuzní, susedia. Na mňa osobne prehliadka pôsobila dojmom jednotvárnosti, lebo s podobným repertoárom vystupovali viacerí oravskí koledníci. A chvíľami som mal dojem, že vystupujú iba preto, aby započítali ešte jedno podujatie.

Podujatie však svoje hlavné poslanie — pôsobiť pre zachovanie ľudovej tradície — splnilo v celej šírke. Kto nevidel, alebo zabudol ako sa na Orave koledovalo, si mohol pamäť obnoviť. A to je tá najlepšia vizitka pre organizátorov.

Text a foto: DOMINIK SURMA

VOJTECH MIHÁLIK

Tehotná

Balónik,
bobuľka
v bohyni,
baňaté b,
ty bujný
Budha v
babskom
balení —
belasým
bleskom
blkoceš
v blokoch
holesť —
blažená
blúdiš s bosým
bremenom a búchaš blízny
na bránu. Bi bronzové broskyne
v blúzke, balvan v bedrách, bociana,
bachratý bochník. Bol bozk, bol býk, bol
bič. A bude bábo, hezbranný bastard, bará-
nok boží, čo bľačí pod bubnom brucha. Búvaj,
bobáčik, ty biela bibolienka. Bláznil som
bohyňu a baláchal — v jej bielizni sa bŕla
babica. Ja bdiem a bojím sa, bludár,
bojím sa búrky, no brešem
barbarskú báseň.

DONÁT ŠAJNER

Rekl snad někdo

Nevěřte jaru, že všechno ví a všechno může.
Bez lidské ruky bude jenom plevel růst.
Řekl snad někdo, že láska je jen růže?
Má touho, nikde všednost nedopust.

Co zmůže sen, když ráno jej bezostyšně srazí?
Co může bodlák, když se ho netkne ruka?
Řekl snad někdo, co všechno slovu schází,
když nedozrálé do podzimních mlh puká?

Nevěřte, že slunce navždy jenom jásá,
i samo v sobě vede zápas bouřných let.
Co zmůže noc, když bolest sliby spásá
jak stádo ovcí nejkrásnější květ.

Nevěřte létu, že všechno ještě dožene.
Dny bez houslového klíče matou samy sebe.
Když křídlo ptáka bude trpně složené,
pak marné modro vysokého nebe.

SLOVNÍK ŽIVOTA (169)

POUŽÍVANIE A VÝSLOVNOSŤ L (1)

Mäkké ľ sa píše a vyslovuje pred samohláskami a, o, u, na konci slov a pred spoluohláskami.

Pred samohláskami a, o, u vyskytuje sa ľ v koreni slov, pred odvodzovacími príponami i pred ohýbacími koncovkami.

1. Pred samohláskou a pišeme a vyslovujeme ľ v týchto prípadoch:
a) V koreni slov a ich odvodením: bľačať, ľad (ľadovica), ľadník, ľadvie, ľahký, ľahnúť si, ľakat sa (ľak, ľaknúť sa), ľan (ľanový), ľavý (ľavica, ale lavica na sedenie), ľalia, ďlapotať, podľa, hľa, hľa-dieť (pohľad), ľhadať, kľačať, kľavý, pľasnúť, šķľabiť sa, šľapaj, šľachta, ťlapkať, veľa, ťlab, ťlaza a ľi.

b) V odvodzovacej prípone — ľavý, napr.: krikľavý, pichľavý, smradľavý, chudorľavý; podobne aj v slovách žihľava, pŕhľava.

c) V slovesách na -ať odvodených od slovies na -iť, napr.: válať (od valiť), strieľať (od streliť). Tak isto v slovesách premieľať, vy-mieľať, omieľať, omáľať, zakáľať.

POESKY

muszla uszna
muszelka
muszka
muszkat

SLOVENSKY

ušný boltec
mušlička
muška
muškát

ČESKY

ušní boltec
mušlička
muška
muškát

muszket	mušketa	mušketa
muszkieter	mušketier	mušketýr
musztra	vojenské cvičenie	vojenské cvičení
mustrować	cvičiť (niekoho)	cvičiť (někoho)
musztarda	horčica	horčice
musztarda po	po fúnuse (neskoro)	s křížkem po funuse
obiedzie	muši	muši
muszy	mušia váha	muši váha
waga musza	mušelin	mušelin
mušlin	mutácia	mutace
mutacja	matica (skrutky)	šroubová matice
mutra, muterka	múza	múza
muza	muzeum	muzeum
muzeum	muzeálny	muzeální
muzeum	umelecko-priemy-selné múzeum	umeleckoprůmyslové muzeum
kultury materialnej	muzulmaňin	mohamedán
muzulmański	muzulmański	mohamedánsky
muzyczny	utwór muzyczny	hudobný
instrument	instrument	hudobná skladba
muzyczny	muzyczny	hudobný nástroj
muzyk	muzyka	hudobník, hudobný skladateľ
	muzyka kameralna	hudba, orchester
	muzyka rozrywkowa	komorná hudba
	kocia muzyka	zábavná hudba
	muzykalność	vresk
	muzykalny	hudobnosť
	muzykant	hudobne nadaný
	mycie	hudobník
	mycka	umývanie
		čapica (bez štitka)

ŽENY – SPISOVATEĽKY

V dejinách slovenskej literatúry významné miesto patrí ženám-spisovateľkám. Z nich koncom minulého a začiatkom nášho storočia vynikajú najmä Elena Maróthy-Šoltésová, Terézia Vansová, Božena Slančíková-Timrava a Ludmila Riznerová-Podjavorinská. Ich literárne diela, privrávajúce sa milou rodnou rečou, sú stále aktuálne. Približujú život a obdobie, v ktorom národné umelkyne vytvorili vzácne diela slovenskej literatúry. Patria k tým, ktoré si človek nevdojak zapamätá na celý život, do ktorých sa vracia. Na stránkach nášho Života, v niekoľkých častiach na pokračovanie, chceme prispieť k poznaniu týchto vynikajúcich spisovateľiek.

TERÉZIA VANSOVÁ

Vo Zvolenskej Slatine, v národne uvedomenej rodine evanjelického farára Medveckého a Terézie, rodenej Langeovej, sa 18. apríla 1857 narodila spisovateľka Terézia Medvecká-Vansová. Dobové predstupy i vtedajšie pomery bránili širšiemu školskému vzdeleniu dievčat. A tak Vansovej, ako ostatným slovenským spisovateľkám z jej generácie, nedostalo sa vyššieho vzdelenia. Ľudovú školu vychodila v rodnej Slatine a potom ju rodičia dali na výchovu do dievčenských ústavov. Rok strávila v Banskej Bystrici (1869–70), kde sa mala zdokonaliť v nemčine, a druhý rok, aby si osvojila maďarčinu, prežila v Rimavskej Sobote (1870–71). Patrila medzi najnadannejšie žiačky. Rada čítala od detstva a prvé básne hlboko ukryté pred „cudzími očami“ písala už v dievčenských

rokoch, z ktorých najlepšie uviedol časopis Orol (1875) pod názvom Moje piesne i podpísaných menom Terézka M. Podľa autorky boli to „plody rozochvenej mladistvej myse“, ktoré poslala verejnosti s týmto venovaním:

Venujem ich bratom svojim,
ktorí za vlast pracujú,
venujem ich sestrám milým,
ktoré národ milujú.

Na vývoj Medveckej-Vansovej najväčší vplyv mal rodný dom a vlastenecké prostredie, v ktorom vyrastala. Rodina Medveckých žila čulým národným slovenským životom;

na fare u Medveckých sa často stretávali významní slovenski národovci minulého storočia Ján Francisci, Andrej Sládkovič, Ján Cajak a iní. Na Vansovú priaznivo tiež pôsobil dlhší pobyt u staršej sestry Adely Medveckej, vdovy po spisovateľovi Jánovi Čajakovovi, ktorá sa druhý raz vydala za Pavla Dobinského, známeho spisovateľa a zberateľa slovenských ľudových povestí, ktoré vydal v zbierke — Prostonárodné slovenské povede.

Z deťstva, z rodinného prostredia si Terézia Vansová zachovala spomienky, ktoré neskôr oživovali jej pamäť a tvorili námety pre viaceré literárne práce, ktorým natrvalo ostala verná.

Terézia Vansová, 80-ročná

ĽUDIA • ROKY • UDALOSTI

MAREC — BREZEN

1.III.1920 — V budove Mestského divadla v Bratislave začalo svoju činnosť Slovenské národné divadlo Smetanovou operou Hubička.

2.III.1859 — V Perejislavi na Ukrajine sa narodil Solem Alejchem, vlastným menom Solem Rabinovič, židovský spisovateľ, klasik literatúry v jidiš; románopisec, novelista a dramatik; písal tiež v hebrejskom jazyku. Pôsobil v Rusku, od 1914 v Amerike; jeho diela vytvárajú veľkú panorámu života Židov v Európe na prelome 19. a 20. storočia. Realisticky verne zobrazil židovské prostredie. Preslávl sa pútavými poviedkami a románmi zo židovského prostredia v ukrajinských mestečkách a zameral sa najmä na osudy drobných ľudí. Tragickosť ich situácie má u Solema Alejchema humorné ladenie s humanistickým podtextom. K jeho najlepším románom patrí Menachem Mendel (1892), Tovje der Milchiger (Dcéra bedára Tovjeho, 1894, 1959), Blondžendike štern (Bludné hviezdy, 1911, 1962), Funem jarid (Z trhu, 1915). Písal aj divadelné hry, napr. Sver cu zajn a jid (Tažko je byť židom). Veľmi sympaticky zobrazoval stredisko ruských revolucionárov (Potopa, 1911); vracal sa tak tiež k židovskej tradícii (Začarovaný krajčír 1900). Opisal život židovských emigrantov v Amerike (Motel, syn kantora, 1914). Posledným dielom Solema Alejchema bol autobiografický román Návrat z jarmorku. Písal tiež komédie (o.i.).

Židovská rodina) a tvoril pre deti (zomrel 13. V.1916 v New Yorku).

2.III.1824 — V Litomyšli sa narodil Bedřich Smetana, veľký český skladateľ, dirigent, klavírny virtuóz a hudobný kritik; spolu s Dvořákom zakladateľ českej národnnej hudby. V rodisku vystupoval už ako šesťročný a potom vo všetkých mestach svojich štúdií. Pôsobil ako domáci učiteľ hudby v pražskej rodine grófa Leva Thuna (1844–47) a súčasne študoval hudbu u pražského pedagóga J. Prokscha (1845–47). Začiatkom roku 1848 otvoril v Prahe vlastnú hudobnú školu, ktorú viedol do r. 1857. Búrlivý rok 1848 privítal ako skladateľ (Piešen sloby 2 revolučné pochody, Slávnostná prehoda D dur), zúčastnil sa revolučného diania ako príslušník ozbrojeného zboru. Z existenčných príčin odišiel do Göteborgu (Švédsko), kde pôsobil ako dirigent, klavírny virtuóz a pedagóg (1856–61). Od 1861 pôsobil v Prahe ako skladateľ, dirigent, učiteľ hudby: organizoval a dirigoval koncerty Umeleckej besedy. Po úspechoch svojich prvých opier sa Smetana stal prvým dirigentom Dočasného divadla (1866–74). Na jeseň 1874 väčne ochorel a celkom ohľuchol. Musel opustiť dirigentské miesto, ale napriek tomu neprestával komponovať. Od 1875 Smetana žil u svojej sestry v Jabkeniciach. Umrel 12. mája 1884 v Prahe.

Smetana patrí k popredným tvorciam neoromantizmu. Jeho tvorba sa opiera o legen-

dy i historickú tematiku svojej vlasti a český folklór. Určujúcim prvkom jeho opernej tvorby je lyrizmus: Branibori v Čechách (1863), Predaná nevesta (1866), Dalibor (1867), Dve vdovy (1873), Hlibčka (1876), Libuša (1872), Tajomstvo (1878), Certová stena (1882) a nedokončená Viola (1884). K Smetanovym vynikajúcim dielam patriajú cyklos symfonickej básni: Richard III., Moja vlast (Vyšehrad, Vltava, Sárka, Z českých luhov a hájov, Tábor, Blanik, 1874–79), Slávnostná ouvertura D-dur, Trio g-mol, sličkové kvarteta c-mol, Z môjho života a ďalšie, množstvo klavírnych a orgánových cirkevných skladieb. Pamiatky po tomto veľkom skladateľovi sú sústredené v Smetanovom múzeu v Prahe.

2.III.1333 — V Krakove zomrel Władysław I. Łokietek, poľský kráľ od roku 1320, syn kniežaťa Kazimíra I. kujavského a raciborského (nar. medzi 3.III.1260 a 19.I.1261).

2.III.1889 — V Schlüsselburskej pevnosti väzni zomrel Ludwik Waryński, významný činiteľ poľského robotnického hnutia, zakladateľ a vodca prvej poľskej socialistickej strany I. Proletariát (nar. 24.IX.1856 v dedine Myrtynówka v kijovskej oblasti).

2.III.1931 — V dedine Privoľnoje v Krasnogvardejskom obvode Štavropoľského kraja sa narodil v roľníckej rodine Michal Gorbačov; od 1.III.1985 generálny tajomník ÚV KSSZ.

Osemnásťročná (1875) sa vydala za Jána Vansu, evanjelického farára v biednej spišskej dedinke pod Tatrami, o čom vyrozprávala v črte Suplikant. Medzi dobrým ľudom využíva voľný čas na doplnenie svojho vzdelania, čítala a písala. Tu sa narodilo a zomrelo jej jediné dieťa — syn Ľudovít. Svoju hlbokú bolest vliaala do nemecky napísanej básne Verkungen uverejnenej v časopise Karpathenpost, vychádzajúcim v Kežmarku, do ktorého posielala z času na čas svoje básne a články písané nemecky. Bolo to najmenej tvorivé obdobie Vansovej.

Literárne odžila a v rodnej reči sa znova ozvala, keď v januári 1882 sa Vansovci prešahovali na Pílu pri Tisovci, kde zvolili Jána Vansu za svojho farára. Tam, v národne čulom a kultúrne živom prostredí, kde pôsobili viaceri slovenski národovci, účinkovali slovenskí ochotnícke divadlá a spevokoly, spisovateľka Vansová všetok svoj voľny čas venovala písaniu literárnych prác. Písala do Národných novín a Slovenských pohľadov, kde ich redaktorom bol Svetozár Hurban-Vajanský a od 1890 Jozef Škultéty. (Jedlička — 1884, Čo si rozprávali klobúky — 1885, Humoreska — 1885, Ideál, Z denníka dievča — 1886, 1887—1888, V salóne speváčky — 1889, Šapšanko — 1889).

Na Pile sa Vansová plne zapojila do spoločensko-kultúrneho i hospodárskeho života. Zúčastňovala sa mnohých podujatí a jej domov bol strediskom národného a kultúrneho života pre široké okolie. Vansová, ktorá sa v listoch ponosovala na to, že v dome musí „všetko sama konať: variť, izby riadiť, záhradu pestovať a mliekárstvo prevodzovať, takže od 5-tej ráno až do pol desiatej večer mám vždy dosť a dosť roboty. Zbýva mi len možnosť: pracovať v noci“, a že „ak sa okolnosti nezmenia“, bude „prinútená zriecknuť sa milého mi pera“, lebo „Darmo je: dvom pánom slúžiť nemožno“.

Napriek tomu na Pile napísala podstatnú časť literárnej tvorby, ktorou zásobovala po dlhé roky väčšinu vtedajších časopisov. Po prítom roku 1898 začala vydávať ženský časopis pre poučenie a zábavu — Dennicu, ktorou chcela dať slovenským ženám také literárne práce, ktoré rady čítajú, a zároveň

chcela Dennicou odstrániť zo slovenských rodín inorečové, národné a mravne škodlivé čítanie. Chcela sa ľuďom dostať bližšie do slovenských rodín, k slovenským ženám i keď jej emancipačné snahy a vôlece celé ženské hnutie narážalo na odpor i nedôveru, s čím sa spočiatku stretla aj Dennica, ktorej existenciu Vansová ustavične obraňovala:

„Vy snáď vidite v Dennici celé iné, než čím je a vlastne má byť, keďže tak ostro napadáte ju temer ešte, keď ničim nebola. Ždá sa, že Vy hľadáte v nej orgán tej zlopovestnej emancipácie... Ale odpustite, faktum je to, že aj ženy radi čítajú, vzdelávajú sa, berú to, čomu rozumejú... Ony tiež chcú sa poučiť — písala v liste Jozefovi Skultétymu do Pohl'adov. Vansová sa narodila na dedine a žila medzi dedinským ľudom, dobre poznala kultúrnu úroveň svojho čitateľstva, potreby i záujmy slovenských žien a dala im do rúk slovenský časopis, ktorý im bol blízky a ktorému rozumeli. Dennica vychádzala v rokoch 1898—1914 (od roku 1907 za spolu práce s Františkom Votrubom).

Na Pile Ján Vansa začal chorľať, bolom už ľažko vykonávať kňažský úrad — a Vansovci sa roku 1911 presťahovali do Banskej Bystrice na odpočinok. Tam prežili prvú svetovú vojnu, dožili sa vzniku Československej republiky. Po mužovej smrti (1922) sa Vansová so zvýšenou energiou dala do ďalšej práce. Začala redigovať časopis Slovenská žena (1920—23) a bola podpredsedníčkou spolku slovenských žien — Živena, ktorý vznikol 4. augusta 1869 v Martine, mal členstvo na celom slovenskom území a jeho cieľom bola zapájať ženy do rozvíjajúceho sa národného života a ich vzdelenia. Písala a končila svoje literárne diela, prózy a divadelné hry. Vydávala zväzky starších prác, nové diela. Prekladala aj inožajčinu literatúru do slovenčiny. Umrela vo veku 85 rokov, 10. októbra 1942 v Banskej Bystrici, zanechala rozsiahle literárne dielo.

Tvorba Vansovej popri rozličných vplyvoch má svoje hodnoty, svojú reč, svojich hrdinov — slovenský život. Jej práce sa čítali a čítajú aj dnes. Napísala rozsiahle romány Sirota Podhradských, Sestry, Kliatba, aj keď neraz nedosiahla úspech u kritiky,

dosiahla ho na druhej strane u čitateľov prežívajúcich osudy mladého dievča Violy — siroty Podhradských. Vansová aj tu dokázala svoj spisovateľský talent. Uvedomovala si tiež výchovný vplyv divadelných hier na ľud, a pretože bol nedostatoč pôvodnej slovenskej divadelnej tvorby, napísala „činohru pre deti“ Potopa (1886). Z ďalších divadelných hier sú známe: Predvečer svadby u Bottov, Môj Jožko, Lúbezní hostia, V salóne speváčky (1889) i najnáročnejšiu drámu so spevmi v piatich dejstvách Svedomie (1897), ktorú tisovskí ochočníci hrali ešte z rukopisu.

Vansová, „vedomá sentimentalistka a idealistka“, postupne sa včlenila medzi spisovateľov slovenského literárneho realizmu. Vedia dat svojim novelám, dedinským poviedkam, humoreskám a románom napínavý dej a snažila sa nimi odvratil slovenské čitateľstvo, najmä ženy, od čítania nemeckej a maďarskej spoločenskej beletrie. Z množstva Vansovej noviel a kratších práz spomeňme aspoň niektoré: Rozsobášení, Boženka, Biela ruža, Evin priestupok, Obete märnomyselnosti a pod.

Záverom treba spomenúť ešte beletrizovanú biografiu autorkinej matky Terézie Medveckej rodenej Langeovej a memoárovu prácu Môj muž, v ktorej podala životopisný obraz svojho muža Jána Vansu od jeho detských rokov, ale zároveň aj obraz života a vtedajších pomerov (1926—28). Z cestopisných prác je zaujímavá Pani Georgiadesová (1896—98), v ktorej opísala svoje skúsenosti z cesty na Národopisnú výstavu do Prahy. Vo svojej tvorbe Vansová zachytila dokument svojej epochy niekedy až kronikársky podrobne. Bola nesporne talentovaná a inteligentná, bola ženou, ktorá citila, že je potrebná a širila heslá pokroku medzi ženami na Slovensku, čo v oných časoch na Slovensku, ako aj inde v tejto dobe nebolo jednoduchou otázkou. Bola iste hnacou silou tohto pokroku medzi ženami. Svojou prácou plnila užitočnú úlohu. Pocit, že je potrebná, pomáhal Vansovej v jej neúnavnej, neľahkej práci, v literárnej tvorbe i verejnej činnosti. Spolužívala podmienky pre generačný nástup slovenskej moderny.

ACH

4.III.1386 — Korunovácia Władysława Jagellovego za poľského kráľa. Začiatok vlády Jagellovskej dynastie.

3.III.1958 — V Bratislave zomrel Ivan Krasko, v l. menom Ján Botto, vedúci predstaviteľ slovenskej literárnej moderny, jeden z hlavných tvorcov modernej slovenskej lyriky, národný umelec. Povolením chemických inžinier, proti otcovej vôle, ktorý chcel jediného syna nechať na gázovstve. Počas prvej svetovej vojny bojoval na frontoch v Poľsku, Rusku a Taliansku. Po vzniku Československa vykonával významné politické funkcie, o. i. bol podpredsedom Národného zhromaždenia, neskôr poslancom (1920—29), senátorom 1920—39 a členom Československej akadémie vied a umenia (1923). Pseudonym Krasko mu vybral Svetozár Hurban Vajanský podľa dediny Kraskova, ktorá bola blízko jeho rodiška. Gymnázium navštěvoval v Rimavskej Sobote, Prešove a v rumunskom Brašove. Vysokú technickú školu študoval v Prahe, získal titul doktor-inžinier. Ale ako chemický inžinier nemal vtedy možnosť pracovať na Slovensku, a preto pôsobil v Čechách v cukrovaru v Kloboučkach a v chemickej tovární v Slanom. V rokoch 1918—33 bol pracovníkom ministerstva s plnou mocou pre správu Slovenska a Krajinského úradu v Bratislave; od r. 1943 na dôchodku v Piešťanoch (narod. 12.VII.1876 v Lukovištiach).

5.III.1933 — V Nemecku sa uskutočnili volby do Reichstagu (parlamentu); bol schvále-

ný zákon o plnej moci pre Hitlera, ktorý zrušil občianske práva. Začalo predvojnové obdobie Tretej ríše.

8.—17.III.1917 — V Rusku vypukla revolúcia zvaná februárovou, ktorá zvrhla carizmus; bola utvorená buržoázna dočasná vláda.

9.—10.III.1957 — V Krakove sa konal zakladateľský zjazd prvej celoštátnnej organizácie českej a slovenskej národnostnej menšiny, ktorý utvoril Kultúrno-sociálnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku a zvolil ústredný výbor so sídlom vo Varšave. Za jeho predsedu bol zvolený Adam Chalupec (od júna 1956 predsedu prípravného výboru KSSČaS). Od roku 1961 sídlom ÚV Spoločnosti sa stal Krakov.

10.III.1947 — Počas pobytu Československej vládnej delegácie s predsedom vlády Klementom Gottwaldom vo Varšave bola podpísaná poľsko-československá zmluva o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci, ktorá sa stala medzinárom v dejinách vzájomných vzťahov oboch krajin a významnou udalosťou pre rozvoj vzájomne prospiešnej politickej, ekonomickej a kultúrnej spolupráce v ďalších desaťročiach.

12.III.1938 — Nemecká armáda obsadila Rakúsku spolkovú republiku; 13. marca Hitler proklamoval pripojenie (Anschluss) Rakúska k Tretej ríši.

14.—16.III.1939 — Následkom násilného mnichovského diktátu zo septembra 1938 ne-

mecká armáda v dňoch 14.—15. marca obsadila Čechy. Na Slovensku Rudácka vláda vyhlásila 15. marca nezávislý Slovenský štát pod patronátom Tretej ríše. 16. marca Hitler vyhlásil likvidáciu československého štátu a na českom území vytvoril tzv. Protektorát Čiech a Moravy.

24.III.1924 — Pred 195 rokmi v Poľsku, ktoré si ešte uchovalo pozostatky formálnej štátnosti vrátane kráľa Stanislava Augusta, ovela menša pre dvojnásobnú deľbu a spútanej ponižujúcim diktátom silnejších susedov a vnútornými rozpormi — vypuklo povstanie nazývané odvtedy Kościuszkovské — podľa mena svojho vodcu Tadeusza Kościuszku, absolventa stanislavovskej Rytierskej školy, ktorý sa postavil na čelo insurekcie. Neskôr získal generálisku hodnosť a slávu ako jeden z vodcov bojov o nezávislosť Severnej Ameriky a vojny na obranu Ústavy 3. mája: bol po kniežati Józefowi Poniatowskemu druhým nositeľom radu Virtuti Militari.

Povstanie, ktoré sa začalo v Krakove a podporili ho aj iné vlastenecké centrá, najmä Ján Kiliński vo Varšave, kde ozbrojený ľud odsúdil na trest smrti targowických prominentov — svetských a duchovných, ako aj vo Wilne, sa skončilo úpadkom päť týždňov po bitke pri Maciejowiciach, kde sa fažko ranený Kościuszko dostal do zajatia. Poľský národ ešte celé nasledujúce storočie bojal za nezávislosť, až kým ju nezískal po prvej svetovej vojne.

Po stopách českých bratří

I. EMIGRACE

Po zakončení války Fridrich I. zasadil těžkou ránu Jednotě bratrské, dědiče a pokračovatelce husitské tradice, jejíž ideologie byla namířena proti feudalismu jako zřízení společenské nespravedlnosti... Po mandátu z 5. října 1547, kdy byla členům jednoty zakázána shromáždění a veskeré náboženské obřady, byl vydán mandát, v němž král žádal mj. dodržování všech mandátů, které proti „odpadlíkům“ vydal král Vladislav, a tedy i mandátu z roku 1547 (vydaného bez souhlasu českého sněmu). Na základě tohoto mandátu všichni „odpadlici“ z šlechtického a měšťanského stavu byli odsouzeni k vyhnanství.

Zanedlouho po vyhlášení této nařízení byla zahájena jejich realizace, především tam, kde po konfiskaci majetku českých pánů dal členům jednoty ultimatum arcivévoda Ferdinanda. Dal českým bratřím na vybranou: buď přijmout římskokatolickou víru, nebo opustit do šesti týdnů s ženami a dětmi královské země pod hrozbou ztráty hrdla a majetku. Ultimatum bylo poprvé ohlášeno v Litomyšli 14. května 1548. Již příštího dne opustila Litomyšl první skupina emigrantů — 150 osob. U Rychnova se setkali s bratry z Bydžova a Chlumce a společně se vydali na další cestu na 60 vozech. Celkem to bylo asi 500 osob. Čeští bratři ze zemí nepodléhajících králi, jichž se dekret zatím netýkal, jakož i utrakvisté doprovázeli exulanty a někteří čeští pánové jim dali vojenskou ochranu, protože v horách a lesích bylo mnoho loupežních tlup. Jejich další cesta vedla přes Kladzko a Wrocław do Poznaně. Několik dní později se vydala skupina bratří z Turnova a Brandýsa, celkem asi 300 osob.

Dne 24. června 1548 došla do Poznaně první skupina bratří vyhnancích Ferdinandem I. Velkopolském měšťanů a šlechta je srdečně vitali. Čtěme o tom v dopise bratra Gabriela Daniela, vyhnance z Litomyše z července 1545, bratru Matějovi z Domažlic: „Pan starosta poznaňský nás tu v Poznani přijal a o hospodu pro nás na celou tu dobu se postaral, jídlem a nápoji nás zásobil, ujal se nás a byl by rád, kdybychom tu pod jeho ochranou zůstali... Včera dva týdny uplynuly od sjezdu v Kórniku, a na tom sjezdu byly pánů a zemanstva ze čtyři tisíce. A byl jsem při tom, jak s velkým afektem schválili, aby u jeho milosti krále bylo vyjednáno, aby nám v celém Polsku byl povolen, kde se nám jen líbí, a aby nás z kraje nepouštěli, protože kněžím příliš nevěří; z okoli zemanstva každý den k nám přijíždí a zve, abychom do jejich měst přijeli a domy si tam hledali, což také děláme. A slibuji nám, a jsou ochotni dát nám to písemně, že budeme mít plnou svobodu, zejména v náboženství i ve všem ostatním... a tak z milosti Boha Všemohoucího máme takové přátele, že lepší bychom ani v Litomyšli, kde jsme se narodili, neměli, za což Pánu Bohu budí chvála na věky.“

Tak příznivé přijetí vyplývalo nejen z ekonomických, ale i z politických podmínek. Třeba především zdůraznit výrazný protihabsburský postoj Poláků a jejich přátelské city k českému lidu. Ve vnitřních věcech je třeba zdůraznit, že v Polsku jednou z nejdůležitějších příčin popularity reformace, která

Třetí vlně české emigrace do Polska, z níž pocházeli i předkové našich kahanů ze Zelova, jsme v Životě věnovali již mnoho míst. Dnes přinášíme článek o první emigraci z 16. století a druhé emigraci ze 17. století.

lovec na disputaci bratří českých s luteránskými duchovními. V roce 1552 se vrátil z Prus do Čech a později se účastnil synodu polských protestantů v Kožminku. Zvlášť zajímavá je jeho práce „Zpráva o opaření našich v Prusích a sjednocení bratrském“. Z popisu cesty vyhnanců do Polska si zvláštní pozornost zaslouží „Krátké vypsaní o vyhnání Bratří z Čech za krále Ferdinanda prvního, léta 1548, a co se s nimi v Polště a v Prusích dalo“.

Bratří získali mnoho stoupenců nejen mezi polskou šlechtou, ale i mezi polským lidem. Byli však závislí na přízni svých šlechtických protektorů, a ti museli počítat s působením jezuitské misie. Úřady a stanoviska byly vyhrazena katolíkům, proto někteří znova přešli na katolickou víru. Přesto však bylo v roce 1608 ještě 28 sborů a v 17. století vzniklo ještě sedm dalších. Bratří ve Velkopolsku byli ovlivněni kalvínským a ztráceli svůj původní charakter. Většina potomků první emigrace vlny se asimilovala v polském prostředí tak, že někteří z nich se stali vynikajícími tvůrci polské národní kultury. V Szamotulech v roce 1548 se usadilo na zemích Andrzeje Górký mnoho českých emigrantů. V roce 1561 zde byl vydán proslulý kancionál „Písne chval božských“, zvaný szamotulský kancionál. Vytiskla ho tiskárna, kterou v szamotulském zámku vedl člen Jednoty bratrské Alexandr Oujezdský, znamenitý český tiskař.

Jedním z největších středisek Jednoty ve Velkopolsku do třicátých let 17. století bylo město Ostrorog. Jakub z Ostroroga sám vstoupil do Jednoty a v roce 1553 dal emigrantům farní kostel. V tomto městě byl archiv Jednoty a bohatá bratrská knihovna. Konaly se tu synody v letech 1620, 1627 a 1633, zde rozvíjeli činnost vynikající členové Jednoty, jako Jiří Israel, Jan Loren Třebíčský, Simon Teofil Turnovský, Maciej Rybiński a Jerzy Rybiński. První duchovní Jednoty v Ostrorogu byl Jiří Israel, který byl zároveň starším bratří v Polsku. Byl autorem zprávy o rozhovorech bratří s polskými protestanty. Výsledkem tohoto jednání měla být plná shoda v základních otázkách víry a obřadů. V domu Jiřího Israela byl vychován pozdější biskup Jednoty Šimon Bohumil Turnovský. Díky jeho péči vyšla v roce 1586 latinsky a polsky sbírka dokumentů týkajících se sandoměřského konsensu a sbírka dokumentů potvrzujících tento souhlas.

II. EMIGRACE

Na základě císařského rozkazu z 13. června 1627, nařizujícího všem nekatolíkům, kteří během půl roku nepřijmou katolické vyznání, aby opustili české země, tisíce Čechů, přijímajících svátost pod obojí, opustily Čechy. Tehdy Polsko podruhé poskytlo útulek českým vyhnancům. V roce 1628 vlna českých emigrantů do Polska se usadila především ve Velkopolsku, kde byly již obce Jednoty bratrské z doby první emigrace, především v Lešně, Skokách a Kobylině. V další etapě se část z nich přestěhovala do Toruně, Elblągu a do Slezska. Ze dvou tisíc emigrantů tisíc přijala Włodawa, Baranów a Lešno, které se stalo hlavním sídlem starších Jednoty.

V roce 1652 bratří vybudovali v Lešně kostel. Mezi polským lidem našli pro své učení úrodnou půdu. Sbory Jednoty byly v 70 obcích, k nimž patřily mj. Barcin, Bardo, Chomentovo, Chyciny, Cienin, Dębnice, Golani, Golina, Goluchowo, Gościszewo, Gromadno, Grójec, Kierzno, Kowalewo, Koźminek, Krotoszyn, Kruszwica, Kurczewo, Kwiłicz, Lešno, Liszkowo, Lutomierz, Łagiewniki, Łosocice, Łobżenica, Marszewo, Mielęcin, Myślibórz, Niechłód, Niemczyn Wielki, Odonów, Orzeszków, Ostroróg, Pakość, Parcele, Piłomyskowo, Policko, Poniec, Poznań, Sierostław, Skoki, Stawiszyn, Stawiszyn, Sypniewo, Stamotuly, Tomice, Trąg, Wieszkowo,

Wieruszewo, Wilkowo Niemieckie, Wilkowo Polskie, Wola Laszkowska, Wyszyna, Żychlin a Zygrzy.

Poznańska obec neměla tehdy vlastní sbor. Teprve za vlády Stanislava Augusta byly v tomto městě otevřeny kostely Jednoty. Bratří měli v Poznani vlastní školu.

Švédská válka za krále Jana Kazimíra zasadila společnosti i škole v Lešně těžkou ránu. Učitelé uprchli do Slezska. Po šesti letech byla z příspěvků velkopolské šlechty českobratrského vyznání a společnosti Lešna škola obnovena (1663) a byl s ní spojen duchovní seminář tohoto vyznání. Vzkříšená škola se však nevyrovnila dřívější ani výběrem učitelů, ani žáků.

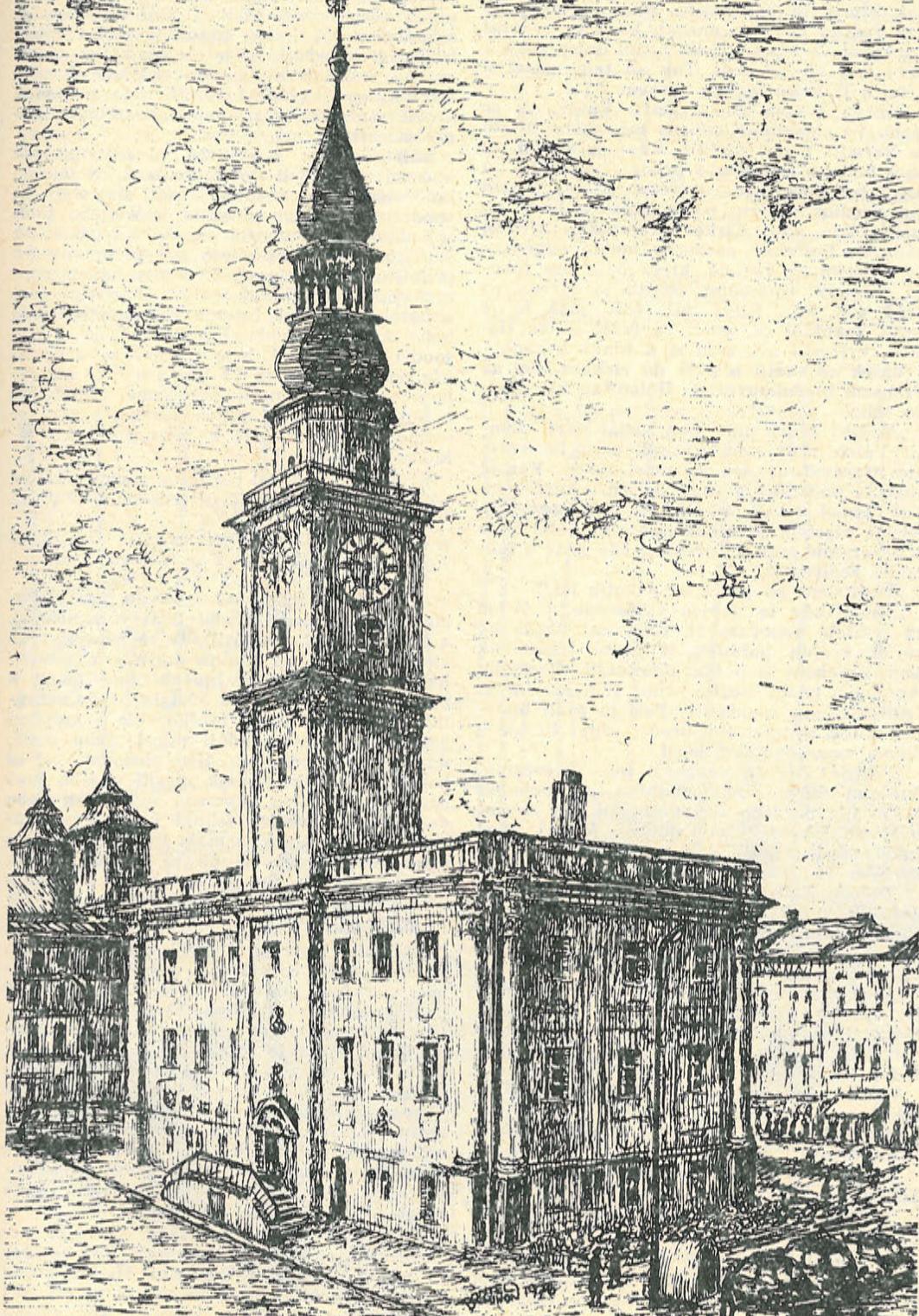
Když se Stanislav Leszczyński před vstoupením na polský trůn vrátil do Lešna, město i rodina ho slavnostně přivítaly.

Na začátku 18. století po švédské válce Lešno a řada jiných sídel krále Stanislava Leszczyńskiego spálil plukovník Szolc. Shorely rovněž školní budovy. Ani neklid v Polsku po švédské válce, ani epidemie, ani náboženské pronásledování, ani nedostatek prostředků nezabránily českým bratřím obnovit školu v Lešně. Obávali se protestu římskokatolického biskupa a nechtěli vlastní váhavosti všechno pokazit. Na obnovení školy opět přispěla místní českobratrská šlechta a obyvatelé Lešna. Škola připravovala mládež na vstoupení do kněžského stavu. Potom část mládeže odjížděla na další studia do protestantských škol a univerzit ve Švýcarsku, Belgii a Německu, nebo ji pro kněžský stav připravovali superintendenti. Mládež se vzdělávala rovněž v Bytomi, Toruni, Gdaňsku, Elblągu, a Koźminku, pod dohledem starších v Ostrorogu a později v Lešně.

Výchova a vzdělání žen se nelíšilo od výchovy katolických žen. Dívky chodily do elementárních škol při sborech. Učily se číst, psát a katechismus. Někde učitelova žena učila dívky domácím pracím. Pouze vzácně se kromě polštiny a němčiny učily latince a řečtině.

Již od roku 1627 žil v Lešně tchán Jana Amose Komenského Jan Cyrillus, bývalý kazatel Betlémské kaple v Praze, autor překladu Gerhardova „Každodenního cvičení se v pobožnosti“. Rovněž v Lešně, ale trochu později, se usadil Moravan Pavel Fabricius, který byl po smrti Grilla v roce 1632 zvolen biskupem Jednoty bratrské. Byl spoluauto-

Radnice v Lešně, postavená v 17. století

rem „Ohlášení na spis proti Jednotě bratrské od M. Samuela Martina sepsaný“, vydaného v Lešně v roce 1635.

Vedoucí osobností II. emigrace do Polska byl Jan Amos Komenský. Polsko se stalo druhou vlastí velkého Čecha. Na jeho první pobyt v Lešně (1628–1641) připadá vrcholné období jeho tvorby. Svou prací chtěl Komenský přispět k novému rozkvětu svých milovaných Čech. Bratří došli k názoru, že se členové Jednoty nemají rozcházet, ale usadit se ve větších skupinách a očekávat příznivou chvíli pro návrat do vlasti. Komenský se stal ústřední osobou literárního hnutí českých bratří v emigraci. Učil v gymnáziu, jehož rektorem byl od roku 1637. V roce 1631 vyšel jeho „Labyrint světa“, a po dvou letech napsaná ještě v lesním úkrytu „Hlubina bezpečnosti“. Z nových děl Komenského vyšla v Lešně „Janua linguarum reserta“. Mistrovským dílem pedagogické literatury bylo jeho „Informatorium školy mateřské“, které vyšlo v Lešně v roce 1633. Práce se opírala především o autorovo vlastní pozorování. Některé části jsou dodnes aktuální. Komenský se řídil heslem, že výchovná teorie se musí opírat o pozorování a pochopení dětí, o poznávání jejich tělesného i duševního rozvoje. Komenský sepsal rovněž učebnice pro šest tříd: Violarium, Viridarium, Rosarium, Labirinthus, Balsamentum a Paradisus animarum. Největší uznání získala český napsaná didaktika „Navržení krátkého obnovení škol v království českém“ napsaná v roce 1632. Vyšla rovněž latinsky „Didactica magna“. Česká didaktika má 30 kapitol, latinská 33. Komenský neužíval středověkou tradici učení. V Didaktice nakreslil obšírný program poznávání světa. Autor píše o předurčení a zdokonalování člověka, rýsuje programy reformy vyučování. K četným Komenského pracím patří krátká stat „Deserminis studio“. Psal rovněž hry pro školní divadlo v Lešně. V tamní škole se v roce 1640 poprvé hrála hra „Diogenes cynicus“ a v dalším roce „Abraham patriarcha“.

V roce 1632 byl Komenský zvolen písarem Jednoty. Byla mu rovněž svěřena péče o vydávání „Rádu církevního Jednoty Bratří českých“, který vyšel už koncem roku. V „Historia persecutionum“ autor ukazuje nejstarší dějiny církve v Čechách. V Jednotě bratrské Komenský viděl základ českého národního obrození a společenského osvobození.

V pobělohorském období nepřišli do Polska jen čeští bratři. Byli to rovněž emigranti z jiných frakcí reformace, mezi nimiž bylo několik významných spisovatelů a básníků, mj. známý český humanista, básník a luteránský kněz Clemens Václav Žebrácký, autor „Homo redivivus per Theantropus seu vita Christi“. Určitou dobu žil v Gdaňsku, který opěval v básni. Rodnou zemi slaví v díle „Respublika Bohema“, vydaném poprvé v roce 1634.

Lešno, město, v němž se bratrské bohoslužby konaly ve třech jazycích — česky, polsky a německy, bylo po požáru v dubnu 1656 dlouhou dobu v troskách. Pomalu se však lidé vraceli. Po dvou letech jich bylo 1749, mezi nimi 530 českých emigrantů. Byl obnoven kostel sv. Jana, znovu se tam kázalo česky. Česká obec se však neustále zmenšovala. Poslední české bohoslužby se konaly v Lešně v roce 1700. Od té doby česká obec přestala existovat.

Dodnes žije v Lešně paměť o českých bratřích a o jejich posledním velkém biskupovi Janu Amosu Komenském. První emigrace Čechů do Polska přispěla k posílení Jednoty. Druhá emigrace skončila úpadkem Jednoty. Bratři po definitivním vítězství kontrareformace ztratili naději na návrat do vlasti. Zůstala jich jen hrstka, která nemohla odolat okolním kontrareformačním proudům.

Po bratřích z první a druhé emigrace zůstaly velké kulturní a teologické výsledky, z nichž čerpaly reformovná církve v Polsku, a z vědeckých výsledků, zejména pedagogických a literárních obyvatelstva Polska i Čech.

Jednota se v odlišné formě znova objevila v Polsku s třetí emigrací.

EDUARD BASS

CIRKUS HUMBERTO

(15)

Po nějaké době přišel k vozu Vašek.

„Ríkali mi lidé, že tu prý byl Malina?“

„Ano. A tak divně vypadal. Prý kde je pán?“

„A co jste mu řekla?“

„Ze je na radnici. Myslím, že tam šel za ním.“

„U mne taky byl, zrovna při ranní práci tygrů. Div mi nevlezl do klece. Rozčilil zvířata tak, že jsem musel cvičení přerušit.“

„Vypadá, jako by se pomátl na duchu.“

„Aby to nebylo nic horšího. Je to podivný dědek.“

„Jen kdyby tu už raději byl Berwitz zpátky,“ ulevila si Anežka. Oběma tanulo na mysli, jaký byl Malina sýček, jak zlověstná vždy byla jeho občasná zmámenost, ale neodvážili se to vyslovit. Netrpělivě vyhlíželi, ale Berwitz nepřicházel. Místo něho se objevila Helena s nákupní taškou.

„Co se stalo Malinovi?“ zvolala na něm místo pozdravu.

„Malinovi?“ Anežka a Vašek se na sebe užasle podívali.

„Potkala jsem ho ve městě. Šel bez čepice, s očima vytrženýma, lidé se za ním ohlíželi jako za divousem. Zeptala jsem se ho, kam jde. „Do nemocnice,“ řekl, odstrčil mne a šel dál.“

„Do nemocnice? Co to znamená, Vašku?“ zvolala Anežka s neskrývaným úletem.

Někdo zaklepal na dveře. Vešel zavalitý člověk menší postavy, hladkého, bezvousého obličeje.

„Vy jste paní Berwitzová?“

„Ano. A to je moje dcera a můj zeť. Co si přejete?“

„Jsem magistrální podúředník Müller. Paní Berwitzová, vy jste ředitelka cirkusu, že ano. A vaše rodina pracuje s vámi, že ano? To je dobré. Vy jste zvyklí na leccos. Cirkus není lehká věc, to je stálé nebezpečí života. Musíte na to stále myslit. Nu a někdy se stane nehoda i mimo cirkus...“

„Berwitz je...“ vykřikla Anežka.

„Ne, paní Berwitzová. Ne to, co si myslíte. Ale přece jen nehoda. Poslali mne, abych vám to oznamil. Nemilé poslání, věřte mi... ale co má člověk dělat...“

„Proboha, pane Müllere, řekněte už, co se stalo...“

„Pan ředitel Berwitz byl na radnici, že ano. A tam se nějak rozčilil. A on už je starší pán, že ano. A udělalo se mu špatně... to jest ranila ho mrtvice...“

„Mrtvice!“ zaúpěla Anežka.

„Ano, mrtvice. Ale nelekejte se. Lékař byl hned při ruce, že ano. Dostalo se mu ošetření. Pravá strana je zatím ochrnutá. Doufajme, že se to zlepší.“

Obě ženy propukly v pláč a bezděky se objaly.

„A co je s ním teď?“ zeptal se Vašek. „To tak zůstal na radnici?“

„Ale kde, pane. Převezli jsme ho hned do městské nemocnice. A to vám bylo zvláštní, když jsme ho skládali, vyskytl se tam ně-

jaký člověk, starý, a beze slova začal pomáhat. Musel to být někdo zdejší, protože ho pan ředitel Berwitz poznal, když se probral z mrákot. A z posteče mu podal levou ruku a kývl mu, aby si sedl. Tak on tam zůstal u něho a já běžel sem se zprávou.“ (...)

Teprve během dne vyšetřil Vašek, co se stalo. Ve stavebním odboru městského úřadu se Berwitz velmi rozčilil. Když se zmínil, že chce budovu a pozemky prodat, poslali ho do regulační kanceláře ve třetím patře. A tam mu předložili plán, podle kterého bude na místě, kde stojí Cirkus Humberto, zřízeno náměstí. Potřebné pozemky budou odkoupeny městem za úhradu, která byla pro takové případy usnesením senátu stanovena už před pěti lety. Když mu řekli, jaká to je cena, zakoktal se, zrudil ve tváři až do fialova, vytřesl oči, sáhl si k hlavě a padl.

Vašek se vrátil o páté do cirkusu. Šel za Fransem Steenhouverem. Holandec už na něho čekal.

„Nějaký týden musí tam zůstat ležet,“ končil Vašek svůj referát, „pak nám ho vrátí, ale pracovat už nebude moc nikdy. Patrně zůstane nadlouho a snad do smrti mrzákem. Tak aspoň říkají lékaři. Je tedy nezbytno udělat všechna potřebná opatření. Jeho číslo v programu jsem už převzal. Jde ještě o formální ředitelství.“

„Ředitelom jsi přece už několik let.“

„Ne. Nikdy to nebylo vysvobozeno a já se za ředitele nepovažoval. Chci mít všude ve svých věcech pořádek, a proto trvám na tom, abychom se o tom domluvili. Maminka Anežka a ty mi musíte přímo říci, že s mým ředitelováním souhlasíte. Pak to snad budeme muset provést i v úřadě, vždyť tu jde o plnou moc a odpovědnost.“

„Zajistě. Ale já navrhoji toto. Převezmeš dnešním dnem řízení podniku, ale nebudeš zatím nic na jeho složení měnit. Do měsíce uvidíme, jak se Petrovi povede. Možná, že už bude moc připojit i on svůj souhlas. Pak bychom to provedli formálně před úřady.“

„Dobrá, Frans. Zítra si probereme hospodářskou situaci. Myslím, že budeme muset Cirkus Humberto rozpuštít. Dobrý prodej byla jediná možná záchrana, a když selhal, sotva jinou cestou toho vylezem.“

„Máš pravdu, Vašku, přejí ti hodně štěstí. Dokud mne nepošleš zpátky do Holandska, budu ti pomáhat, jak umím.“

Podali si zamklé ruce, dva, kteří jasně viděli trpký účel.

Vašek odcházel, když Frans sebou náhle trhl.

„Haló, byl bych zapomněl. Přijel ti odpoledne dopis.“

Vašek se vrátil a zvědavě se podíval na adresu.

„Z Prahy! Česká adresa! To bude do Bu-

reši!“

Hezké množství vody již uplynulo ve Vltavě od chvíle, kdy jsem se, překonán radami Vás všech, usádl na jejím památném stavbami lemovaném břehu. (...) Leč přes všechny důkazy mého zdárného působení svého času k večeru zaledně myslel tam za Vámi v milou naši maringotku, jež mi domovem byla po tak drahý čas. Co bych za to dal, kdybych aspoň někdy mohl v přátelském pobesedování obnovit vzpomínky na zašlý čas, na věrné druhy a milá zvířata.

A tu, když takto je mé srdce plno stesku, dovidím se o věci, kterou považuji za tak závažnou, že ti neprodelám o ni sdělení činim. V předměstí zdejším Karlíně stojí budova velmi prostorná, kamenná nebo cihlová zděná, kterou jistý pan Tichý vystavěl, aby ji cirkusům a divadelním společnostem pronajímal. Tato budova byla nedávno znovu upravena a nový majitel by velmi rád uviděl, když se našel důvěryhodný podnikatel, který by si ji od něho najal a provoz kromě letních měsíců zabezpečil. V nové přestavbě se budova arci nehodí pro cirkus, ale pro varietní divadlo, jaká se nyní hojně ve velkých městech zřizují. Jeviště i zákulisu tak upraveny jsou, že i hromadná vystoupení zvítřat, při čemž neleze nebo drezuru elefantů tu předvídět možno. Budova stojí opodál nedaleko c.k. státní dráhy, kde se i všecky přední hotely soustředí, takže i s návštěvou cizinou lze dobré počítat. Pro vzdálenější návštěvníky pak výtečně slouží naše pohodlná koňská tramvaj, která nedaleko divadla konečně stanici má.

Milý Vaščku, svěřil ses mi jednou, jaké starosti máš kvůli svému synkovi, až jej bude třeba dít na studie. Stýskal sis tehdy, že snad budeš muset zanechat kočovného života, abys jemu umožnil cestu v lepší život. Jestliže chováš ještě tyto své plány, uvaž o příležitosti, na kterou Tě tímto listem upozorňuji. Město Praha vyniká školstvím proslulým, a Petříček by zde žil uprostřed dráhho našeho národa. Odepiš mi, co o tom soudíš, nebo ještě lépe, přijed se sám na vše podívat. Uvitím Tě zde s náručí otevřenou, uvedu Tě mezi osvědčené národnovce, s jejichž podporou můžeš počítat, a sám se vynasnažím, abych Ti z cesty překážku jakoukoliv odstranil.

S mnoha vroucimi pozdravů všem mileným příteleům a známým Tvůj srdečně Tě libající

Vladimír Smetana alias Jan Bureš
Mlynář a měštan pražský.“

(...) Petr Berwitz byl opravdu pro cirkus ztracen. Sest neděl zůstal ležet v nemocnici, a když doktoři prohlásili, že se jeho stav už zlepší a že si ho rodina může vzít, odvezli bělovlásčko starce s hlavou nachýlenou k pravé straně těla, která zůstala trvale ochromena. Berwitz mohl mluvit, ale s velkými potížemi, a proto raději mlčel. Jeho mladý, unavený pohled však tiše sledoval, co se kolem děje, jeho mozek myslil a jeho levá ruka dívala malá znamení, souhlasili nebo nesouhlasili. Kerholec sehnal v městě pojízdnou lenošku, která se stala trvalým útulkem nemocného. Když ho do ní poprvé uložili, zakvál rukou, že je spokojen, a pak s námahou vyslovil své jediné přání:

„Do cirkusu!“

Ani jako Lazar se nechtěl rozloučit s tím, v čem vyrostl, co vytvářel, co bylo jeho chloubou a radostí po celý život. Chápal ho a paní Anežku bez dlouhého rozmýšlení prohlásila, že tentokrát se nepřestěhuje do najatého bytu, nýbrž že přezimuje s Berwitzem v maringotce, aby mohl být stále v podniku. Karas otec odstranil u jejich vozu schůdky a místo nich připevnil táhlu ligu, aby bylo možno se židlí vjíždět a vyjíždět. Opatrování nemocného převzal Malina. Nemluvný starec našel opět řeč, když užel tehdy před nemocnicí toho, ježž divným nutkáním pudu začal ve chvíli neštěstí hledat.

Nyní byli ti dva od rána do noci nerozlučný zjev Cirkusu Humberto. Jak se spolu nasnídali, oblékl Vendelin Malina svého řediteli, pomohl mu do lenošky a už jej vezl pomalu a opatrne do koníren, kde zůstali

V kanceláři bylo již šero. Frans otevřel kohoutek plynu a rozsvítil. Mléčná skleněná koule kolem třícipěho plaménku se rozářila a Vašek přisedl a četl:

stát u vchodu, a Berwitz jen očima přihlížel, jak kočové čisti konč. Pak stiskl Malinovi ruku a Malina ho odvezl mezi klece dravců nebo k opicím a papouškům nebo před spoutané sloni stádo nebo k lóžím v šapitó, kde mohl principál sledovat všechny zkoušky. Navykli si na sebe tak, že Berwitzovi stačila jen malá znamení rukou nebo očima a Malina už věděl, co chce. Ba nesmírná oddanost Malinova k pánoni dostoupila té míry, že Malinovi stačilo zadívat se do Berwitzových očí a jeho ústa vyslovovala, co Berwitz chtěl říci. Lidé zprvu nechápali a rozkřikovali se na dědu Malinu, že on je poslední, který tu má co rozkazovat. Ale pak už si navykli na ten podivný zjev, že ochromený principál sedí a jen se rozhlíží a bílý stařec stojí při něm, divá se mu na oči a říká: „Koukní se, Rudolfe, Trafalgarovi na kotypy, něco mu tam uvizlo. Dahomej nemá dobré upletenou hřívou, Martine, nemá dobré upletenou hřívou.“ Rozbřesklo se jim, že Vendelin Malina je už pro cirkus mrtev a Petr Berwitz je pro cirkus mrtev, ale oba dohromady že tvoří jeden život, který ještě střeží a hildá chod Cirkusu Humberto.

Z tohoto stavu, když se Petr Berwitz už zcela uklidnil a smířil a bylo možno před ním bez nového nebezpečí mluvit o všech starostech, odvážila se konečně Anežka uspořádat velkou rodinnou radu, aby se rozhodlo o konečném osudu společného podniku. Petr Berwitz seděl v čele stolu s Malinou u boku, kolem usedla Anežka, Helena, paní Hammerschmidtová, Frans Steenhouwer, inspektorka Karas a Vašek. Steenhouwer vyložil několika větami situaci. Cirkus teď, při dosavadním složení, jen s nouzí prochází bez nových dluhů. Na jaře musí se vzdít své zimní budovy a peníze, které se prodejem pozemků utrží, nestáčí na zaplacení starých dluhů z minulých let. Bude nutno odprodat část zvířat, aby se to s dluhy skončovalo. A bylo by nejlépe začít s odprodejem hned, aby zbytečně nerostly úroky a aby se zmenšila

režie. Poněháním odprodejem lze také dosáhnout ještě slušných cen, kdežto nucený výprodej na jaře by mohl znamenat nové zklamání. Co na jaře z podniku zbude, dá jen malý cirkus méně než střední velkosti, který by patrně neuživil všechny lidí, kteří jsou v něm dosud. Bylo by výhodnější, kdyby mohl být stěhován po železnici, protože by to přišlo levněji; ale na takovou přeměnu bude sotva dost peněz. A je nutno počítat, že hamburské útočiště je pro ně i jinak ztracené, když ve městě bude velké moderní varieté. Tak se to Steenhouwerovi jeví z hlediska hospodářského; rodina až se rozhodne sama, co z toho dovodit, buď začít znova s malým cirkusem v chudobě, nebo rozprodat všecko. V tomto případě by se mohl vyzískat nějaký kapitál rodiců a ostatní by se mohli rozejít a hledat si... hledat si...

Steenhouwer chtěl říci hledat si životy jinde, ale podíval se přitom na Berwitzte a spatřil, jak mu po tvářích kanou dvě velké slzy. Tu se strýček Frans zakoktal a nedomluvil. Taky ženským se krabatěly bradu a paní Hammerschmidtová začala nervózně popotaňovat.

„Já vám, moji milí,“ vybuchla hned, aby se nerozplakala doopravdy, „já vám na potíž nebudu. Vy víte, jak vás mám všechny nesmírně ráda a jak ráda jsem s vámi cestovala. Ale až se budete usnášet, nemusíte se na mne ohližet. Mám tu svou penzičku po nebotíku majorovi a mohu se vrátit domů, do Vídne. O mne je postaráno, jen aby vám se to taky nějak vyvedlo. Jen aby vám...“

A teď se paní Hammerschmidtová nadobro rozplakala.

„Taky nechci být na překážku,“ převzal řeč Steenhouwer, „budu se sice těžko loučit se svou kanceláří, ale bude-li to muset být, doufám, že se v Holandsku ještě užívím.“

„Já pro svou osobu,“ zahovořila klidně a pevně Anežka Berwitzová, „bych dala přednost cirkusu. Prožila jsem s ním dobré i

zlé a teď vím, že věru víc zlého než dobrého. Přesto bych byla ochotna začít zase znova a třebas chudé. Byl to krásný život; rovnáželi jsme po světě radost a potěšení a pracovali jsme poctivě s hodnými a počestnými lidmi, uprostřed zvířátek, které bylo nutno milovat. Nevím, kde jinde bych se s takovým štěstím setkala. Ale my s tatínkem jsme již starí lidé, my již nemáme právo určovat cesty budoucnosti. To si musíte rozhodnout vy dva sami.“

„Maminka má pravdu,“ zvolala Helena rozechvěle, „není něco krásnějšího nad cirkusem! Koně! Sloni! Lvi! Tygři! Manéž! A publikum! Nechci se s tím loučit, nedovedu to opustit. A kdybychom měli mít jen jednoho koníčka s opicí a stan samou diru, užívime se a bude to hezčí než cokoliv jiného.“

„Ano, Helenko,“ promluvil konečně Vašek, „v téhle věci jsme zajedno. Miluji cirkus zrovna tak jako ty. Ale je tu Petříček...“

Helena zvážněla a sklopila hlavu.

„Petříček...“ řekla pak tiše a rezignovaně, „ano, Petříček. Petříčka se nemohu vzdát. To je to jediné, co je ve mně silnější než cirkus.“

„Myslím,“ začal znova Vašek, „že jsme na tom podobně jako naši rodiče. Taky my už nemůžeme určovat život jen podle svých zálib. Taky my už se musíme řídit zájmem toho dalšího. Kdyby Petříček byl po nás, bylo by to lehké. Ale on volá po něčem jiném. Nejde to spočítat, víc to dobře. Buď se rozloučíme s ním, nebo s cirkusem.“

„S ním ne. S Petříčkem se nemohu rozloučit. Je tak krchek. Je tak útlý. Umírala bych úzkostí, co se s ním děje.“

„A on by umíral touhou po tobě.“

„Jak to tedy rozreší?“ vložila se do toho Anežka.

„Je tu podle mého,“ odpověděl ji Vašek, „jediná cesta. Psal mi před časem Bureš, že v Praze lze najmout velké varietní divadlo. Požádal jsem ho, aby se mi zatím přebral na podmínky. Podle mého soudu nejsou špatné. Kdybyste souhlasili, zajel bych tam a projednal bych to. Pak bychom mohli likvidovat Cirkus Humberto úplně a já bych v Praze pěvzal varieté. Mohl bych tam dát strýčka Franse do účtárny a Petříček by mohl zabezpečeno studium. Jen jedno bych chtěl po tatínkově Berwitzovi: abych smíl ten podnik nazvat Théâtre Variété Humberto. To je něčí slavné jméno, než abychom je nechal jen tak vymizet ze světa.“

Ohládli se všechni k Berwitzovi. Zvedl ruku a dotkl se Maliny. A Malina dívá se na něho pronesl:

„Je ien otázka, bude-li mít Vašku dost peněz do takového podniku.“

Tu sebou povprávě pohnul Karas otec. Musel vřemoci lištu trámu, než promluvil. Dvakrát třikrát si odkašlal a konečně řekl:

„Vašku má peníze na první rek. Kauci za něho složí mlýnář Smetana, jako Honza Bureš. To by tedy šlo.“

Všechni se znova obrátili k Berwitzovi. Patriarchální zřízení cirkusu nedovolovalo, aby se rozhodnutí učinilo bez souhlasu náčelníka. Berwitz lehoučce zapleskal levici na stůl. A Malina pravil:

„Ať se tam Vašku jede podívat. Bude-li mu se to líbit, přeměníme cirkus na varieté. Ale jméno Humberto musí žít.“

Byla to rozhodnutí podmíněné, ale za deset dní věděli, že je konečné. Vašek uspořádal program, aby mohl jít tři dny bez jeho účasti, a odiel s Kerholecem do Prahy. Třetího dne přivezl podepsanou smourovou, kterou nášl od pana Achilla Breburdy v Karlíně budovu divadla Varieté s celým zařízením od 1. října 1890 na patnáct let. Na patnáct let — na dobu, kdy bohdá bude mít Petříček vyučováno.

Petr Berwitz, když mu Vašek smlouvu předstíhl, vytáhl levici a strašlivou silou mu stiskl ruku. Pak zkroutil tvář a namáhat se sebe vyrazil:

„Cirkus Humberto... od kulaté práce... do kamenného domu! ... Dej ti pánbůh štěstí!“

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLÉ

Záber z vystúpenia folklórneho súboru Magura.

TRADÍCIE STÁLE ŽIVÉ

Dejiskom tohoročného festivalu Spišská zima '89, ktorý sa konal v dňoch 14.—15. januára už po štvrťdesiaty raz, bola tradične Nedeca a Nedecký zámok.

Prvý deň podujatia a vlastne večer patril ako vždy priestorom historického zámku, kde prehľadala súťaž spevákov, hudobníkov a rozprávačov. Hned na začiatku súťaže milé prekvapenie prichystal správca múzea, ktorý pozval účastníkov na výstavu obrazov ľudového tvorca Jakuba Vodiaka (3.IV.1904 — 17.XII.1988), následne krajanu z Kacviny. Poznamenajme, že výstava bude otvorená do mája tohto roku a úprimne ju záujemcom odporúčame. Po prehľadke výstavy nasledovala súťaž.

Tentoraz najpočetnejšia bola skupina spevákov, v ktorej súťažilo o titul najlepsieho speváka 13 účastníkov z Nižných Lapšov, Nedeca, Kacviny, Krempách, Fridmana, Novej Belej ako aj kacvińsko-nedecké duo a dievčenské kvarteto z Krempách. Niektorí z nich sa tejto súťaže zúčastnili po prvý raz a ich vystúpenie sprevádzala tréma. Vypočuli sme si veľa pekných starých spišských a slovenských pesničiek, medzi ktorými majú svoje miesto všetkým známe rozkazovačky. A právom tu môžem tvrdiť, že spišská pesnička má v mladej generácii dobrých pokračovateľov. Spišiaci radi spievajú pri rôznych príležitostach. V skupine ľudových rozprávačov súperilo päť účastníkov. V čistom spiškom nárečí rozprávali vtipné príbehy z dedinského prostredia a o zbojníkoch. Myslím si, že na celom Spiši je dobrých ľudových rozprávačov viac, škoda, že na zámok nepršli aj ďalší. Najslabšie obsadenie mala skupina inštrumentalistov, v ktorej vystúpili iba dva huslisti a sláčiková skupina. V tomto prípade o súťaži nemôžeme hovoriť. Nechce sa mi veriť, žeby na Spiši ľudová muzika nemala nasledovníkov, ved' už niekoľko rokov na zámku v tejto skupine súťažia len starší huslisti. Na záver súťaže milé prekvapenie pripravila divákom naša Spoločnosť. Na jej pozvanie vystúpil folklórny súbor MAGURA pôsobiaci pri Závodnom klube ROH n.p. Tatralan v Kežmarku, ktorý predstavil cyklus spišských piesní a tanecov. Súbor, ktorý vedie Ing. Karol Purtz bol za svoj program odmenený búrlivými ováciemi.

Prvý deň spišského sviatku bol naozaj vydaný. Jeho dejisko sa však už večer prestalo do Nedeca, kde tamoxia miestna skupina KSSCaS zorganizovala pri tejto príležitosti ľudovú veselicu, na ktorú pozvala modernú skupinu AXEL z Popradu. Zábava trvala do neskorých nočných hodín.

Druhý deň Spišskej zimy sa konal v kultúrnom dome v Nedeci, kde mali hlavné slovo folklórne súbory. Príšli ich obdivovať stovky divákov a nadšencov folklóru.

Ako prvý sa predstavil detský súbor Spisszacy z Nižných Lapšov, pôsobiaci pri Podhalanskom zväze, ktorý mal v programe detské hry a figle. Deti vystúpili dobre a svojimi hrami ako napr. pečenie chleba rozveselili publikum. Po nich sa v Nedeci po prvýkrát ukázal súbor Zväzu vidieckych gazdiniek z Durština s programom Jasličky. Námet bol dobrý, ale jeho predvedenie slabšie. Dialógy pôsobili umelo možno i preto, že boli v poľštine a nie v nárečí. Zato veľmi pekne spievali ženy. Tento súbor začal nacvičovať len v decembri a potrebuje nad programom ešte popracovať.

Súbor SZMP z Fridmana sa predstavil programom Rozlúčka s mládencom, ktorý ide na vojnu. Téma programu bola dobrá, no pokuľhávalo predvedenie, medziiným spevy — ženské a mužské. A tiež nevím, prečo sa v repertoári objavili oravské melódie a preklad slovenskej pesničky Nebuď smutná, bud' veselá. Neúplný malí i kroj. Zato dobre hrala kapela.

Mimo súťaže vystúpili dievčatá z Nedeca pod vedením Zofie Bogačíkovej ml., ktorá nacvičila štylizované spišské tance a pesničky. Ich kroky v taneci boli rovňačké, pohyb lahlký, akoby zábuli na trému. Bola to skutočne vydarená „premiéra“ tohto súboru.

Ďalším súborom, ktorý predviedol program Zábavy v gazdovskej izbe, boli Spisszacy z Nižných Lapšov, tak tiež účinkujúci pri Podhalanskom zväze. V programe sa striedali tance a spevy, predvedené celkom slušne.

Po nich se obecenstvu predstavil detský súbor Malí Beňania z MS KSSCaS v Novej Belej s programom Na pastvisku, ktorý nacvičil Jozef

Štylizovaná spišská polka v predvedení dievčat.

Rezké tanec tanečníkov zo súboru Spisszacy z Nižných Lapšov.

Majerčák. Vynikol tu nielen dobrý repertoár, ale i jeho predvedenie, pekný spev, prirodzený pohyb a hravosť detí. Naďalej do úplného vybavenia krojov im chýbajú čízmy a krpce.

Siedmy v poradí vystúpil súbor Veselica z MS KSSCaS v Nedeči pod vedením Zofie Bogačíkovej, ktorá nacvičila nový program Dobranôcka. Scénár programu bol zaujímavý a ako vždy pripravený. Udivovali najmä pekné hlasy a ľahké, sviežne tance vypracované do najmenších detailov. Na dobrý umelecký dojem mali tiež veľký vplyv pekné spišské kroje, ktorým vedúca Zofia Bogačíkova venuje veľkú pozornosť. Žiaľ, aj tentoraz Veselica vystúpila s nekompletnej kapelou.

Ako posledný sa po dvojročnej prestávke znova predstavil súbor z Vyšných Lapšov pôsobiaci pri Rožnickom klube, ktorý predviedol starú obyčaj Koledníci. Vystupovali len chlapci. Pomerne autenticky ukázali starý zvyk, ktorý sa už málo dodržiava. Vynikli tu pekné vianočné više. Lenže s týmto programom vyšnolapsančania už vystupovali na Spiškej zime pred pár rokmi. Myslím si, že by mali pripraviť niečo nové. Na prehliadke pohostinne vystúpil i súbor Magura s paletou spišských melódii — piesni a tancov odmenených bûrlivým potleskom.

Na záver dvojdňového podujatia sa konala súťaž v tanecovani t.zv. babského, polky a čardáša, ktorej sa zúčastnilo iba päť párov. Tanečníci reprezentovali našu Spoločnosť. V „babskom“ si prvé miesto vytancovali manželia Anna a Jozef Chmielovec z Nedece a okrem toho získali 2. miesto v čardáši. V čardáši boli najlepší súrodenci Helena a Jozef Majerčákovci z Novej Belej a obsadili tiež 2. miesto v „babskom“. Prvé miesto v polke získali Barbara Petrášková a Marián Faltyn z Krempáčov, ktorí obsadili i 3. miesto v čardáši. Tanečníci Mária Petrášková a Jozef Lopata z Krempáčov a Kristína Kapolková a Ján Molitoris z Kacvina získali druhé a tretie miesta v týchto tancoch. Za prvé miesto dostali účastníci odmenu v hodnote 2000 zl., za druhé 1500 zl. a tretie 1000 zl.

Na odmeny na tohtoročnú Spišskú zimu prispeli: VV SZMP — 130 tis. zl., VKS v Novom Sáči — 50 tis. zl., UV KSSCaS — 40 tis. zl. a Spoločnosť historikov umenia 30 tis. zl. Porota priznala prvé miesto dvom súborom — Spisakom a Vyšným Lapšom s odmenami po 35 tis. zl. Druhé miesto obsadili Veselica a Fridman s odmenami po 25 tis. zl. Na treťom mieste skončil súbor z Durština s odmenou 20 tis. zl. V detských súboroch prvé miesto získali Mali Benáčková s odmenou 15 tis. zl. a druhé Mali Spiszacy s odmenou 10 tis. zl. Spoločnosť historikov umenia svoju odmenu udeliла Veselici. Uvediem ešte výhercov zo sobotňajšieho večera. Prvé miesto si vysplievali Ján Molitoris z Kacvina a František Žigmond z Krempáčov, ktorí obdržali odmenu po 5000 zl.; druhé miesto Mária Majerčáková z Novej Belej a Lidia Blachutová z Nižných Lapšov s odmenou po 4000 zl.; tretie miesto Janina Klaková z Nižných Lapšov a Mária Petrášková z Krempáčov s odmenou 3000 zl. V rozprávačskej skupine prvé miesto obsadili Mária Petrášková z Krempáčov a Jozef Kužel z Nedece, ktorí obdržali odmenu po 4000 zl. a druhé miesto, Jozef Majerčák a Mária Majerčáková z Novej Belej a Marek Sołtys z Vyšných Lapšov — obdržali odmenu po 3000 zl. Porota neudelila prvé miesto huslistom. Druhé miesto za autentickú hru získal František Šurek z Novej Belej a zároveň odmenu 500 zl.; špeciálnu odmenu 500 zl. obdržal za perfektný technicko-umelecký výkon mladý krajan Vojtech Lukáš z Krempáčov. Kapela z Novej Belej skončila na 2. mieste s odmenou 8000 zl.

Tohtoročnú Spišskú zimu treba hodnotiť kladne, len škoda, že z roka na rok klesá účasť inštrumentalistov. Zdá sa mi však, že ju treba širšie propagovať. Plagáty vyvesené v poslednej chvíli nestačia. Možno aj preto niektorí individuálni speváci či inštrumentalisti nevedeli, kde a komu sa majú prihlásiť. Bolo by tiež dobre vrátiť sa k stretnutiam vedúcich súborov s porotou, ktorá by im povedala o kladoch i záporoch ich programov. Toto malé upozornenie by organizátori mali akceptovať pre dobro tohto pekného spišského sviatku.

Text a foto: ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

Valéria Benáčková a jej práce na varšavskej výstave. Foto: K. Wojciechowski

Na skle maľované...

V Československom kultúrnom stredisku vo Varšave sa 10. januára t.r. uskutočnila vernisáž obrázkov na skle maľovaných čs. umelkýň Valérie a Ivany Benáčkových.

Valéria Benáčková odišla pred tridsiatimi rokmi z rodných Topoľčian študovať do Prahy na Pedagogickú fakultu Karlovej univerzity výtvarnú výchovu a dejiny umenia. Praha ju natoľko umelecky i ľudskej očarila, že v nej už potom zostala. Pravda i preto, že tu našla svojho životného partnera.

V. Benáčková poznala obrázkov na skle maľované so sakrálnymi motívmi už z detstva. Po skončení štúdia ju, rovnako ako v detstve, očarúvali. Nachádzala v nich radostnú poéziu. Ale technika, spôsob maľby, už boli zapomenuté. Snažila sa ich obnoviť. Hľadala. Na všetko musela treplivostou a vynachádzavosťou prísť sama.

Maľbu na skle dobre poznali už Číňania a Egypťania, do Čech a na Slovensko preniesla až v dobe, kedy vznikli prvé sklárne — v 17. a 18. storočí. Na začiatku 20. storočia maľovali obrázkov na skle už iba dva umelci. Po ich smrti sa zdalo, že táto technika celkom zanikne. Až v šesdesiatych rokoch sa v obchodoch s ľudovým umením znova objavili. Boli podpísané — Valéria Benáčková.

„Pomáka som svoje obrázkov Ústrediu ľudovej umeleckej výroby a hneď na to som s nimi podpisala zmluvu. Pravda, dnešný môj svet na skle sa trocha líši od toho pôvodného, ľudového. Tematicky. V minulosti umelci zobrazovali iba religiózne výjavy alebo Jánošíka. Ja som do nich vnesla i svoje citemie, spomienky na detstvo, ľudové zvyky na dedine, na ktoré sa dobre pamätám, výjavy z piesní. Ale technike zostávam verná. Inak by som nemohla dosiahnuť pravidlosť svojho diela. Maľujem jedine temperami a olejom. Aj figurálnu kresbu nechávam strnulú, akou bola i pôvodne. Veď tá tiež prispieva ku krásnej naivite obrázku.“ (Musíme si uvedomiť, že ľudový maliar bol maliarom „sviazočným“, nevyznal sa v anatómii a kreslil tak, ako to videl, či ako sa mu to podarilo.)

Maľba na skle je špecifická, podstatne odlišná od iných. Ako nám umelkyňa predvedla, maľuje sa v troch vrstvách. Na odmaštené sklo sa zobrazí kresba zrkadlovo (maľuje sa na rubovej strane) a je vždy tmavá. Potom sa jediným ľahom štetca vyplňajú všetky plochy a plôšky — všetko temperou. Napokon sa olejovou farbou zatrie celé pozadie. Táto obraz zároveň konzervuje, keďže tempera je ľahko poškoditeľná.

Drobná, ale energická žena, zvyknutá už dvadsať rokov brať do rúk sklenené tabuľky, chytá všetky predmety v okolí akosi opařnejšie, zlátku, nehlúčne. Nevďajok vzniká myšlienka, že so sklom, snami i túžbami, treba zaobchádzať obozretno. Oboje možno ľahko rozbiť...

Možno si to kedysi uvedomili i ľudoví majstri, ktorí si po celodennej drine sedli k práznej sklepejte doštice a jemnými ľahmi štetca maľovali ikony s tvárami jednoduchých ľudí, či smelého a nepolačiteľného Jánošíka — symbol spravodlivosti a práva.

Z obrázkov Valérie Benáčkovej i jej dcéry Ivany, ktorá po štúdiach operného spevu neodolaala a vyštudovala ešte aj grafiku, aby išla v matkyních šlapajach — krehkých obrázkov, dýchajú na nás ľadovský ladené tradicie, prevetlené do naivity ľudového pohľadu. Dýchajú nehou farieb. Počiúvajú všedných dní. Krásou, ktorú dokázali v svojom neľahkom živote nájsť naši predkovia. Akousi čistotu, ktorá nútí človeka usmievať sa.

Väčšinu obrázkov V. a I. Benáčkovej vlastnia súkromní zberateľia takmer zo všetkých krajín Európy a Ameriky. Možno ich vidieť i v zbierkach martinškého a trnavského múzea, či Slovenskej národnej galérie. Najväčšie kolekcie vlastní Historický ústav Slovenského národného múzea. Milovníci ľudového umenia sa s nimi zoznámili na výstave v Západnom Berline, Paríži, na ročnej putovnej výstave vo Francúzsku, ktorá ešte stále prebieha. A teraz i vo Varšave. Orázky sa stali podkladom aj pre novoročné a vianočné pochladnice a pre kalendáre.

Valéria Benáčková dokáže vyčariť krásu i na dreve, keramike či porceláne, ale maľba na skle sa pre ňu stala čímsi neodmysliteľným od jej života. Ľudové umenie bolo kultúrou každodenného života. Pre Valériu sa stalo i jeho potrebou. Jej obrázkov na skle maľované sú skutočne „na skle maľované ľudové piesne“. Tak sa o tomto umení vyjadril známy švajčiarsky spisovateľ M. Picard. — JIDA

VIERA ŠVENKOVÁ

PLESNIVEC

Slnko presvetlovalo koruny gaštanov, slnečníky nad pestro pomaľovanými stolmi vrhali farebné tieňe. Pivo malo sýtu zlatistú farbu a horkastú chut. Na autobusovej zastávke pred križovatkou postávali mladé dievčatá, robotičky z fabriky, ich bezstarostný chichot zanikal v hukote áut, slnko im tieňovalo obrys postáv pod ľahkými šatôčkami. Účtovníkovi klipkali oči, už-uz by bol zadriemal a ponoril sa do najkrajších snov, keby jedným očkom nemusel striehnúť na bicykel, opretý o plôtku. Práve pred rokom o takomto čase, kym tu sníval unesený lachodou dvoch Či troch piv, mu kradmá ruka siahla na bicykel. Ktosi, iste nejaké chlapčiská, si z účtovníka vystrelili, obrátili ho na posmech. Bicykel sa opieral o plôtku ako by nti, iba keď účtovník chcel nasadnúť, zistil, že mu chýba zadné koleso. Kdeže zoženie koleso na taký typ bicykla, čo sa už dvadsať rokov nevyrába? Neostávalo mu nič iné, len si kúpiť nový. Trosky starého sa dodnes smutne opierajú o stenu v záhradnej kôlni.

Účtovník pozrel na hodinky. Päť preč. Píjal pivo s takou pravidelnosťou, s akou Angličania pijavajú svoj čaj o piatej. O tomto čase mu pohár piva padol najlepšie, tu, pod gaštanmi, mal zlatožltý nápoj tú správnu chut, farbu aj vôňu. Lenže čas beži a záhrada čaká.

Sadol na bicykel a zabočil do vilovej štvrti. Nedávno tu nebolo nič, iba Stromy a ploty. Zrazu sa zo záhrad začali dvihať červené tehlové mury, lešenia, čoskoro tu vyrástla ulica plná nových domov, pretekajúcich sa v paráde, čo jeden to onakvejší, ak má sused biele kachličky, ja musím mať farebné, ak je susedov dom zdobený drevom, môj musí byť sklom a chrómom. Všetci stavali, iba účtovník ďalej pestoval za svojím plotom zeleninu a kvety, príliš sa v zemi, letné podvečery trávieval sklonený nad hriadkami, najradšej by bol v záhrade aj nocoval, keby ho doma nečakala žena s večerou a v chladničke zapár orosených fliaš piva.

Odomkol bráničku, vtiahol do svojho kráľovstva. Hneď sa pustil do polievania, zeleninové priesady sa chveli pod prúdom vody a navidomo oživali, bolo vidno, že pevnejšie stoja na korienkoch, listy priam napušťali sviežosťou.

Účtovník si začal piškať.

— Polievate, pán sused, polievate? — ozval sa susedkin hlások.

— Polievam, polievam, — povedal veselo. Zavšie sa stalo, že si so susedmi vymenili ponad plot zapár slov. — Dobrý večer, pani susedka, dobrý a krásny večer!

— Pán sused! — zjavila sa nad plotom susedkina okrúhla, usmiala tvár. — Mám k vám prosbu.

— Eé, prosím, prosím, — vysúkal prekvapene.

— Vy ste taký väšnivý záhradkár. Odborník. Nevedeli by ste mi poradiť?

— Milerád, pani susedka, milerád.

— Včera sme boli na výlete.

— Na výlete?

— Tuto v Tatrách. Vlastne za humnami. Veď viete, cez dovolenkou sa ta človek nedostane, dovolenkovať chodievame zvyčajne k moru, ale takto v nedele človeku dobre padne nadýchať sa ozónu, — pani sa nevďaka hlásie nadýchla, vypla plnú hrud' a prevrátila zrak.

— Aj v Tatrách je pekne, — povedal účtovník.

— Pekne, pán sused! Krásne! Modré štity, čarovné pliesko! Len keby nebolo treba k nemu šliapať toľké kilometre. Ešte dnes sotva stojím na nohách.

— To verim, pani susedka.

— Už dávno tam mohli postaviť výťah, všakáno? Človek má hned nohy samý plúzgier, ba nejeden si tam už aj väzky zlomil. Na vlastné oči som videla taký úraz. Na vlastné oči. Ale zato aj ten kameninný chodník má svoj pôvab. Ideme, ideme, a zrazu taký kvietok... Taký nenápadný kvietok z bielej plsti, veď viete. No, plesnivec.

— Ale čo? — prešlapoval účtovník z nohy na nohu. Odovzdane vyčkával, kým mu zavorčívá suseda zreveruje aj o stretnutí s kamzíkom, srňacou rodinkou alebo aspoň so svíštom.

— Bolo ich tam plno.

— Coho?

— Kadejakých kvetov. Načo sa my tu v týchto našich záhradkách toľko prípime v zemi? Načo sa trápime, pán sused? Priroda je najlepší záhradník, škoda súčiu súperi! V tých horáčach rastú také kvety, také kvety, pán, sused, — gestikulovala a cengala zlatými náramkami na záprieku, — a nikto sa o ne nestará! Jeden z plesnivcov sme opatne vykopali a doniesli domov. Vieme, je to proti zákonom, ale zákony, všakino, sú na to, aby sa porušovali, — žmurmala. — A tá naša Zorka, viete, keď vidí kvet, hneď by za ním aj plot preskočila, ba čo plot, aj bralo. Hneď je celí preč! Istotne z nej bude agronómka alebo botanička v botanickej záhrade. A ak nie, tak aspoň väšnivá záhradkárka. Nuž som si pomyslela, že tu nejde o kvet, ale o názornú učebnú pomocu, všakáno, ktorá možno rozhodne o Zorkinej budúcnosti, podporí jej záujem o budúce povolanie.

— Ee, mhmm, — prikývol účtovník, keď si všimol, že suseda čaká na jeho súhlas. Ne-rozhodne odmontoval hadicu a začal ju skrúcať do kotúča.

— A koniec koncov, povedala som si, pred našim domom si ten kvet budú môcť pozrieť aj iní, všakáno, po našej ulici prejde viac sveta ako po tom krkolicom tatranskom chodníku. Neprišli by ste na ten plesnivec pozrieť, pán sused? Možno by ste vedeli Zorku poradiť, akú pôdu a akú opáteru si taký kvietok vyžaduje...

Účtovník sa neochotne pobral do susedov. Zorka, vyhuknutá slečinka, so sklopenými očami ukázala na skalku pred domom. Rásto tam niekoľko pozoruhodných druhov skalných ruží a na kúsku čerstvo poliatej zeme len nedávno presadený plesnivec.

— Prepáčte, musím skočiť do kuchyne, várím večeru, — ospravedlila sa susedka a zmizila. Účtovník prisne pozrel na Zorku.

— Plesnivec škoda presádať, dievčatko. V záhradách jednoducho nerastie. Potrebuje suchú vápencovú skalu, drsné podmienky, nie takúto čiernu zem.

Dievča sa začervenal a ticho sa bránilo.

— A v komunálnom záhradníctve ich pestujú. Potom ich v stánku na stanici predávajú turistom po tri päťdesiat.

Účtovník sa poškriabal po hlave.

— Hja, duša moja, v záhradníctve asi budú lepsi odborníci, ako sme my.

— Ani sa neujem?

— Ujme sa, ale nebude to už plesnivec, iba taká spotvorenina, rozrastené chlpaté čudo...

— Škoda. No ja to predsa len skúsim, — povedalo dievča.

Poučil ju, že kvet treba čím menej polievať, a keď sa už zberal odísť, vyšla na prah domáca a milo ho pozvala dnu.

— Však nás neohrdnete, pán sused? Už som prikryla na stôl.

Zdráhal sa, ale vyšiel hore schodmi. — Ešte ste u nás ani neboli, — usmiala sa paní domu a povodila ho po krásne zariadených izbách. Uprostred priestrannej miestnosti obrovský čierny klavír, v druhej kŕb a kreslá prikryté huňatou ovčou kožušinou, v tretej knižnici, televízor a obrovské gramofóny. — Na poschodi sú už len spálne, — švitorila suseda a účtovníkovi sa vynoril pred očami tesný mestský byt, v ktorom sa už štvrti storočia tiesni sú ženou a deťmi. Ešte šťastie, že aspoň v lete môže z neho uniknúť do záhrady.

Poslušne si umyli ruky a sadol k stolu.

— Keď manžel nie je doma, mávame len ľahkú večeru, — ospravedlňovala sa domáca paní a níkala účtovníkovi misu s chladnou rešovanou šunkou, na ktorej sa peril rôzne potoky, — potom prišlo na stôl do ružova ugrilované kuriatko, ktoré zapíjali jemným muškátovým vinom.

— Máte krásny dom, milostivá paní, — povedal uveličene, keď sa uvelebil v prúteneom kresle a popíjal kávu so stuhnutým čepcom šľahačky. Odkiaľsi z útrob domu doliehali tímené tóny, to Zorka hrala na klavír akúsi romantickú melódiu. Na veľkej zasklenej terase, kde sedeli, bolo už prítmie, účtovník s pôžitkom pozoroval, ako sa v šere podchvíľou zaleskli náramky na ženinej ruke a zablystli oči v jej okrúhlnej tvári. Je vlastne ešte dosť mladí a príťažlivá, pomyslel si. Počíval jej rozprávanie o mužovi, diaľkovom šoférovi, ktorý je ustanovený na cestách a ona sa oňho večne trasie, lebo šofér nikdy nevie, čo ho čaká za najbližšou zákrutou.

— Nikto z nás nevie, čo ho čaká za najbližšou zákrutou, čo v najbližšej chvíli donešie osud, čím nás prekvapí, — povedal s povzdychem a upil si z perlísteho vína.

— Veru, osud je nevyspytateľný, — vzdychla si aj susedka, pohládala sa im streličkou, na chvíľu podlahu čaru chvíle, z domu doliehali tóny klavíra a na záhradu padal súmrak, v tatranských osadách už začíhali svetlá, osvetlené okná liečebných domov a hotelov vytvárali girlandy súhviedí. Hľadel na susedkú tvár a videla sa mu čoraz pôvabnejšia. Len žene ako ona mohlo zísť na um doniesť si domov plesnivec. Žena ako ona musí mať všetko, čo sa jej zažiada.

Neríd sa rozlúčil, nasadol na bicykel a ubehol domov. Toho večera ostalo pivo v chladničke, ani sa ho nedotkol.

Na druhý deň sa náhlil z roboty rovno do záhrady, ani doma sa nezastavil, ba ani v bufete pod gaštanmi. Chodil po záhrade, poskuľoval po susednom dome, vyčkával či sa nezjaví susedka, či nezačne jej hlas, ale dom bol tichý a pustý. Len skíňa na verandu horeli v zapadajúcom slnku. Až teraz si všimol, že podaktoré rastlinky za susedovic plotom by potrebovali lepšiu opáteru. Rozmýšľal, ako pri najbližšom stretnutí nevtrávavo ponúkne krásnej panej svoje služby.

Nemohol na ňu zabudnúť. Ustavične videl pred sebou jej žiarivé oči, hladkú tvár, plné tela. Keby som ja mal takú ženu, aj ja by som bol ochotný drieť ako mul, aj mňa by malo čo poháňať, v tejto záhrade by som bol postavil rovnako hrdý dom. Ale to moje fíľavé staré rešeto! A roky bežia, ľudia sa zmáhajú, bohatnú, iba on žije vždy rovnako, rye sa v zemi ako krt, len aby nemusel trčať doma o počúvať ženino vrčanie. Záhrada je jeho jediné potešenie. Ved' čo je to za život, zavčas ráno vstávať, sadnúť na bicykel a uháňať do fabriky, potom rátat cifry až do obedu, obed v závodnej jedálne, pivo o piatiej v bufete na rohu, záhrada, záhrada až do zotmenia, uprostred záhrady namiesto krásneho domu búda plná starých rárohov, bicykel bez zadného kolesa, ktorý mu je rúto vyhodiť, opatruje ho ako vzácnu reliktiu z mladosti, tvrdá pričňa, činky, čo tam ostali po synoch. Život bez vzletu, prízemný, fažkopádny, bez krídel, bez vzruchu, bez očarenia... Zvyk.

Až po týždni mal štastie. Susedu zbadal hned, ležala za ríbežovými krikmi na ležadle pod slnečníkom, opačovala sa a čítala časopis. Nevedel, ako sa jej prihovoriť, v rozpakoch si začal pískať.

— Máte dobrú náladu, pán sused, — prihovorila sa mu. — Ako vždy.

— Je také príjemné popoludnie, — pohľadovo nadvázoval rozhovor. — Ako sa máte, milá pani susedka? Dlhho som vás nevidel!

— Ako sa človek môže mať v tejto horúčave? — hodila rukou.

— Veru, hrozná horúčava, — vzduchol a nenápadne si ju obzeral, pokial mu to dovoľoval plot a hustá zeleň. Bola v plavkách, len cez plecia si prehodila akýsi kvietkovany župan plný volánikov, ktorý sice pripominal oblečenie, ale naskrze nič nezahaľoval — plné ruky aj nohy mala naďalej hriešne nahé a výstrih odhalený. — Teraz je v záhrade toľko roboty, všetko bujne, rastie, nestáčim polievať, kosiť trávu, ba ani strihať kvety, — miel ako najatý. Zrazu ho osvetila spásna myšlienka, odrezal tri ruže nežnej ružovej farby, potom sa mu to zdalo málo, pridal k nim ešte tri tmavopurpurové a podišiel k plotu:

— Ak dovolíte, drahá pani susedka, rád by som vám ich venoval...

— Jaj, tie sú krásne, — splasla rukami, zlate náramky zacvendžali. Bosé nohy nastokla do klepkajúcich drevákov a podišla k plotu.

plotu. — Ach, pán sused, ako ja k tomu prídem...

— Krásne kvety sú pre krásne ženy, — v účtovníkovej hlave sa nečakane rojili vzletné myšlienky, až sa sám čudoval, kde sa nabolali. — Každý kvet, ktorý sa dostane do rúk krásnej ženy, vie, prečo kvitol a voňal, — pokračoval plynulo, akoby si bol tie slová vopred pripravil.

— Ste úžasný, pán sused. Hotový básnik, — sklopila zrak, na lícu jej vystúpila červeň. Bola zvodená ako marhuľa, ako zrelá jahoda, plná životnej miazgy, žena, o akej sníva každý muž a pre ktorú rád na chvíľu strati hlavu.

Každý deň chodieval do záhrady, nikdy sa o ňu tak pravidelne a poctivo nestaral ako tohto leta. V búde, kde ho nikto nevidel, cvičieval s činkami a robil drepy, on, stará kancelárska vyžla. Čoskoro pocitil, ako mu telo spevnelo, dostáva sa do formy, pri cvičení zhľboka dýchal a hľadel na stichnuté okná susedného domu. Márna sláva, človek potrebuje nejaký impulz, niečo, čo by ho tak tešilo, že premôže aj vlastnú lenivosť a dlhorocný zvyk ničnerobenia, že sa mu znova chce žiť, začať od začiatku... Aspoň tak tajne v sebe, aby o tom nikto nevedel. Nikto okrem istej panej...

Susedke venoval niekoľko kytic, nákal ju jahodami a zeleninou, ktorú vypestoval v provizórnom skleníku. Vždy sa mu podákovala a s koketným úsmevom zašveholila: — Ach, ako ja k tomu prídem, pán sused! Vy ste taký milý človek! Raz darmo, muž ktorý sa rozumie kvetom, rozumie sa aj ženám, všakáno, — privieraťa oči, tvár jej horela. Účtovník schytal nežnú rúčku pobjozkal končeky prstov, keby ich neboli oddeľovali plot, možno by sa nebol zdržal a zovrel rozpálené ženské telo.

— S úsmevom si vymaňovala ruku: — Naozaj neviem, ako ja k tomu prídem, pán sused!

Teraz ostával v záhrade do zotmenia, počúval, ako Zorka hrá na klavíri, v súmruku sa rozhírali súhvezdia tatranských osád, vietor ševelil v listí, za roletami v osvetlených oknách sa mihalo tiene, ľudia sa zhovárali, objímalu, milovali. Iba on krehol v pustej záhradnej býve, niekedy tam aj spal, čoraz neradšej sa vracal do tesného bytu v zaprášenej mestskej ulici.

Nemohol spávať. Ako zamilované chlapčisko celé noci hľadal do tmy, prevaľoval sa na dočtenom lôžku a sníval.

Raz nad ránom začul kroky. Zreteľný klepot drevákov na betónovom chodníku. Možno suseda nemôže spať, vyšla sa do záhrady prevetrať. Konečne chvíľa, na ktorú čakal!

Prikradol sa k plotu a začal si pískať. Za susedkínym plotom sa ozvalo náhlivé psssst, akési šepkanie, potom buchla bránička, ktosi odchádzal ulicou. Suseda v tom istom kvietkovom župane, ktorý nič nezahaľoval — teraz pod ním nemala plavky, ale priesvitnú nočnú košieľku — zabula si dreváky a bosá, na prstoch sa zakrídala do domu.

Sofér bol na služobnej ceste, mal sa vrátiť až koncom týždňa. Tak je to teda, blysko účtovníkovi hlavou. Pravdaže, taká osamelá žena, čo o trhá zákonom chránené rastliny, čo zvážza zákonom chránených ženatých mužov, taká rozmažnaná meštiečka, taká istotne musí... mať milence.

Tej noci už nezaspal. Ráno vytislo bicykel na ulicu, a kym pumpoval splasnuté duše, dobre si obzrel plesnivec pred susedovým domom. Vyrástla z neho odporná chlapatá rastlina, množila sa, rozrastala, nadobúdala obrovské rozmery. Alebo to len on má vidiny, tak ako celé toto leto? Ach, ty somiť sivej, čo si čakal, ty starý nevzhľadný plesnivec! Vystrel sa, sadol na bicykel a šliapol do pedálov v ústrety dňu, v ktorom ho nečaká nijaké prekvapenie, pretože s príchodom jesene prestalo mať aj pivo v záhradnom bufete tú pravú chut'.

Kresba: Areta Fedaková

KRONIKA KSSČaS

Otázka vybavovania jednotlivých klubovní miestnych skupín Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov je, možno povedať stále prítomná v kultúrnej práci našej organizácie. Stretávame sa s nou stále častejšie, lebo volebná kampaň pred VIII. zjazdom KSSČaS poskytuje možnosť väčšiemu počtu krajanov vyjadriť svoj názor na túto, mimoriadne závažnú oblasť našej činnosti.

Klubovne, v ktorých nechybuje žiadne slovenský časopis, nie sú doposiaľ dostačne vybavené jednak nábytkom, jednak modernými nástrojmi a videotechnikou (video je len v jednej klubovni v Zelove — dar Česko-slovenského ústavu zahraničného v Prahe). Tento fakt má nepochybné vplyv i na návštevnosti jednotlivých klubovní, lebo za staralý televízor, rádio a pod. už dávno prestali byť atraktívne.

Snahy nášho ústredného výboru nie sú dostačne, lebo Spoločnosť nemá dostačné fondy na nákup, v poslednom období mimoriadne drahého nábytku a vybavenia. Situácia nás zatiaľ nútí uspokojiť sa s tým, čo máme. Stav trhu a ekonomiky krajinu nám nedovoľuje v tejto oblasti plánovite hospodárať. Často sa stáva, že keď sa koncom roka nájdú finančné prostriedky, v obchodoch už nie je žiadnený tovar a musíme kúpiť to, čo je.

Naše miestne skupiny potrebujú hlavne hudobné nástroje, najmä dychové (tentotýž rok je najrozšírenejší), kroje pre súbohy a hry pre mládež.

Daná situácia spôsobuje, že v budúcnosti znova nebude vedenie, akým smerom ísť a na čo upriamiť pozornosť vo väčšej mieri. Treba uvážiť, či väčšiu pozornosť venovať vybavaniu súborov, ktoré nás reprezentujú na vonok, či vybavaniu klubovní, najmä v situácii, keď zohnať čo len jeden farebný televízor je mimoriadne problematický?

Na sklonku minulého roka sa nám podarilo zadoviaziť dva zosilňovače, dva reproduktory značky Regent 62, elektronické orgány Electronic 109 a päť premietacieck, ktoré boli odovzdané jednotlivým miestnym skupinám. Vybavanie pre skupinu závabnej hudby dostali Novobelania Milan Cervas a Cyril Šurek o.i. preto, že časť nástrojov obdržala táto kapela už v roku 1986. Jednu premietacieku dostala MS KSSČaS v Krempachoch.

Dúfame, že táto pomoc bude ďalším impulzom pre prácu týchto miestnych skupín.

EUDOMÍR MOLITORIS

K VÝROČIU
MATICE

V priestoroch Ústredného výboru Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Krakove otvorili 1. februára t.r. zaujímavú výstavu, venovanú 125. výročiu Matice slovenskej.

Kedže sme v Živote o Matice slovenskej široko písali pri príležitosti minuloročných osláv jej významného výročia, zmienim sa iba niekoľkými slovami o samej výstave.

Výstavu tvoria tabule s fotókopiami najdôležitejších dokumentov, fotografiemi ľudí a miest spojených so vznikom, činnosťou a 125-ročnou historiou Matice slovenskej. Na tabuliach možno sledovať vývin a všetky úskalia na ceste rozvoja tejto veľkej slovenskej kultúrnej ustanovizne. Výstavu si môže pozrieť aj poľský nováček, kedyže všetky popisy sú v poľskom jazyku.

Otvorenia výstavy za zúčastnil generálny konzul ČSSR v Katowicach dr. Rudolf Remiš, náčelník riaditeľa Československého kultúrneho a informačného strediska vo Varšave dr. Jozef Kimmák, riaditeľ Literárneho archívu Matice slovenskej dr. Boris Barnáry, predseda UV KSSČaS Ján Molitoris, členovia MS v Krakove, predstaviteľia slavistiky z Jagellovskej univerzity a mnohí priaznivci a priatelia Slovenska a Slovákov a pracovníci Matice slovenskej z Martina, ktorí pomohli výstavu inštalovať.

Otvoreniu výstavy predchádzala milá udalosť. Predseda našej Spoločnosti kr. Ján Molitoris odovzdal do rúk dr. Borisa Barnáryho medailu Za zásluhy o rozvoj KSSČaS a príležitosťného diplomu, ktoré naša organizácia udeľila Matici slovenskej pri príležitosti jej výročia.

Výstava na UV bola verejnosti prístupná v mesiaci februári. Neskor si ju budú môcť pozrieť naši krajania na Orave a Spiši, kam poputuje.

D.S.

KREMPACHY

Rázne do nového roka 1989 vykročila Miestna skupina Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Krempachoch. Na jeho užitie zorganizovala 14. januára t.r. krajanské stretnutie pre svojich najstarších členov, tzn. pre tých, čo sa narodili pred rokom 1920.

Stretnutia, ktoré sa konalo v Kultúrnom dome sa zúčastnilo vyše 40 krajaniek a krajanov.

Večierok otvoril a krajanov srdečne uvítal predseda miestnej skupiny kr. Ján Petrášek. Príležitosťný prejav prednesla tajomníčka MS kr. Alžbeta Klukošovská. Slávostný rámec tomuto podujatiu dodali recitácie slovenských básni — Domovina moja a Babiččin kolovrátok — v podaní žiakov základnej školy Heleny Mravčákové a Andreja Krišká.

Symbolickým pohárikom vina si všetci krajania zaželieli úspešný nový rok. Zvlášnej pozornosti sa dostalo najstarším členom miestnej skupiny a súčasne aj najstarším krempašským občanom — deväťdesiatročnej kr. Rozálii Lekovej a 89-ročnému Jánovi Brižkovi v podobe kytic v kvetov a príležitosťného diplomu, ktorý im odovzdal predseda MS. Podobnej cti sa dostalo aj najstaršiemu bývalému predsedovi miestnej skupiny kr. Michalovi Petráškovi, ktorý sa však osobne stretnutia nemohol zúčastiť. Avšak ešte v priebehu večierka ho navštívili zástupcovia výboru a odovzdali mu krajanský pozdrav a želania pevného zdravia. Skromné pohostenie, ktoré pripravil výbor miestnej skupiny, znásobilo príjemnú atmosféru večierka. Čoskoro sa pri jednotlivých stoloch družne besedovalo. A keďže po celý čas sa z gramofónu ozývala dychová hudba, našli sa aj odvážlivci, ktorí si s chufou zatancovali a potom aj spoločne zaspievali pekné slovenské piesne a koledy. Krajania mali možnosť pozrieť si aj úryvok slovenského filmu — Deň, ktorý neumrie. Jeho projekcia však mala iba propagáčny charakter, bola pozvaním i prisľubom tejto činnosti MS. Projekcia sa mohla uskutočniť vďaka novej filmovej premietačke, ktorú krempašská miestna skupina získala v tomto roku od ústredného výboru Spoločnosti, za čo mu toto cestou Krempašania srdečne d'akujú.

* * *

Už týždeň po večierku výbor Miestnej skupiny KSSČaS v Krempachoch zorganizoval celobecnú zábavu, na ktorej vyhrala hudobná skupina z Durština. Podobnú zábavu usporiadala MS i na záver tohoročných krátkych fašiangov. Tentokrát k tanču vyhrala výborná hudobná skupina Spektrum z Trstenej. A keďže si skupina získala dobré meno už počas dvoch predošlých vystúpení na jeseň minulého roka

ka v Krempachoch a Novej Belej, na zábavu prišli mladí ľudia zo širokého okolia. Sála kultúrno-domu v Krempachoch „praskala vo šívkoch“. Zabávali sa aj členovia výboru MS, ktorí tentokrát na zábavu prišli spolu so svojimi manželkami. Zábava bola vynikajúca, rovnako ako i nálada jej účastníkov.

Neskôr sa uskutočnilo aj premetnutie troch slovenských filmov. Streli sa s veľkým záujmom najmladších, ale i starších krempašských krajanov. Novú premietučku miestnej skupiny obsluhuje pokladník MS kr. Jozef Švec.

Zábavou sa však činnosť Miestnej skupiny KSSČaS v Krempachoch nekončí. Krajania myslia i na organizačnú prácu. Už začiatkom tohto roka zástupcovia výboru MS navštívili krajanov a zozbierali takmer na sto percent členské príspevky. Získali tiež viač než tridsať nových členov. Ak krempašskí krajania budú ďalej v takomto tempe pracovať, výsledky sa určite dostavia.

D. PODHORSKÝ

DIVADELNÍCI
NA SPIŠI

29. januára t.r. divadelný krúžok z Podvľka opäť navštívil Spiš, tentokrát dve obce: Repiská a Čierne Hore, v ktorých úspešne vystúpil s hrou Václava Klimenta Klieperu „Potopa sveta“ Pripomeňme, že predtým hrali ochotníci z Podvľka spomínanú hru v Krempachoch, Vyšných Lapšoch, Jablonke, ale aj v Námosteve a Trstenej. V tých posledných boli v polovici októbra minulého roka. V ČSSR zanechali dobré meno. Úspech, ktorý tam zožali ich ešte viac zaktivizoval a zvýšil chúť do práce, ktorá vyžaduje veľa námahy a voľného času.

O hru „Potopa sveta“ dlhší čas prejavujú záujem aj obyvateľia Podvľka, preto sa ju divadelníci chystajú zahrať vo svojej rodnej obci a my veríme, že predstavenie bude opäť na jednotku.

V nedeľu 29. januára v populárnejších hodinách divadelný krúžok z Podvľka pricestoval do Repisk. Predstavenie sa začalo o 14. hod. v hasičskom dome. Prišlo pomerne veľa ľudí, od najmladších až po tých najstarších, ktorí so zvlášť veľkým záujmom a zvedavosťou sledovali, čo sa diaľo na javisku. Ti rozumeli tomu najviac.

Sestlenná skupina divadelníkov rýchlo nadviazala kontakt so živo reagujúcimi divákmi, čím sa vytvorila priaznivá atmosféra.

Tá istá hra vyzvala očakávaný záujem aj u divákov v Čiernej Hore. Predstavenie v tejto obci sa začalo podvečer o 17. hod. Tu, v porovnaní s Repiskami, bol menej ľudí.

Hoci ochotníci po predstavení v Repiskách boli už troška unavení, napriek tomu podali aj v Čiernej Hore veľmi dobrý výkon. Vyšlo to. Nakoniec diváci vyjadrili svoju radosť i vďaku potleskom a odchádzali s úsmevom na tvári.

ANNA CAPIAKOVÁ

Peter Strelinger (zľava) a Drahoslav Machala

NÁVŠTEVA V REDAKCII

Prednedávnom boli vo Varšave dva známi slovenskí spisovatelia a publicisti Peter Strelinger a Drahoslav Machala. Stretili sa s viacerými významnými osobnosťami poľského kultúrneho života, pozreli si pamäti hodnosti hlavného mesta a na autorskom večierku, usporiadanej v Československom kultúrnom a informačnom stredisku, porozprávali jeho účastníkom — novinárom, spisovateľom, prekladateľom a in. o svojej tvorbe a kultúrnom dianí na Slovensku.

Počas pobytu vo Varšave slovenskí literáti navštívili i našu redakciu, kde sa oboznámili s historiou Života a jeho úlohou v krajanskom hnutí. Našich milých hostov zaujímala tiež problematika Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku, jej osvetová a kultúrna činnosť a úloha v kultivovaní ľudových tradícií, rodného jazyka a v upevňovaní národného poviedomia krajana na Spiši, Orave a v českých strediskach.

Pripomeňme, že Peter Strelinger, bývalý pracovník Matice slovenskej a dnes Zväzu slovenských spisovateľov, sa uviedol v slovenskej literatúre ako nadaný prozaik, ba aj dramatik. Vydal medziďiným dva zväzky biografických miniatúr Kto proti osudu, novelu Laska a smrt, zbierku poviedok Od rana blzivý deň a niekoľko románov — posledný pod názvom Salakuz. Drahoslav Machala sa bližšie predstavil čitateľskej obci zbierkou príznačiek bratia, knihami zážitkov zo svojich cest po svete Súkromný most a Veterné topinky a najmä knihu — best-sellerom Hemingway reportér, preloženou do viacerých jazykov, ktorá napr. v Poľsku mala už dve vydania.

J.S.

SPOZNÁVAME SA

Začiatkom tohto roka (10. januára) sa na pôde Gminného úradu v Novom Targu stretli zástupcovia Spoločnosti s predstaviteľmi gminy. Stretnutie, ako aj

dve predložné (s predstaviteľmi bukovinskej a jablonskej gminy) sa konali z iniciatívy riaditeľa

Spoločensko-administratívneho oddelenia Vojvodského úradu v Nowom Sączi Romana Kostaneczkého. Zúčastnili sa ho: náčelník novotarskej gminy Jan Kasprzycki, I. tajomník Gminného výboru PZRS Józef Adamski, predsedca Gminného družstva Roľnícka svojpomoc z Krempach a zo strany Spoločnosti úradujúci člen UV kr. Eudomír Molitoris a Dominik Surma.

Ulohou stretnutia bolo — ako v úvode naznačil riaditeľ R. Kostaneczki — oboznámiť predstaviteľov gminy s prácou a problémami Spoločnosti na území novotarskej gminy. Patria k nej tri spišské obce — Nová Belá, Krempachy a Durštin — v ktorých žije a pracuje slovenská národnosť.

So súčasnou situáciou miestnych skupín a ich kultúrnou činnosťou v týchto obciach oboznámiť prítomných kr. L. Molitoris. Prvé dve z nich patria k popredným v našej Spoločnosti jednak v organizátorskej, jednak v kultúrnej činnosti. Väčšie problémy vo svojej práci nemajú v porovnaní s celkovou situáciou. Dokonca nemajú problémy ani s dvojjazyčnými nápismi na obchodoch a gastronomických objektoch. Negatívnym javom, ktorý znepokojuje našich krajana, je spoľšovanie priezvisiek. Novobelánom zasa strpčuje život plánovaná výstavba smetiska v susedstve obce.

Predsedca GD v Krempachoch J. Dlugi potvrdil situáciu s dvojjazyčnými nápismi a konštatoval, že keď miestne a gminné orgány zodpovedne pristupujú k otázkam menšiny, k problémom nedochádza.

O dobrých príkladoch v spoluživaní občanov poľskej a slovenskej národnosti v súlade s našim heslom Spoločne žijeme — spoločne budujeme, hovoril náčelník J. Kasprzycki. Zároveň poukázal na značnú spoločenskú i hospodársku angažovanosť obyvateľov Spiša.

Podobne sa vyslovil aj tajomník GV PZRS J. Adamski, ktorý zdôraznil, že za obdobie svojej práce nezaznamenal žiadne sťažnosti súvisiacie so životom národnostnej menšiny a súčasne poukázal na dobré skúsenosti vo svojej práci na spiškom území. Zároveň podotkol, že účasť na podujatiach organizovaných Spo-

ločnosťou značne obohacuje duševný život ľudí. Hovoril tiež o všeobecných problémoch súvisiacich so životom na dedine. Predovšetkým treba sa snažiť o zvýšenie životnej úrovne na dedine, dať roľníkom to čo im skutočne patrí, aby mladí ľudia mali chut bývať, žiť a pracovať na dedine.

spevom v kostole. Naši krajania však mohli doň kedykoľvek chodiť a spievať v rodnom jazyku, o to viac, že klúče od kostola mal novobel'ský cirkevný výbor.

Správa red. B. Stefańskiej, že pod mostom medzi Novou Belou a Krempachmi je protinobel'ský nápis, ma natoľko prekvapila, že som sa ta išiel pozriet. Zistil som, že je tam aj druhý nápis proti Krempachom. Lenže záver, ktorý z toho vyvodila autorka, je vonkoncom chybný, je to výplod fantázie. Krempachia a Novobelania dobre spolužívajú a o nepriateľstve nemôže byť ani reči. Som zvedavý, kto usmernil autorku práve pod most? Rozprával som sa totiž s viacerými obyvateľmi oboch obcí a nikto o existencii nápisu nevedel. Všetci sa zhodli v tom, že to neurobil nikto z Krempach ani z Novej Belej, ale niekoľko cudzí, čo chcel znepríateľiť naše obce. Vyšlo tiež nájavo, že nápis bol urobenej takou istou farbou, akú používali pracovníci, ktorí u nás značkovali turistické trasy. Zdá sa mi, že autorka chcela spestriť svoju reportáž senzačnými infor-

DOMINIK SURMA

SPÍS – TERRA INCognITA

Dostal sa mi do rúk poľský mesačník IMT Swiatowid z októbra minulého roku, ktorý uverejnil článok red. Barbary Stefańskiej pod názvom Spiš — terra incognita. Popisuje v nom niektoré spišské obce, najmä Ciernu Horu, Jurgov, Fridman, Novú Belú a Krempachy. Keď ide o Novú Belu autorka podala niekoľko nepravdivých informácií, čo skresťuje obraz našej obce. Aby však bolo jasné o čo ide, uvediem úryvok z tohto článku:

„Przez Nowy Targ, Lopuszne, jedziemy rano do Nowej Bialej. Już z daleka widać wieżę tamtejszego kościoła. To właśnie w nim doszło przed laty do konfliktu między nowobielańskimi Polakami a Słowakami. Jedni chcieli się modlić po polsku, drudzy po słowacku. Poszły pieści w ruch. W efekcie kościół zamknięto na całych lat 11. W tej chwili w niedzielę pierwszą mszę o 8.30 odprawiana jest po polsku, druga — o 11 po słowacku.

Mijamy rządy stodoli, charakterystycznych dla spiskich wsi. Nowa Biala rozłożyła się wzduż potoku, który płynie obok kościoła śródkiem placu. Plac wygląda jak rynek w małym mieściczku, ale panuje na nim bezład, bałagan. Obowiązkowo w bliskim sąsiedztwie kościoła stoi budynek straży pożarnej. Na nim napis, który będzie się powtarzał w innych wsiach: Bogu chwała, bliźnim pomoc. Na tablicach sklepów, szkoły, napisy po polsku i słowacku. Dwujęzyczna jest też kronika kościoła na tablicy przed świątynią.

Widać Krempachy i Nową Bielą nie żyją w wielkiej komitywie, bo pod spodem mostu czytamy obraźliwy napis: „psom i bielanom wstęp wzbroniony”. Animozje są widoczne. Gdy później w barze, albo jak kto woli w „hostincu” Krempaszanka usiłujemy kupić coś do jedzenia, a tłum jest tak gęsty, że nie sposób nawet wejść do środka, słyszyszmy narzekania na sąsiadów zza wody: Przez tych z Nowej Bialej ani nie można napić się piwa”.

Podľa mňa informácie o novobel'skom kostole sú nepresné a rozhodne zveličené. Stáva sa to často autorom, keď pri písaní vyhľadávajú z klebiet a nie skutočných faktov. Môžem s celou zodpovednosťou vyhliasiť, že v kostole nikdy nedošlo k žiadnej bitke a ani nebolo zavretý 11 rokov, ako tvrdí autorka. Pravda je taká, že sa tu sedem rokov nekonali bohoslužby, keďže vtedajší farár nesúhlasil so slovenským

POKRAČOVANIE NA STR. 22

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 9. decembra 1988 umrela v Novej Belej vo veku 90 rokov krajanka

ALŽBETA KLUKOŠOVSKÁ

Zosnulá bola členkou našej Spoločnosti od jej vzniku. Odišla od nás dobrá krajanka starostlivá matka, babička a prababička.

Cest jej pamiatke!

MS KSSCaS v Novej Belej

Dňa 20. januára 1989 umrel v Tribši vo veku 64 rokov krajana

DOMINIK PAVLICA

Zosnulý patril k spolužiadateľom Miestnej skupiny Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Tribši, v ktorej bol mnoho rokov pokladníkom. Odišiel od nás obetavý a vzorný krajan a dobrý človek.

Cest jeho pamiatke!

MS KSSCaS v Tribši

Dňa 28. januára 1989 umrela v Krempachoch vo veku 73 rokov krajanka

ZOFIA BIZUBOVÁ

Zosnulá bola členkou Miestnej skupiny Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Krempachoch od jej založenia. Odišla od nás dobrá krajanka a starostlivá manželka a matka.

Cest jej pamiatke!

MS KSSCaS v Krempachoch

POKRAČOVANIE ZO STR. 21

máciami. Lenže hľadanie senzácií tam, kde ich niesie, patrí do bulvárnej tlače.

Za nepravdivého považujem tiež poznámku autorky, že v centre našej obce vládol chaos a nepriek. V tomto kontexte by som chcel poznamenať, že práve v minulom roku boli u nás niekoľkokrát kontroly z gminného úradu a vojvodstva a robotnícko-roľnícke inšpekcie, ktoré uznali, že Nová Belá patrí k najúhladnejším a najistiejsím obciam. To hámam stačí.

Toľko k reportáži uverejnenej v časopise IMT Štiatov. Chcel by som však ešte poznamenať, že v posledných rokoch poľská tlač uverejnila hodne rôznych článkov, reportáži, ako aj samostatných publikácií o Spiši a Orave, v ktorých sa priamo popiera existenciu slovenského obyvateľstva v týchto oblastiach. Nás, Slovákov, sa nezriedka predstavuje ako ľudí z inej planéty, ako škodlivý živel, ktorý nevedno odkaľ sa zjavil. Autori sa ešte dnes snažia hľadom nadvážovať na ideu spred rokov, keď sa tvrdilo, že Poľsko je jednonárodná krajina. História už dávno dokázala, že to bolo chybné tvrdenie.

JOZEF BRYJA

MLADÝM NA VEDOMIE

Tentokrát by som chcel napsať o nevhodnom správaní dnešnej mládeže voči starším. Sledujem mládež každý deň, najmä v autobusoch, keďže pracujem ako revizor autobusovej dopravy. Na každej ceste vidím, že mládež vždy sedí a starší ľudia stoja. Je to hrozné. Tiež keď sa blíži autobus na zastávku, mládež sa tlačí a nepozerá na to, že medzi nimi sú aj staršie osoby, ktoré sa ľahko môžu prevrátiť. Mladým ľuďom ide len o to, aby mohli rýchlo do autobusa nastúpiť a sadnúť si. Len zriedka sa stane, že dobre vychovaný mladý človek ustúpi miesto staršiemu. Kde je chyba? Podľa mňa je chyba vo vychovávaní detí rovnako rodími ako aj školou. Málo času sa venuje tak dôležitej otázke ako je kultúrne správanie voči starším ľuďom. Rodičia tiež robia veľkú chybu, keď cestujú so svojimi deťmi, pretože svoju ratolesť nechajú sedieť a sami stojia. A tak od malíčka pestujú u detí zlé návyky. Práve rodičom by malo záležať, aby sa ich deti stali dobrými občanmi, krajanmi a útico sa správali k otcom a dedom. Veď staršie pokolenie bojovalo za lepšiu budúenosť. Mládež by si to mala uvedomiť a väčiť si starších. Verím, že mladí ľudia nie sú tak zli, ale potrebujú rodičovskú i školskú výchovu. Mládež isto pochopí svoje chyby a pôjde spravnym smerom. Verím, že to tak bude.

JOZEF MIRGA

ZAKOPANÉ

Tradičné novoročné stretnutie ľajomníka novosáčského vojvodského výboru PZRS s tvor-

cami a zaslúžilými kultúrnymi činiteľmi sa tento rok konalo 25. januára v Zakopanom, bolo venované tak profesionálnemu ako aj ochotníckemu divadlu a problémom spojeným s touto formou kultúrnej činnosti v Nowosáčskom vojvodstve.

Zakopané nebolo vybrané ako miesto stretnutia náhodou. Práve tuná vznikla pred štyrmi rokmi prvá profesionálna scéna — Divadlo Stanisława Witkiewicza, známeho poľského spisovateľa, dramatika, maliara a filozofa, ktorý v Zakopanom žil a tvoril a tu sa pokúšal vytvoriť i vlastné divadlo.

Divadlo S. Witkiewicza si rýchlo vydobyovalo trvalé miesto medzi poľskými profesionálnymi scénami. Mladý divadelný kolektív, ktorý sa naprieč počiatocným problémom rozhodol hrať za každú cenu sa už natrvalo zapisal v celopoľskom kultúrnom dianí.

Účastníkov stretnutia privítali herci zo Zakopaného predstavenia Autoparódie od S.I. Witkiewicza, ktorá sa pokúša odpovedať na otázku čím je Zakopané?

Po predstavení, ktoré prítomní odmenili dlhotrvajúcim potleskom, sa ujal slova prvý tajomník VV PZRS Józef Brožek, ktorý zároveň otvoril diskusiu o problémoch divadla. Počas nej viacerí diskusujúci hovorili o dnesnom neutešenom stave divadla. Tieto hlasy boli v rozpore so správou zástupcov kuratória osvety a výchovy, ako aj odboru kultúry a umenia Vojvodského úradu v Nowom Sączu. Divadlu musí byť venovaná zvláštne pozornosť, ide predsa o kultivovanie slova.

Takéhoto stretnutia som sa zúčastnil po druhý raz a nie len ma zaujal, ale i šokoval fakt, že roky bežia a nič sa nemení. Veď otázka divadelnej kultúry nie je len vecou existencie jedného či dvoch (aj v Rabke pôsobi štátne profesionálne divadlo) profesionálnych divadiel, ale cieľavedomou prácou pre rozšírenie činnosti existujúcich, aby sa neukazovali len na prehliadkach, ale mali zaistené pravidelné vystúpenia v širokom okolí. Takéto riešenie poskytne záruku, že amatérská divadelná kultúra si sami nájdzie divákov. Napríklad na Spiši, kde v minulosti boli pravidelné usporadúvané divadelné podujatia je o divadlo ozajstný záujem. Presvedčili sme sa o tom v októbri minulého roku, pri prezentovaní ochotníckeho divadelného krúžku z Námestova v tých obciach, kde sa už roky nehralo divadlo. Výsledok nás milo prekvapil. Napriek malej propagácii podujatia, boli miesta na predstavení v Kacvíne a Jurgove do poslednej stoličky obsadené.

O problematike prístupu obyvateľov vidieka ku kultúre a najmä k živému umeleckému slovu som hovoril na minulorčom stretnutí v kontexte slovenskej národnostnej menšiny na Spiši a Orave. Ziaľ, nenašlo sa to v správe o realizácii návrhov predložených na vlaňajšom takom istom stretnutí. Preto sa mi zdá, že neustále opakovanie tých istých názorov a návrhov pri každej priležitosti je jednoducho nudné.

Treba si položiť jasné a zreteľné otázky. Kedy bude realizovaný program a plán spolupráce, ktorý má naša Spoločnosť s oddelením kultúry a umenia Vojvodského úradu v Nowom Sączu a kedy si nájde skutočnú podporu miestnych kultúrnych stredíšk? Dúfame, že zodpovedné vojvodské kultúrne ustanovizne konečne nájdu na túto otázku správnu odpoveď.

EUDOMÍR MOLITORIS

ZELOV

zali kontakty s Rádiom Praha, ako jsem to udělal já.

ZENON JERSÁK

Z DEJÍN POŽIARNICTVA V NOVEJ BELEJ

O ohni sa hovorí, že je to príatel človeka, bez ktorého by sa nedalo ani žiť. Keď bol správne využívaný, dával ľuďom svetlo, zohrieval ich a chránil pred selmami. Keď sa však vymkol spod kontroly, menil sa na živel, ktorý robil veľa škôd, ba mohol zničiť aj človeka.

Podľa gréckej mytológie oheň dal ľuďom jeden z titánov — Prometheus, ktorý sa zakradol do sídlia bohov na Olymp a doniesol odňal prvú pahrebu na zem. To sa však nepáčilo Diovi, ktorý Prometea ukrutne potrestal. Dal ho prikovať ku kaukazskej skale a na dôvažok vyhladnutý orol mu každý deň vydbával pečeň, ktorá však stále dorastala. Až po dlhom čase ho oslobodil jeden z gréckych héroov Herakles.

Toľko grécka mytológia. O tom, ako sa bránil pred ohňom — živlom, tam nič nenájdeme. Ale určite to boli požiare a nimi spôsobené škody, ktoré prinútili ľudu brániť sa pred nimi a neskôr spôsobili vznik protipožiarnej ochrany. Vieme, že už v starovekom Ríme existovali osobitné protipožiarne jednotky. Samozrejme, vtedy ešte neboli tak vybavené ako dnes. Vynález prvej hasičskej striečky sa pripisuje starovekému gréckemu matematikovi Ktésibovi, zase iní tvrdia, že po prvý raz ju zostrojili v Konštantinopoli. Ako vyzerala, ľahko povedať.

Prešlo veľa času, kým sa protipožiarne ochrana dostala i k

Takýmto úlovkom sa môže počítiť krempašský polovník Ján Zigmund, ktorý je lenom polovníckeho krúžku. Vlka zastrelil na poľovávke v okolí Čiernej Hory. Bol jednorodiak a väžil 29 kilogramov. Na snímke: J. Zigmund so svojim úlovkom. Foto: D.S.

nám do Novej Belej. Prvý zbor vznikol u nás najpravdepodobnejšie v roku 1887. Bolo to teda ešte pred vydaním v roku 1888 vládného nariadenia o povinnom zakladaní požiarnejch zborov vo všetkých obciach v Uhorsku. Nás zbor nemal vtedy nič len vedrá a háky na drukoch na strhávanie striech. V tom čase bolo možno budovať domy len bokom k ceste, pritom medzi jednotlivými domami musel byť volný priestor, široký aspoň 1 meter. Každý dom musel byť vybavený dlhým rebríkom, zaveseným nástene.

V roku 1906 notársky úrad, ktorý sa vtedy nachádzal vo Fridmane, priečeli nášmu hasičskému zboru ručnému štvorkolesovú striekačku a ďalšie náradie, medziiným štyri hadice so striekacím zariadením, dve kožené prilby dva remene a dve sekery. Striekačka so zariadením bola dovezená z Budapešti a za všetko musela zaplatiť obec. Nás zbor mal vtedy dvoch požiarníkov a ich veliteľom bol Valent Nemec. V prípade požiaru pomáhal im pri hasení obyvatelia obce. Dozor nad činnosťou požiarníkov mal richtár. Požiarne náradie bolo uskladnené v skromnej zbrojnici vybudovanej z dosák pri kostole.

Takýto stav trval u nás do roku 1930, kedy vláda vydala náriadie o zakladaní v obciach dobrovoľných požiarneckých zborov. Vtedy Belčania rozšírili svoj zbor na 12 osôb a ich veliteľom bol Vojtech Vincek. O rok neskôr obec vybudovala novú zbrojnici, taktiež drevenu a súčasne zabezpečila pre požiarníkov riadne uniformy. Ďalším veliteľom zboru bol Michal Dluhý a po ňom od roku 1935 Ján Kurnát. Za jeho „úradovania“ obec kúpila v Žiline novú, tentoraz motorovú striekačku značky Stratilek s celou výzbrojom. Významne sa k tomu príčinil i vtedajší richtár Ján Dluhý.

Menili sa velitelia a richtári. Novým veliteľom sa stal Ján Jerdonek a zbor pod jeho vedením dostal v roku 1954 novú murovanú hasičskú zbrojnici. Vtedy v Novej Belej richtářil Andrej Bednárik. V r. 1959 požiarníci dostali druhú motorovú striekačku s výzbrojom, ktorú kúpila obec. Vtedy však už veliteľom zboru bol Andrej Skupin a richtárom Vojtech Kolodej. Odvtedy prešlo hodne času, až v r. 1971 bolo kúpená tretia motorová striekačka EM 800, čo umožnilo vyradiť vyslúženú striekačku Stratilek a určiť ju na hospodárske účely v obci. Zároveň zbor dostal požiarne voz Nysa, čo mu dovolilo pôsobiť operatívnejšie. Tentovoz v r. 1975 vymenil na lepší Žuk.

Novobečania vždy chceli mať opravdivý Dom požiarnika, ktorý by slúžil nie len hasičom, ale aj iným potrebám celej obce. A tak v roku 1977 sme pristúpili k jeho ďalšej výstavbe. Práce trvali päť rokov. Vtedy už novým richtárom bol u nás Jozef Žryja. Významnú pomoc pri výstavbe nám poskytol novobel'ský urbár, gminný úrad, novotargský obuvnícky kombinát a všetci celá obec. Slávnostné otvorenie požiarneckého domu sa konalo v roku 1982. V tejto na naše pomeru veľkej budove sa medziiným nachádzala riadna zasadacia sála pre okolo 300 osôb, menšia spoločenská miestnosť, kuchyňa, šatne a iné miestnosti, nehovoriač o rozľahlých garážoch na požiarnecké náradie. V tomto dome sa konajú obecné schôdzky, svadobné hostiny, rôzne slávnosti, porady Života a iné podujatia.

V roku 1985 sa novobel'ský zbor obohatil o novú motorovú striekačku a v roku 1988 aj o nový bojový požiarnecky automobil značky Star, ktorý nahradil už vyslúžený Žuk. Pohomol nám v tom už spomínaný novotargský obuvnícky kombinát.

cam v záhradke. Musíme tiež pouvažovať o nákupe potrebných minerálnych hnojív, v sezóne budú s nákupom ľahkosti. V záhradke sú najvhodnejšie hotové hnojivo-miešanky, v ktorých krmovinové zložky budú vo vhodných proporcích. Ich prednosťou je, že okrem makroelementov obsahujú aj cenné mikroelementy. Vyplati sa tiež vypracovať harmonogram siatia s prihliadnutím na krmovinové požiadavky rastlín, následnosť rastlín atď. Ak sami budeme produkovať priesady, musíme si zaobstaráť drevnené debničky buď debničky z umeléj hmoty, alebo aj nádobky po kefire atď. Treba tiež pripraviť vhodnú pôdu.

Hodno zároveň pouvažovať o otázke vzájomného vplyvania rastlín na seba, na čo počas sezóny nebude mať čas. Keď využijeme vzájomnú závislosť rastlín, môžeme dosiahnuť vyššiu a zdravšiu úrodu, pri menšom hnojení a menšom využití prostriedkov na ochranu rastlín. Vhodné susedstvo rastlín má priaznivý vplyv na ich fyziologický stav a zdravie. Také rastliny zriedkavejšie podliehajú chorobám, a preto pri ich pestovaní nepoužívame chemické prostriedky alebo zmenšujeme ich množstvo.

V NAŠEJ ZÁHRADKE

Pre prvé práce v záhradke zostalo ešte trochu času, ale vyplati sa už dnes pripraviť na novú sezónu. Predovšetkým musíme pripraviť semená, minerálne hnojivá, prostriedky pre ochranu rastlín a náradie. Vyplati sa tiež ist do obchodu s potrebami pre záhradkárov na nákup potrebných semen. U tých, ktoré budeme vysievať na jar by sme mali zistiť schopnosť kličenia semen. Semená s malou biologicou hodnotou vyhadzujeme a na ich miesto kupujeme nové. Pred návstevou v obchode radime urobiť zoznam potrebných semen a poznamenať si tiež nové odrody. Zoznam naše nákupy zjednoduší.

Podobnú prehliadku si vyžadujeme prostriedky na ochranu rastlín. Keď im vyprášala záručná lehotu buď boli uschovávané v inom ako originálnom balení, treba ich odstrániť. Teraz máme ešte čas na opravu náradia. Nezabúdajme naostriť záhraničné nožnice, motyky a pily, lebo ich budeme potrebovať k prvým prá-

Dnes nás zbor, ktorého veliteľom je Andrej Skupin a predsedom František Chalupka, má znamenitú výzbroj a je dobre pripravený chrániť ľudí pred nebezpečným životom — požiarimi. Zbor má 26 dobre zaškolencov požiaríkov, vždy pripravených splniť si svoju povinnosť.

FRANTIŠEK CHALUPKA

AKÉ BUDE POČASIE V ROKU 1989?

Naša redakcia každý rok dostreduva od krajanov Eugena Kotta z Dolnej Zubrince dlhodobé predpovede počasia. Cím sa tento rok riadil pri vypracúvaní tejto predpovede, je jeho tajomstvom. Môžeme len poznamenať, že doterajšie predpovede boli dosť presné, podobne ako prognózy na január a február tr., ktoré však neuvedzame, keďže pre dlhý výrobný cyklus Života sme tento príspevok mohli uverejniť až v marcovom čísle. Tak teda aké budešme mať počasie v roku 1989?

MAREC — prvá dekáda bude dosť nepriaznivá, v polovici mesiaca sa počasie začne zlepšovať, potom bude premenlivé a pri konci občas dažde 'tento mesiac je už za nami, preto si môžete porovnať, či bola predpoveta spravná — pozn. red.).

APRÍL — prvých desať dní má

byť premenlivých, polovica mesiaca dosť pekná, a takéto počasie bude aj v druhej dekáde mesiaca, až pri konci apríla malé zhoršenie.

MÁJ — tento mesiac mal by

byť počasie začne zlepšovať, ale pri konci sa začne výrazne zhoršovať.

JÚN — mal by to byť mesiac dosť nepriaznivý. V polovici júna zaznamenáme sice krátke zlepšenie, no potom nastane zmena a už do konca mesiaca bude počasie výrazne horšie.

JUL — spočiatku zaznamenáme frontálne vlny nesúce so sebou náhle zmeny počasia, potom sa na istý čas zlepší, ale druhá polovica mesiaca bude až do konca premenlivá.

AUGUST — najprv bude prevládať frontálny systém počasia, bude daždivo, potom sa začne čoraz viac vyjasňovať a už do konca mesiaca bude prevládať priaznivé, pekné počasie.

SEPTEMBER — prvá dekáda mesiaca bude mať premenlivé počasie, v druhej sa začne zlepšovať, bude čoraz viac pekných dní, no a v tretej dekáde malo by byť len teplo a slnečne.

OKTOBER — tento mesiac sa začne nepriaznivým počasím vetrov a dažďami, potom sa však všetko zmení a do konca mesiaca bude hodne jasných, slnečných a pekných dní.

NOVEMBER — mesiac sa začne nepriaznivo, bude mrholit a do konca aj snežiť. Sneh však zanedlho zmizne a do konca mesiaca bude potom už pekné — ako na november — počasie.

DECEMBER — väčšinu mesiaca bude snežiť, ale od druhej dekády sa toto sneženie bude striedať s vyjasneniami a niekedy aj s peknými dniami.

Na záver by som chcel ešte poznamenať, že tato predpoveda sa vzťahuje na južnú oblasť Poľska, teda aj na Spiš a Oravu. Rok, hoci — ako z toho vidno — nebude mať najpriaznivejšie počasie, mal byť predsa dosť úrodný. Tento rok podľa gréckeho kalendára je nedelňím písanom A. Starí Oravci sa v takýchto prípadoch tešili na dobrý rok.

EUGEN KOTT

ností silne aromatických rastlín, ako aj skorych zemiakov. Na ředkev priaznivo vplyvá susedstvo hrachu a šalátu. Mrkva dobре rastie pri poroch a salceffii. Petržlen má priaznivý vplyv na ruže a paradajky. Fazuľa má ráda susedstvo mrkví. Pre uhorky je priaznivé susedstvo cukrovej kukurice, šalátu a zeleru.

Nevhodné je susedstvo kapusty a iných kapustných rastlín s paradajkami, cibule s hrachom a fazuľou, uhoriek so zemiakmi, cesnaku s hrachom a fazuľou. Príklady možno násobiť, ale najlepšie je experimentovať a vo vlastnej záhradke hľadať rastlinám najvhodnejšie susedstvo. Výsledky závisia o. i. od pôdnych podmienok a počasia.

Nakoniec hodno pripomenúť, že mnohé rastliny odstrašujú škodcov z pestovaných kultúr. Možno to využiť pri ochrane úrody v záhradke. Celkom isto je to metoda budúcnosti, lebo v záhradkách sa bude používať stále menej chemických prostriedkov pre ochranu rastlín a viac prírodných metód, ktoré zneistí prostredie. O rastlinách odstrašujúcich škodcov budeme hovoriť v nasledujúcom čísle.

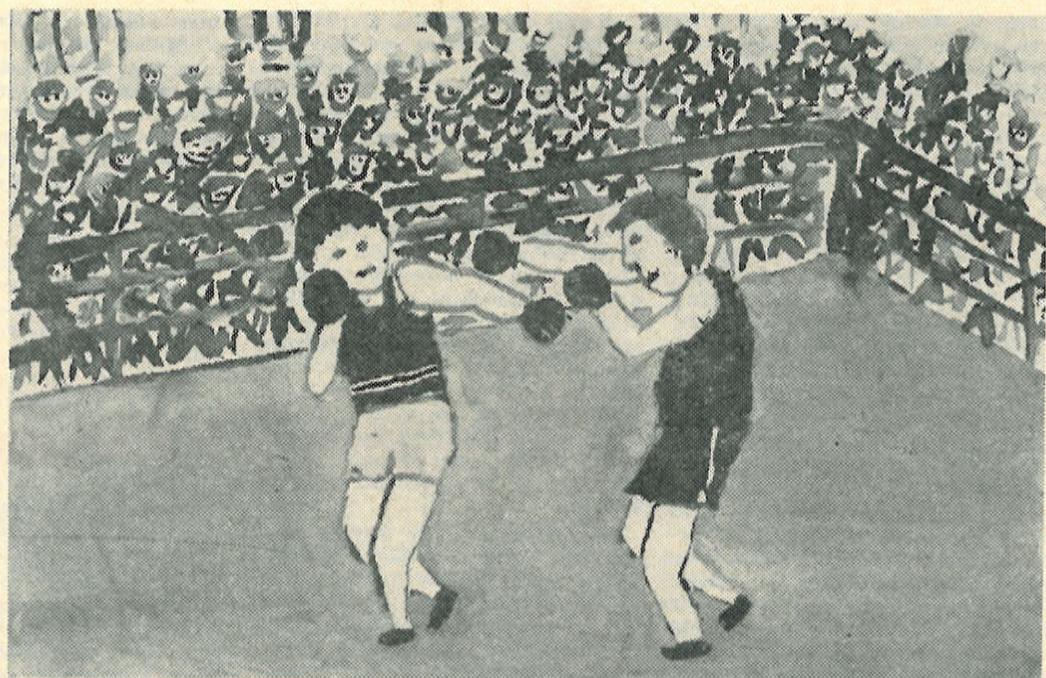
Vyhodnotenie našej súťaže kresieb '88

Koncom decembra minulého roka sme uzavreli ďalší ročník kresliarskej súťaže pre školskú mládež na veľmi širokú a hámam atraktívnu tému SPORT. Na záver tejto súťaže by sme sa chceli podeliť s postrehmi a stručne ju vyhodnotiť. Aj keď sa na prvý pohľad zdá, že je to téma ľahká, v skutočnosti nie je tak. Vedľ úlohou tu bolo zobraziť športovca či skupinu ľudí v pohybe a umiestniť ich do konkrétnego prostredia, čo bolo práve najťažšie. Práce žiakov, ktorí zobrazili pohyb, boli najefektívnejšie a najpôsobivejšie a autori takýchto obrázkov vyhrali.

Hlavným zámerom našej súťaže je vzbudit u žiakov záujem o maľovanie a kreslenie, čiže o výtvarné umenie medzi oravskou, spišskou a zelovskou mládežou. Súťaž si už získala uznanie a má medzi žiakmi úspech, čo potvrdil vysoký počet účastníkov. Žiaľ, musíme povedať, že tento rok sa do súťaže zapojilo menej škôl — len 11 zo Spiša a Oravy, ktoré nám poslali 367 prác. Nevedno, preto sa nezúčastnili žiaci z českých stredisk. Taktiež sme nedostali kresby od jednotlivcov. Teší nás, že napr. od jednej autorky — Kataríny Tyralovej zo Základnej školy č. 1 v Hornej Zubrici — sme obdržali sedem prác na celkom peknej úrovni. Redakčná porota jej za to udělila zvláštnu knižnú odmenu. Najviac kresieb — 88 sme dostali zo základnej školy v Krempachoch; len ich práce boli esteticky pekne upravené — obrúbené páperovými rámečkmi.

Zaujímalo by nás prečo sa nadalej našej súťaže nezúčastňujú všetky školy na Spiši a Orave napr.: z Jurgova, Repíšk, Čiernej Hory č. 1, Nedele, Kacvín, Dolnej Zubrice, Oravky, Pekelníka a podobne. Predsa o nej vedia, lebo okrem informácií na stránkach Života posielame zvláštne oznámenie riaditeľom škôl. Ale napriek tomu sa súťaže „nechávame“ zúčastniť. Vedľ takýmto postupom sa najviac škôdil deťom.

Eubovoľná technika spôsobila, že sme obdivovali obrázky maľované pastelkami, vodovými farbami alebo farebnými ceruzkami. Samozrejme boli tiež (v menšom počte) kóliže, vystrihovačky z farebného papiera a

Pästiarstvo — maľba Uršule Jagielkovej (7. tr.) z Veľkej Lipnice, škola č. 4 — prvé miesto v staršej skupine

linoryty. Väčšina kresieb bola originálna, aj keď sa vyskytli práce odkreslené priamo z novín či kníh. Naštastie to boli len ojedinelé prípady.

Hlavným kritériom, ktoré porota sledovala, bol smelý, originálny nápad, kompozícia, stvárnenie, náročnosť, starostlivosť výkonania, technika a celkový dojem. Najviac sa páčili obrázky maľované pastelkami. Slabšie boli v tomto roku práce najmladších žiakov, zato vynikajúce boli práce žiakov zo starzej skupiny (možno preto, že starší žiaci majú väčší záujem o šport a najmä chlapci, čo sme videli na kresbách).

Najlepší dojem vzbudili práce žiakov zo základných škôl v Krempachoch, Hornej Zubrici, Vyšných Lapšoch a Podsrni. Celkovo možno povedať, že posledná súťaž bola na dobrej umeleckej úrovni a uznáť ju treba za vydarenú.

ODMENY

MLADŠIA SKUPINA (OD 1. do 4. TRIEDY)

- PAULINA BRZYZEKOVÁ (3. tr.), Krempachy — hodinky

- BOGUSŁAWA PETRÁŠKOVÁ (3. tr.), Krempachy — plecniak
- MARGITA JAGIELKOVÁ (4. tr.), Veľká Lipnica, škola č. 4 — hra Chińczyk
- MARTIN SZPAK (3. tr.), Podsrnie — skladáčka
- JÁN SOLAVA (10 r.), Horná Zubrica, škola č. 1 — hra Autostopom
- DOROTA SZEWCZYKOVÁ (3. tr.), Malá Lipnica, škola č. 1 — peračník
- JÁN PAVLAK (10 r.), Horná Zubrica, škola č. 1
- ANDREJ GIELATA (1. tr.), Krempachy
- MARTIN ŚWIETLAK (4. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1
- KRISTÍNA KAČMARČÍKOVÁ (4. tr.), Krempachy
- MARTIN MOSZ (3. tr.), Krempachy
- ANDREJ BIZUB (4. tr.), Krempachy
- AGNEŠA MAŁKOWSKA (2. tr.), Veľká Lipnica, škola č. 4
- KRISTINA PETRÁŠKOVÁ (4. tr.), Krempachy
- ALZBETA SARNIAKOVÁ (3. tr.), Podsrnie

Všetci žiaci od 7. do 15 miesta obdržali knihy.

CENA ÚTECHY

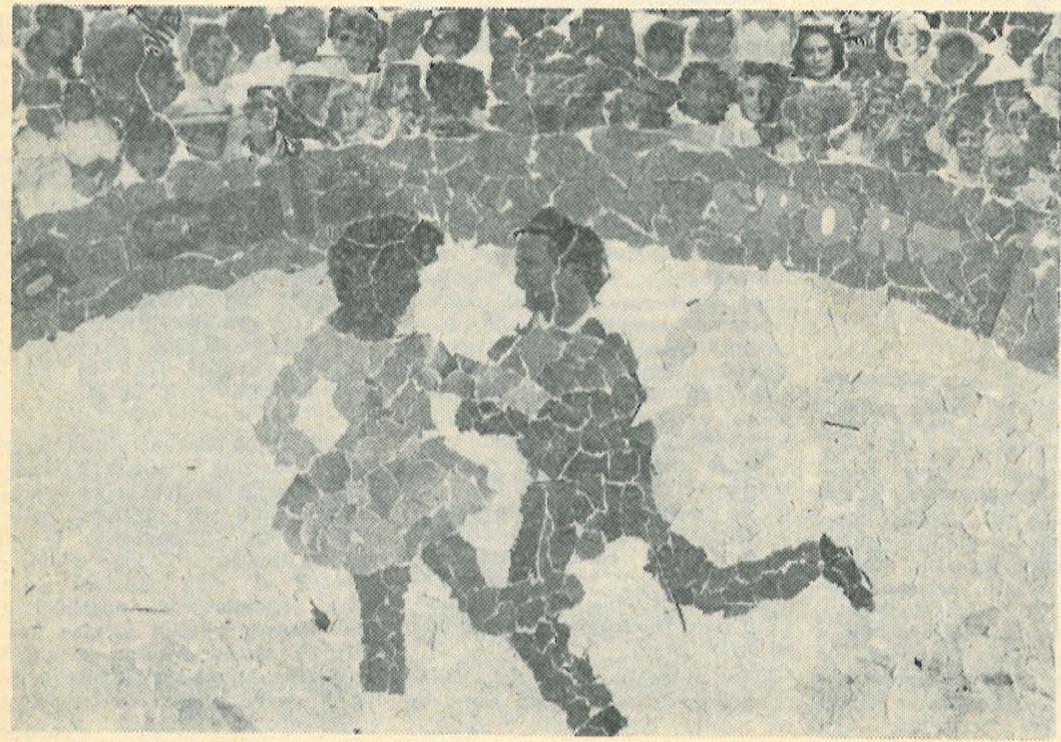
Katarína Tyralová (11 r.), Horná Zubrica, škola č. 1 — kniha

STARŠIA SKUPINA (OD 5. do 8. TRIEDY)

- URŠULA JAGIELKOVÁ (7. tr.), Veľká Lipnica, škola č. 4 — rádio
- PETER PETRÁSEK (14. r.), Krempachy — peňaženka
- MARTA HOSANA (7. tr.), Harkabuz; FRANTISEK LUKÁS (15 r.), Krempachy — obdivujo dostali fotografické albumy
- MAREK PAVLICA (7. tr.), Vyšné Lapše; PETER SARNIAK (8. tr.), Podsrnie — obaja obdržali komplet kružidiel
- MARIA KOVALČÍKOVÁ (6. tr.), Krempachy
- HELENA MRAVČÁKOVÁ (8. tr.), Krempachy
- ALZBETA SZPAKOVÁ (5. tr.), Podsrnie
- HALINA KALATOVÁ (7. tr.), Vyšné Lapše
- JOLANTA LUKÁŠOVÁ (8. tr.), Krempachy
- ROMAN KOVALČÍK (7. tr.), Krempachy
- ANITA KIERNOZIAKOVÁ (7. tr.), Krempachy
- KRISTÍNA SOLTYSOVÁ (8. tr.), Vyšné Lapše
- JOLANTA BRZEZOWICKÁ (8. tr.), Horná Zubrica, škola č. 1

Všetci žiaci od 5. do 13. miesta dostali knihy.

Krasokorčuľovanie — práca Paulíny Brzyzovej (3. tr.) z Krempachy — prvé miesto v mladšej skupine

Velká noc

Zajkvia nás zavolali:
Podte, deti, za nami.
V kríku leží plno vajec
maľovaných farbami!

ELENA ČEPČEKOVÁ

Ked' najdete kvet

Ked' sa stratia záveje,
ked' sa slnko zasmieje,
ked' prvý kvet najdete,
ten najkrajší na svete,
zanešte ho svojej mame;

poteši sa iste
a bude mat také oči
ako nebo číste.

JIRÍ SLIVA

TŘI POPELNICE

Říkaly si popelnice,
která z nich má
v sobě více
pokladů,
vyhozených v odpadu.
Jedna volá:
„Já mám v bříšku
drahou pohádkovou knížku.
Vyzdobil ji slavný malíř,
děti na ni zvrhly talíř.

BOŽENA TRILECOVÁ

Čo si želáme

Čo si želáme?
Jar si želáme,
protože láme ľady
a kvety medom sladí.

plný dobré svičkové,
pak se vrhly na nové,
starou daly mezi smeti,
to jsou pěkní kazisvěti!"

Praví druhá z popelnic:
„Tohle ještě není nic,
já mám v sobě mišu s pannou
se sukýnkou potrhanou,
co jim kazisvěti malí
obě ruce ulámalí!"

Na to popelnice třetí:
„Až ty rozmazlené děti
přijdou hodit mezi špinu,
co dostaly na svačinu,
chytneme je, přiklopíme,
popolem je obalíme,
nepomůže ani pláče.
Ať je vidět, co jsou zač!"

VESELO SO ŽIVOTOM

Mravce vylučujú z tela kyselinu
mravnú.

* * *

Clovek obrábal pôdu s jednou
kravou tisíc rokov.

* * *

Hôrni chlapci mali podperené
obušky.

* * *

— Ocko, rastú v zime jablká?
— Jablká ani nie, ale ich ceny
ano!

ČO JE TO?

Cože je to za vtáka,
čo na dvore huláka?
Kdeže, kdeže, žiadem vták,
kriči z dvora...
(kalluhens)

Tvrdí to aj teta zima
žo to výska...!
(roteiV)

Hoci nemá tešlu, pílku,
správí most za malú chvíľku.
Križom-krážom bez priečky
postavi ho cez...!
(ukeiR)

Cez jazierko blízko mlyna,
kde si spieva meluzína.
Presvečte sa o tom raz.
Kto to spravil? Majster...!
(zázM)

Lakomec a jeho košile

Byl jednou jeden člověk, který měl mnoho peněz, ale byl velmi lakomý. K obědu a k večeři měl jen kousek suchého chleba a studenou vodu. Místo oděvu nosil starou košili, zděděnou po otci, který byl stejný lakomec jak on. Z otcovy košile vlastně zbyl jen jeden rukáv, protože to ostatní byla záplata na záplatě. Lakomec si toho však nevšímal, a posměšky lidí ho vůbec netrápily.

Jednoho dne náš lakomec svlékl košili, vypral ji a pověsil na dřevěný plot, aby uschlá.

Ale slunce, které už léta sušilo tuťko košili svými paprsky, se usmálo a řeklo si:

„Co kdybych sestoupilo na zem a poprosilo lakomce o odměnu za službu, kterou mu už tolik let prokazuji?“

A také to udělalo. Proměnilo se v stařečka s dlouhým bílým vousem, posadilo se na veliký nadýchaný obláček a sestoupilo na zem. Přišlo k lakomcovu domu a zaklepalо na dveře.

„Dobrý den,“ pravil stařeček z nebes, když mu boháč otevřel. „Přišel jsem tě požádat o peníze, které mi dlužíš.“

„Peníze? Jaké peníze?“ zeptal se polekaný boháč a chtěl zavřít dveře.

„Počkej,“ řekl host a uchopil ho za ruku. „Jsem slunce. Celé roky suším svými paprsky tvou košili, ale dosud jsi mi nic nedal za službu, kterou ti prokazuji. Nežádám mnoho. Jen sto zlatáků!“

„A když jsi opravdu slunce, nač potřebuješ tolik peněz?“ zeptal se boháč bledý jako smrt. „Copak ti všichni lidé platí za to, že vysedáváš na nebi a svítíš pro svou potřebu?“

Slunce so usmálo, pohladilo svůj sněhobilý vous a odpovědělo:

„Peníze si nevezmu pro sebe, ale rozdám je chudým. Ty jsi tak bohatý, že sto zlatáků je pro tebe tolik, co sto pšeničných zrn.“

„Zádné peníze ti nedám! Zlato je mi dražší než bída chudáků!“ rozhněvaně zvolal boháč a přibouchl dveře před nosem poutníka z dálky.

Tehdy podivný host vzal na sebe starou podobu, vzlétl k nebi a jako dříve ozářil širokou zemi svými blahodárnými paprsky.

„Poslyš, větře! řeklo slunce silnému západnímu větru, který právě projížděl kolem na okřídleném koni. „Sestup na zem a odnes košili člověku bez srdece, kterému lidé říkají lakomec!“

Západní vítr vši silou foukl do svého mohutného rohu, sestoupil na zem a odnesl z plotu rozedranou lakomcovu košili.

Když boháč viděl, že jeho košile se vznáší vysoko ve vzduchu, vyskočil, aby ji pronásledoval, aby za ní běžel s větrem o závod.

Běžel tři dny a tři noci, ale nemohl ji chytit. Zpotil se, nachladil, ulehl do lůžka a zemřel. Pohřbili ho cizí lidé a jeho bohatství se roztrousilo po zemi jako prach.

A co se stalo s jeho košili? Celých dvě stě let ji západní vítr unášel, až ho nakonec unavilo a upustil ji do kotle v jedné velké továrně. Tam se košile proměnila v kaši a z ní pak udělali papír.

Právě ten, na kterém je natištěna tato pohádka.

ná a pošlite do redakcie. Čakajú
knižné odmeny.

* * *

V Životě č. 368/89 sme uverej-nili snímku Gustáva Holoubka. Knihy vyžrebovali: Jolanta Lukašová z Nedeca, Henryk Kałafut z Nižných Lapšov, Mária Nacz-ková z Fridmana, Marek Dworszczak z Pekelníka, Zofia Surmová z Krempach, Marek Hosaniak z Podškla a Halina Sarnová z Čiernej Hory.

ŠAMPIONÁT PREKVAPENÍ

Od Olympijských hier v Calgary uplynul sotva rok. Mohlo by sa zdať, že za toto obdobie sa v lyžiarstve a najmä v tak stabilnej disciplíne ako je zjazdárstvo, pomer sil neveľmi zmení. Je to pravda, aj keď nie úplne, o čom sme sa mohli presvedčiť počas nedávnych majstrovstiev sveta v alpských disciplinach, ktoré sa konali v americkom zimnom stredisku Vail.

Pred začiatom tohto šampionátu skoro všetci znalci zjazdárstva sa v jednom skoro úplne zhodovali, že najväčšie šanse na medailové trofeá budú mať Švajčiarka Vreni Schneiderová a luxemburský Rakúšan Marc Girardelli. Lenže šport by nebol športom, keby dopredu bolo všetko známe, teda i víťazi. A ani nebolo, práve naopak. Tieto majstrovstvá, vari ako nikdy doteraz, boli podujatím samých prekvapení. Akoby aj nie, keď skoro každé preteky vyhral niekto iný.

Vreni Schneiderová, ktorá pred šampionátom vyhrala za radom preteky o Svetový pohár, sa vo Veile dlho nemohla dočkať víťazstva. Už v prvej súťaži — alpskej kombinácii, jej prvenstvo vzala Američanka Tamara McKinneyová, ktorá sa práve teraz dostala do vysokej formy. Aj v ďalšej súťaži — slalome — sa Schneiderovej ušlo opäť len striebro, lebo zlatú medailu vybojovala po veľmi odvážnej jazde 20-ročná Juhoslovanka Mateja Svetová a bronz zase McKinneyová. Vreni neuspela ani v superobrovskom slalome, ktorý sa stal záležitosťou Rakúšaniek po víťazstve 21-ročnej Ulriky Maierovej pred Sigfrid Wolfsovou a západonemeckou zjazdárkou Michaelou Gergovou. Presadila sa až v poslednej ženskej súťaži — obrovskom slalome, kde plne prejavila svoje technické prednosti a presvedčivo vyhrala pred Francúzskou Carole Merleovou a jej rodátkou Christelle Guignardovou.

Druhú zlatú medailu pre Švajčiarsko získať dosť neúkane v zjavde vkládajúcia víťazka Svetového pohára Mária Walliserová,

Najúspešnejšia zjazdárka Vreni Schneiderová

ktorá sa v doterajších pohárových pretekoch neveľmi darilo, ale vo Veile vyhrala vo veľkom štýle. Zato úplne sklamala ďalšia Švajčiarka Michala Figiniová, ktorej najlepším výsledkom bolo 5. miesto v super-G.

Tohoročný šampionát nevyšiel celkom ani Marcom Girardellimu, ktorý sice začal veľmi pekne víťazstvom v alpskej kombinácii, ale potom akoby náhle stratil formu a až v poslednej deň sa mu podarilo vybojať bronzovú medailu a slalome. Veľkú smolu mal druhý veľký favorit, Švajčiar Pirmin Zurbriggen, ktorý sa hneď v prvých dňoch majstrovstiev zranil počas tréningu, ale vďaka veľkému sebazapreniu a silnej vôle pokračoval v zípolení a dokázal ešte získať v superobrovskom slalome striebornú medailu a v obrovskom slalome — bronzovú. V ta-

kejto situácii sa prvou hviezdou a najúspešnejším pretekárom majstrovstiev sveta stal mladý, 21-ročný Rakúšan Rudolf Nierlich, ktorý zvíťazil nielen v slalome pred Arminom Bittnerom (NSR), ale aj v obrovskom slalome pred svojim rodákom Helmutom Mayerom. Stalo sa tak aj preto, že mu ubudol iný veľký súper, vari najlepší slalomár vlaňajšieho roku a dvojnásobný olympijský víťaz Alberto Tomba z Talianska, ktorý bol výrazne bez formy.

Za najväčšie prekvapenie šampionátu treba uznať asi víťazstvo dobrého, ale menej známeho západonemeckého zjazdára Hansa-Joerga Tauschera práve v zjazde, pred týmto zjazdovými „odborníkmi“ ako sú Švajčiari Peter Müller a Carl Alpiger. Túto stratu si však Švajčiari plne vynahradili v superobrovskom slalome, kde vyhral Martin Hangl pred spomínaným P. Zurbriggenom a novou zjazdárskou hviezdou Tomazom Čizmanom z Juhoslávie.

Tak teda majstrovstvá sveta vo Veile boli podujatím veľkých prekvapení. Lenže, ako sme už v úvodne spomíname, pomer sil sa v tomto športe nezmenil. Veľ napokon medaily získali aj keď nie favoriti (okrem Schneiderovej a Girardelliho), ale jednako vždy pretekári, ktorí už patria k úzkej svetovej špičke. Svedčí to o veľkej vyrovnanosti pretekárov a hádam aj rozšírení spomínanej súťaže. Dokazuje to aj skutočnosť, že sa do tej doby dostalo a hádam v nej aj nadlhše udomáčnilo hodne mladých talentovaných pretekárov, ktorí bez komplexov súperia s najlepšími. Patrí k nim práve Rudolf Nierlich (21 rokov), jeho rovesníci H.J. Tauscher a Ulrike Maierová, Mateja Svetová (20 r.), neveľa starší Nór Ole Christian Faruseth, no a Heidi Zurbriggenová, mladšia sestra Pirminu Zurbriggena, ktorá v zjazde skončila na 4. mieste a v super-G bola dvanásťa. Im patrí budúcnosť.

Najviac medaili získalo už tradične Švajčiarsko — 11 (3 zlaté, 5 strieborných, 3 bronzové), ale jeho prevaha nad druhým Rakúskom (3 zlaté, 2 strieborné, 1 bronzová) už nebola taká drívá. Možno aj preto bol tohto ročného šampionátu zaujímavejší.

JÁN KACVÍNSKY

HVIEZDY SVETOVEJ ESTRÁDY

spočiatku vystupoval v skupine The Last Exit, nenáročnej džezrockovej formácii. Tam ho vylehal a priviedol do Londýna bubeník Stewart Copeland a spolu s gitaristom Andym Sommersom vytvorili skupinu The Police. Onedlho sa Sting, obdarovaný neopakovateľným hlasom, stal hlavnou osobnosťou tejto skupiny, autorem jej najznámejších a najlepších hitov.

Obdobie pôsobenia v The Police, považované za nástupkyňu slávnej skupiny The Beatles, je vlastne písmom veľkých úspechov tejto formácie, ktorá si zakritko získala obrovskú popularitu nielen vo Veľkej Británii, ale aj iných štítach. Postupne sa však súhra členov The Police začala kazit, až sa napokon v roku 1983 skupina rozpadla. O tri roky neskôr došlo sice k pokusu o jej obnovenie, ale nič z toho nevyšlo.

Po rozpade The Police Sting začal sólistickú kariéru. O rok neskôr vybral sa do USA, kde spolupracoval medziiným s takými hudobníkmi ako Omar Hakim, Darryl Jones, Kenny Kirk-

land, Branford Marsalis a Danny Quatrano. Výsledkom tejto spolupráce bol prvý Stingov album The Dream Of Blue Turtles. Keď sa vrátil domov, založil si vlastnú hudobnú skupinu, do ktorej pozval speváčky Janice Pendarvisovú a Dolette McDonaldu. Spolu s nimi sa vybral na turné po Európe a úryvky z ich koncertov v Paríži, Arnheime a Ríme sa dostali na dve platne tvořiaci nový album Bring On the Night.

Rok 1987 priniesol Stingovi ďalší dvojitý album ...Nothing Like The Sun, venovaný nedávno zomrelej matke. Bol výsledkom veľkého turné po Južnej Amerike, počas ktorého vystupoval medziiným v Rio de Janeiro na základnom štadióne Maracana, kde ho počúvalo 200 tisíc divákov. A tak neváhuje, že na albe je vlastne miešanka — bigbandový džez, reggae, španielska a latinskoamerická hudba.

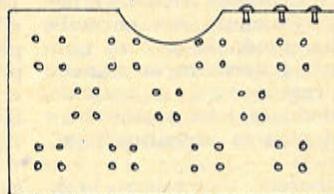
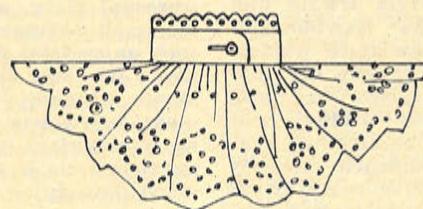
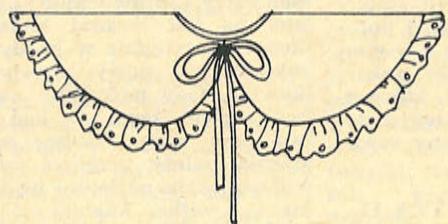
A ešte Sting — herec. Hral v takých filmoch ako Quadrophenia, Radio On, Brimstone And Treacle, The Bride, Julia And Julia, ako aj Stormy Monday. (js)

STING

Tohto znamenitejšieho anglického hudebníka, vokalistu, skladateľa, ba aj herca sme už svojho času predstavili v kontexte známej skupiny The Police. Preto len pripomienim, že Sting (vlastným menom Gordon Sumner) pochádza z Newcastle, kde

OZDOBNÉ GOLIERIKY sú opäť módne a odporúčame ich všetkým ženám v rôznom veku. Jednoducho, môžete si ich ušiť samé z bavlnenej látky, popelínu bud z bavlnenej čipky. Pre ilustráciu uverejňujeme strihy týchto golierikov. Na bavlnenom golieriku môžete prípadne vyšiť vzorku richelie. Ozdobné golieriky sa nosí na rôznych vlnených svetroch alebo šatách.

KABELKY V ŠPORTOVOM ŠTÝLE sú nielen praktické, ale v súčasnosti aj veľmi moderné. Na našom obrázku sú kabelky kožené, majú tvár vreca bud' plecniaka. Taký typ kabeliek navrhujeme najmä mladým dievčatám.

ELEGANTNÉ ŠATY by mala mať každá žena vo svojom šatníku. Strih týchto šiat je jednoduchý a súčasne veľmi pôsobivý, s módnymi tendenciami. Šaty môžete ušiť z uzličkového úpletu a kašmíru. Veľmi vhodné sú tu chanelovské detaily — lemovanie, gombíky a retiazky.

LEKARZ
WĘTERYNARII

NIEPLODNOŚĆ BYDŁA

Definicja nieplodności jest trudna. Podobnie jak choroba jest przeciwnieństwem zdrowia, tak nieplodność jest przeciwnieństwem płodności. Wprawdzie pojęcia zdrowia i choroby nie pokrywają się całkowicie z pojęciami płodności i nieplodności, gdyż przedstawiają tylko jeden ze składników wymienionych stanów biologicznych, to jednak analogia jest chyba istotna. Bydło zdrowe, dojrzałe płciowo, z rozwiniętymi i czynnymi narządami płciowymi, żywione i trzymane w warunkach umożliwiających mu bytowanie jest normalnie płodne. Płodność jest za tym naturalnym i normalnym stanem zdrowia rozrodczego, a tymczasem nieplodność jako przeciwnieństwo, jest stanem nienaturalnym, chorobowym.

Nieplodnością nazywamy brak zdolności rozmnażania, który to brak nie musi być absolutny. Pod to określenie podciąga się wszystkie zaburzenia, które wstrzymują zdolność rozrodczą lub wywierają swój niekorzystny wpływ na narządy rozrodcze. Zaburzenia te mogą dotyczyć bądź określów tworzenia się i dojrzewania komórek jajowych u samic, lub powstania i rozwoju plemników jajowych u samic, lub

powstawania i rozwoju plemników u samców, bądź utrudniać a nawet uniemożliwić zetknięcie się komórek rozrodczych męskich z żeńskimi, a w końcu przeszkościć dojrzewaniu płodu. Następstwem tych nieprawidliwości jest to, że nie dochodzi do ciąży w ogóle, albo powstają za długie okresy przerw w rozrodczości.

Zależnie od czasu trwania i źródła powstania nieplodności, rozróżnia się: nieplodność trwała i czasowa. Poza tym nieplodność może być: wrodzona i nabыта.

Nieplodność trwała występuje u bydła rzadko, w przeciwnieństwie do czasowego, która u tych zwierząt jest zjawiskiem częstym. Nieplodność występuje u buhajów jak i krów, u których częściej używa się nazwy „jalowosć”. Nieplodność trwała bywa zazwyczaj u bydła wcześniej rozpoznana i zwierzęta trwale nieplodne są szybko likwidowane, jako nie przedstawiające wartości hodowlanej. Czasowy stan nieplodności ze względu na swą przejściowość jest trudno uchwyty i bardzo rozciągliwy, wahający się w granicach miesiąca lub lat. W praktyce rolnik zwykle uważa buhaja za nieplodnego, gdy szereg płodnych krów stanowionych przez niego, nie zaczadzi w ciąży, a krowę za jalową, gdy mimo kilkakrotnego jej krycia przez płodnego buhaja, krowa powtarza ruję i nie zaciera się.

Przyczyny nieplodności, a szczególnie jalowości u krów, są bardzo liczne, różnorodne i nie wszystkie są znane. Obok przyczyn właściwych i pierwotnych, istnieje szereg przyczyn wtórnych i

ubocznych, niezakaźnych i zakaźnych, bezpośrednio i pośrednio szkodliwie działających na narządy rozrodcze. Dziedzicznosć bezpośrednio odgrywa dużą rolę w występowaniu osłabionej płodności lub nieplodności, indywidualne wahania w nasileniu zdolności rozrodczej są wrodzone. Wrodzona nieplodność nie musi być zawsze dziedziczna. Przyczyny urazowe jak: okaleczenia, zmiażdżenia, pęknięcia, nowotwory itp. dotyczące zewnętrznych narządów buhaja i krowy mogą być przyczyną czasowej lub trwałej nieplodności. Każda ogólna choroba o większym nasileniu wyzerpuje organizm zwierzęcia, wywierając może szkodliwy wpływ na płodność. Stwierdzonym jest fakt, że wszelkiego rodzaju choroby ogólne u krów mniej szkodliwie działają na płód w okresie wcześniejszej ciąży, a więcej w późniejszych okresach ciąży, w których najczęściej występuje śmierć płodu lub jego osłabienie i poronienie. Inaczej trzeba oceniać niektóre swoiste choroby zakazane występujące u bydła, które uasadzają się w narządach płciowych powodując ich stany zapalne.

ZAGWOŹDZENIE KOPYTA U KONI

Zagwoźdzenie kopyta występuje podczas kucia przy zranieniu podkowiakiem głębiej polożonych, miękkich części kopyta, czyli tworzywa. Najczęściej zagwoźdzenie powstaje z winy podkuwacza, wskutek niewłaściwie sporządzanej i źle dopasowanej podkowy oraz nieumiejętnej wbijania podko-

wiąków. Niekiedy przyczyną zagwoźdzenia są cienkie ściany kopyta, lub kruchy róg kopytowy. Objawem zagwoźdzenia jest kulawizna występująca zaraz lub na 2–3 dzień po okuciu. Kiedy w czasie kucia podkowiak przebiją miękką i wrażliwą na ból część kopyta, koń gwałtownie cofa konczynę. Po okuciu konia należy zawsze sprawdzić czy nie kuleje i dokładnie obejrzeć kopyto zwracając uwagę przede wszystkim na wysokość i rozmieszczenie nitów podkowiaków na ścianie kopytowej. Jeśli koń kuleje, a nity podkowiaków znajdują się powyżej 1/3 części dolnej ściany kopytowej, to stwierdzamy, że nastąpiło zagwoźdzenie. W takim przypadku konia należy natychmiast rozkuć i obejrzeć każdy podkowiak, czy nie znajduje się na nim ślad krwi. Ogłada się również dokładnie otwory po podkowiakach od strony podeszwy, sprawdzając, czy leżą one na tak zwanej białej linii kopyta. Następnie w każdy otwór wkłada się nowy, czysty podkowiak. Gdy natrafimy na miejsce zagwoźdzenia — koń wyrywa nam nogę. Miejsce zagwoźdzenia należy przemyć środkiem odkażającym najlepiej wodą utlenioną i zatkać kawałkiem czystej gazy. Otwór w rogu ściany kopytowej zalepia się woskiem lub maścią kopytową. Po takim zbiegu można znów przybić podkowę, omijając przy wbijaniu miejsce zagwoźdzone. Jeśli mimo nałożenia opatrunku po kilku dniach wystąpi silna kulawizna, należy szybko udać się z koniem do lecznicy. W razie zaniedbania, gdy po wystąpieniu

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

SRVÁTKOVÁ POLIEVKA. Rozpočet: 1 lit. srvátky, pol lyžičky rasce, 1 lyžička cukru, 1,25 dl kyslej smotany, 2 vajcia, 2 lyžice hladkej múky, varené zemiaky, soľ, pažitka.

Srvátku prevaríme s rascou a cukrom. V kyslej smotane dobré rozharbarkujeme vajcia spolu s hladkou múkou a za stáleho miešania ju zavaríme do vriacej srvátky. Polievku tesne pred podávaním osolíme, posypeme posukanou pažitkou a vložíme do nej osobitne uvarené zemiaky.

TELACÍ PERKELT. Rozpočet: 700 g telacieho mäsa, soľ, mletá červená paprika, 60 g masti, 50 g cibule, 25 g hladkej múky, 2 rajčiaky alebo 2 lyžice rajčiakového pretilaku, 2–3 dl kyslej smotany.

V kastróle roztopíme mast, opaříme na nej cibuľu pokrájanú nadrobno a lyžičku mletej červenej papriky. Telacie mäso (najlepšie z pliecka) umyjeme, pokrájame na pravidelné kúsky, osolíme, dáme na opráženú cibuľu a prikýte za občasného premiešania dusíme až kým sa štava nedýusi. Potom mäso zaprášíme mukou, trocha opaříme, zalejeme vodou alebo polievkou z kostí, pridáme pretreté rajčiaky alebo rajčiakový pretilak a povaríme.

ŽIVOT

28 Číslo 3/1989 Ročník 32

Pred dovarením pridáme kyslú smotanu.

Podávame s ryžou alebo haluškami.

SRBSKÝ GULĀŠ. Rozpočet: 600–800 g skopového masa z krku, 50 g slaniny, 2 lžíce sádla, 1 cibule, lžíčka mleté papriky, 4 rajčata nebo 4 lžíce rajčatového protlaku, 2 papriky, 500 g Brambor, ocet, sůl, voda na zalití.

Maso nakrájime na kostky a osolíme. Na kastrólu rozhrejeme na kostičky nakrájenou slaninu, pridáme nadrobno nakrájenou cibulou a osolíme ji dozlatova. Potom přisypeme papriku, ihned ji zalijeme octem, za stálého míchaní ji zpěníme, přidáme maso, opečeme ho, zalijeme vodou a zvolna dusíme domékka. Potom přidáme na díly nakrájená rajčata, na nudličky nakrájené papriky, na kostky nakrájené Brambory a pokrm podle potřeby ještě podlijeme. Vše zvolna dusíme domékka. Štavu už nezahušťujeme.

ČEVAPČÍCI. Rozpočet: 600–800 g skopového nebo jehněčího masa, sůl, mletý pepř, 2–3 lžíce hladké mouky, 2 menší cibule, lžíce hořčice, tuk na opékání.

Maso nakrájime na kousky a umeleme. Osolíme ho, opečíme, dobře prohnětme a ještě jednou umeleme, aby bylo jemné. Potom ho zpracujeme a vyválíme malé, asi 5 cm dlouhé válečky.

Obalíme je v mouce a opékáme po všech stranach na rostu nebo na páni s rozechňatým tukem. Podáváme je s drobně nakrájenou cibulí, hořčici a s opékánymi nebo vařenými Brambory nebo s chlebem.

SALÁT

INDICKÝ RAJČATOVÝ SALÁT. Rozpočet: 5 rajčat, 2 papriky, 2 středně velké cibule, štava z jednoho citrónu, 1/2 lžíčky mletého zázvoru, 2 lžíce drobně usekané petrželky.

Omytá rajčata nakrájíme na plátky a vložíme do salátové mísy. Přidáme semen zbavené papriky, nakrájené na nudličky, a nadrobno pokrájenou cibulou. Salát posypeme mletým zázvorem, petrželkou, zakapeme citrónovou štavou, promícháme a necháme v chladničce rozležet.

OSLÁVENCOM

JABLKOVÝ KRÉM. Rozpočet: 6 velkých jablk, 50 g práškového cukru, 50 g hrozienok, štava a kôra z polovice citróna, 2 bielky.

Pekné veľké jablká upečieme, olupíme, odstráňme jadrovníky, dužinu popučíme a dobre vymiešame. Pridáme citrónovú štavu a postrúhanú citrónovú kôru, cukor a prebraté hrozienska uvarené predtým v troche vody. Nakoniec zláhka primiešame z bielkov ušľahaný tuhý sneh. Krém navrstvíme do pohárov (najlepšie na šumivé víno), ozdobíme šľahačkou, niekoľkými hrozienskami a dáme schladit.

ŠETŘÍME V KUCHYNI

JIHOČESKÁ CMUNDA. Rozpočet: 300 g vařených Brambor, 30 g droždi, 200 g uzeného masa nebo uzeniny, 4–5 vajec, 300 g hrubé mouky, 40 g rostlinného tuku, 250 g dětské krupičky, 5 dl mléka, 3 stroužky česneku, majoránka, mletý pepř, pažitka, sůl, tuk a strouhanka na plech.

Brambory uvaříme ve slupce, oloupíme a prolisujeme nebo umelme na masovém strojku. Přidáme vejce, uvařené uzené maso nebo uzeninu rozkrájenou na kostičky, rozpuštěný rostlinný tuk, prolisovaný česnek, sůl, mletý pepř, majoránku, sekano pažitku, mléko, dětskou krupičku a mouku s rozdrobeným droždím.

kulawizny nie opatrzy się rany kopyta lub gdy kulawizna wskutek zagwoźdzenia zjawia się dopiero po kilku dniach, w kopicie jest już ropa, która należy szybko usunąć. Jeżeli bowiem koniowi nie udzieli się właściwej pomocy — ropa często przebiją się do góry i na granicy między ścianą kopyta a koroną wydostaje się na zewnątrz. Wtedy również konieczna jest pomoc lekarska, ale leczenie jest trudniejsze i długotrwałe a kopyto nierzaz w dużym stopniu ulega zniszczeniu. Zapobieganie polega głównie na prawidłowym kuciu koni u wykwalifikowanych podkuwaczy. Poza tym przed i po okuciu należy sprawdzić czy koń w ruchu na twardym podłożu nie kuleje. Zagwoźdzenia nie wolno lekceważyć, gdyż mogą wystąpić powikłania jak tężec, zakażenie, zejście kopyta, co jest równoznaczne z utratą konia.

BRODAWCZYCA WYMENIA KROW

Przyczyna jej powstawania nie jest wyjaśniona. Pewne jest, że trzymanie krowy w brudnej oborze, na brudnej ścianie, nie czyszczanie jej i nie mycie, zranienie skóry ułatwiają powstawanie brodawek. Brodawki mogą tworzyć się szybko i w dużej ilości, rosną powoli, ale stale, opanowując coraz większe części skóry. Brodawki takie utrudniają dojenie, wymię nie jest dokładnie zdajane, wskutek czego wydzielanie mleka zmniejsza się i stopniowo zanika. Leczenie trzeba powtórzyć.

HENRYK MĄCZKA

Zaděláme tésto (je tak husté, že v něm stojí vařečka), zakryjeme utěrkou a necháme na teplém místě kynout. Vykynuté tésto rozestřeme do dobré vymazaného a strouhankou vysypaného pekáčku nebo na plech a v předehrátké troubě upěčeme. Cmunda podáváme teplou i studenou. Vhodné doplníme mlékem.

ZEMIAKOVÉ ŠUŁANCE. Rozpočet: 500 g zemiakov, soľ, 80 g krupice, 1 vajce, 30 g masla, 130 g hrubej mýky, 80 g strúhanky, 50 g masti.

Horúce uvarené, olúpané a pretreté zemiaky zmiešame s krupicou. Do vychladnutých pridáme soľ, vajce, mýku a vypracujeme cesto. Z cesta najprv rukou sfurmujeme dlhé valčeky, tie pokrátame na menšie kúsky, z ktorých spravíme hrubé šísky. Várime v osolennej vriacej vode 1 minúty. Uvarené necháme dobre odkvapkať, dáme na pekáč do strúhanky, ktorú sme predtým oprážili na masti do zlata, a premiešame.

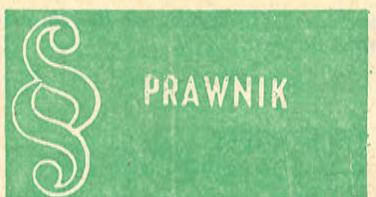
Posypané strúhankou a cukrom alebo mletým makom a cukrom môžeme podávať ako múčnik.

ODPOVEĎ:

Fre dobrých poštárov — 365

815

1180

PRAWNIK

OPLATY CELNE PRZYWOZOWE (1)

Od 1 stycznia br. weszły w życie nowe przepisy rozporządzenia ministra współpracy gospodarczej z zagranicą w sprawie cel i pozwolen na towary przywozne i na towary wywozowane w niehandlowym obrocie towarowym z zagranicą oraz zasad klasyfikacji taryfowej tych towarów.

to pierwsza część omówienia obowiązującej taryfy przywozowej.

po ostatnich regulacjach (maj i grudzień ub. roku) taryfa celna przywozowa niezmieniła się skurczyła. Dla przeciętnego turysty oznacza to, że może bez opłat celnych przywieźć do kraju wiele zagranicznych towarów, oczywiście przeznaczonych przed wszystkim dla siebie i najbliższej rodziny, a nie na sprzedaż. Innymi słowy nie zapłaci dla, jeżeli przywiezie zwyczajowo przyjęte ilości towarów, nie przeznaczonych na cele handlowe. W aktualnej taryfie jest 16 grup towarowych objętych clem.

Pierwsza z nich to „broń palna, pneumatyczna i gazowa”. Przywód jednej sztuki broni palnej sportowej lub pistoletu startowego jest obłożony clem w wysokości 800 zł, jedna sztuka broni pneumatycznej sportowej — 2000 zł, sztuka broni palnej myśliwskiej śrutowej — 18 000 zł, a broni palnej myśliwskiej kulowej lub kulowo-śrutowej — 40 000 zł. Przywód pistoletu gazowego oznacza wydatek na celo w wysokości 20.000 zł. Stosunkowo niewygórowane jest celo na urządzenia do reprodukcji dokumentów, a więc powielaczy, kopiatek, kserografów, pozostałe urządzenia do reprodukcji dokumentów, części do nich. Placi się celo w wysokości 100 zł od kilograma wagi.

Wskutek obniżenia celu przywozowego znów zwiększyły się prywatny import samochodów osobowych do Polski. Ustanowiono jednak celo na samochody osobowe ogólnego przeznaczenia i na samochody osobowe specjalizowane (služby zdrowia, milicyjne, straży pożarnej, taksówki i ruchomych ekip technicznych) przeznaczone do przewozu 9 osób, łącznie z kierowcą. Cel o tych pojazdach jest zróżnicowane zależnie od rodzaju i pojemności silnika. I tak od każdego samochodu z silnikiem wysokoprężnym (diesel) o pojemności skokowej silnika do 1800 cm sześć obowiązuje celo w wysokości 600 zł za cm sześć, zaś gdy przywieziony pojazd z silnikiem diesla ma pojemność skokową powyżej 1800 cm sześć. — 900 zł za każdy cm sześć. Nicco wyższe są opłaty celne przy przywozie samochodu z silnikiem benzynowym. W takim przypadku placimy po 700 zł za cm sześć, jeżeli pojazd ma pojemność skokową silnika do 1600 cm sześć i po 1000 zł za cm sześć, jeżeli samochód ma silnik o pojemności powyżej 1600 cm sześć. Samochody bez silnika

spalinowego (z wymontowanym lub nie zamontowanym i nie zgłoszonym razem z samochodem do odprawy celnej) lub z silnikiem specjalizowanym, którego dane techniczne nie odpowiadają konstrukcyjnie typowi samochodu podlegają celu w wysokości 1500 zł od kilograma wagi. Na pozostałe — celo ustalono w wysokości 700 zł/kg. Istotna w tym przypadku jest dodatkowa informacja: samochody podlegają celu podwyższonemu o 50 proc. jeżeli od roku wyprodukowania samochodu do roku zgłoszenia go do odprawy celnej upłynęło więcej niż 5 lat, wliczając w to rok kalendarzowy, w którym pojazdy wyproducedo i rok kalendarzowy, w którym pojazd znalazł się na granicy. Podwyższonemu o 50 proc. celu podlegają także samochody, których roku produkcji nie można ustalić podczas odprawy celnej.

Ponieważ przywozimy z zagranicy nie tylko samochody osobowe, nie od rzeczy będzie podać również stawki celne od sprowadzanych samochodów osobowo-ciązarowych (kombi), ciężarowo-osobowych (towos), dostawczych i lekkich ciężarowych o ładowności do 2 ton (w tym pickupy, furgony, półciężarowe) oraz wszelkich kempingowych. Jeżeli mają silnik spalinowy — placimy 400 zł dla za każdy cm sześć pojemności silnika, jeżeli silnika nie posiadają — 800 zł za każdy kilogram ich wagi. Za pozostałe — 400 zł/kg. Także i w tym przypadku obowiązuje zasada podwyższonemu o 50 proc. clu.

Znacznie obniżono należności celne od przywożonych samochodów ciężarowych i ciągników drogowych z wyposażeniem do specjalnych celów, na podwoziach samochodów ciężarowych oraz od autobusów. Jeżeli posiadały one silniki o pojemności do 3000 cm sześć. Włącznie, a w dodatku jest to silnik wysokoprężny (diesel) placimy po 200 zł za każdy cm sześć. Pojemności silnika, gdy zaś silnik jest benzynowy — po 300 zł za każdy cm sześć. Od pozostałych: z silnikiem wysokoprężnym — po 100 zł za cm, z silnikiem niskoprężnym — po 150 zł za cm. Pojazdy bez silnika — po 300 zł/kg wagi, pozostałe — po 60 zł/kg. W przypadku samochodów ciężarowych, ciągników drogowych i autobusów przyjęto zasadę, że celo jest wyższe o 20 proc. jeżeli od roku produkcji pojazdu do chwili jego zgłoszenia do odprawy minęło więcej niż 5 lat. Dotyczy to również pojazdów, których daty produkcji nie można ustalić.

Aby mieć pełny obraz dodajmy, że po 700 zł za kilogram wagi placimy przy przywozie z zagranicy części i akcesoriów środków transportu samochodowego, czyli od karoserii i ich elementów, silników i ich części, przekładni skrzyni biegów, mostów napędowych, sprzęgiel, hamulców, prądnic, alternatorów, regulatorów, silników elektrycznych, reflektorów, lamp, urządzeń zapanowych, sprzętu instalacyjnego, akumulatorów, mechanizmów kierowniczych, wałów napędowych, chłodnic, kół jezdnych, pasów bezpieczeństwa, itp.

Drugą część omówienia obejmującą taryfy celne przywozowe rozpoczęnamy od stawek celnych od przywożonego z zagranicy sprzętu elektronicznego.

Przywożący urządzenia elektroniczne zawodowe takie jak: nadajniki radiofoniczne i telewizyjne, automaty muzyczne, kuchnie mikrofalowe, itp. musi być przygotowany na opłacenie celu w wysokości 500 zł za każdy kilogram ich wagi. Znacznie gorzej na tym wyjdzie, jeżeli zechce przywieźć sprzęt radiowo-telewizyjny. Zapłaci bowiem 8000 zł za każdy odbiornik radiofoniczny przenośny turystyczny lub turystyczno-samochodowy oraz 10 000 zł za każdy amplituner (odbiornik stereofoniczny bez głośników) i pozostałe radioodbiorniki. Przywód telewizora zasilanego sieciowo z ekranem do odbioru czarno-białego kosztuje 10 000 zł/szt., zasilanego sieciowo z ekranem do odbioru kolorowego — 30.000 zł/szt. zaś przenośnego turystycznego z ekranem do odbioru kolorowego — 12 000 zł/szt. Pozostałe telewizory są obłożone clem w wysokości 3.000 zł/szt.

Najbardziej wzrosło celo na zestawy kombinowane elektroniczne sprzętu powszechnego użytku. Przywód radia-telewizora-magnetofonu (w jednej obudowie, tzw. kompakt) oznacza wydatek 40.000 zł/szt., radia-telewizora-gramofonu lub radia-magnetofonu-gramofonu lub magnetofonu-telewizora kosztuje 35.000 zł/szt. Jeżeli jakikolwiek zestaw z podanych wyżej posiada dodatkowo magnetowid — placie się 70.000 zł/szt. Pozostałe zestawy typu kompaktowego — 30.000 zł/szt. zaś pozostałe — oprócz zestawów segmentowych typu wieża — 20.000 zł/szt. Zestawy kombinowane segmentowe — typu wieża, podlegają celu od poszczególnych urządzeń wchodzących w skład zestawu.

Cel o gramofonów cyfrowych, dyskofonów, odczytywaczy dysków dźwiękowych, gramowidów, dyskowidów, odczytywaczy dysków wizyjnych, magnetowidów i odtwarzaczy wizji i dźwięku, tunerów tv i tunerów video ustalone na 60.000 zł/szt., gramofonów pozostałych i magnetowidów — 6.000 zł/szt., odtwarzaczy i dyktafonów 3.000 zł/szt., pozostałych — oprócz zestawów segmentowych typu wieża — 12.000 zł/szt. Zestawy audiowizualne lub muzyczno-audiowizualne segmentowe podlegają celu w wysokości sumy dla od poszczególnych urządzeń wchodzących w skład zestawu.

Od przywożonych przedwzmacniaczy i wzmacniaczy placimy celo w wysokości 12.000 zł/szt., od korektorów częstotliwości akustycznej — 9.000 zł/szt., elektronicznych gier telewizyjnych — 4.000 zł/szt., kamer telewizyjnych i magnetowidów — 60.000 zł/szt., przenośnych kamer telewizyjnych z wbudowanymi magnetowidami; systemów mikrowizyjnych — magnetowidów, mikrofonów, kamer do nagrywania barwnych obrazów — we wspólnej obudowie — 150.000 zł/szt., od projektów telewizyjnych — 15.000 zł/szt., wreszcie od pozostałego sprzętu elektronicznego poważnego użytku — 2.000 zł/szt.

HVĚZDY O NÁS

 BERAN
21.III.-20.IV.

V nejbližší době se musíš zkontrolovat a vytvořit si plán činnosti, a pak ho uskutečnit alespoň na polovinu. Tím se ti podaří zvážit situaci, ale klidně spát ještě dlouho nebudeš. Jedinou nadějí je to, že po chvílích velkého napětí vždycky přichází úleva a uvolnění, i když řada problémů zůstane ještě nevyřešena.

 BYK
21.IV.-20.V.

Rozhodnutí bude těžké, ale na tom, jak přistoupíš k celé věci, závisí úspěch vašeho plánu! Neodklidej to na později, to může jedině zaškodit. A ještě ke všemu se v nejbližších dnech vrátí nějaká stará, dávno zapomenutá historie. Nejvyšší čas, abys z ní vyvodil ponaučení do budoucnosti.

 BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

Nároky rostou, ale ty se s nimi jistě vyrovnej, ovšem splňš-li dvě z klíčadlní podmínky: musíš být trpělivý a důsledný. Zejména v organizaci práce pro sebe i pro druhé. Koncem měsíce tě čeká překvapení a konečně i předzvěst budoucích úspěchů.

 RAK
22.VI.-22.VII.

V nejbližší době se tempo práce zpomalí. Přijde ti to k chuti, nával práce v poslední době už tě trochu unavil. Neoddávej se však sladkému nicedělání, sám víš, že nelítost ti nesvědčí. Využij volný čas pro své záliby, nebo se dej například do velkého úklidu.

 LEV
23.VII.-23.VIII.

Nic si nedělej z toho, co o tobě mluví někteří tví známi. Jejich zlá vůle je tak viditelná, že ti naprostě nemohou uškodit. Koncem měsíce tě čeká milý důkaz uznání, který umítl zlé jazyky. Také finanční situace se neočekávaně zlepší — dostaneš odměnu, výhru nebo prémii. Jen nezačni hned utrácat, ani plná kapsa není bez dna.

 PANNA
24.VIII.-23.IX.

Situace se výrazně změnila a nemůžeš už předstírat, že nevidíš, co se děje, tím spíše, že se tě to bezprostředně týká. Skýtají se však možnosti využít nových okolností ve svůj prospěch. Neváhej a dej se do dila! Pomůže ti osoba, která je ti příznivě na-

kloněna, ale k níž jsi dosud neměl důvěru.

 KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Ceká tě mnoho nových dojmů různého druhu a z různých pramenů. Tentokrát se neříď tím, co se hodí a co se nemá dělat. Možná že právě malé dobrodružství bude začátkem nového života, po boku kohosi, kdo tě chce opravdu pochopit. Důvěra ovšem musí být vzájemná.

 VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Ve svých nových, důležitých a složitých povinnostech musíš provést iniciativu a důvěru k nejbližším spolupracovníkům. Mnoho přece závisí na moudré dělbě povinností a spolupráci. Musíš rovněž výrazně vytvořit hraniční mezi prací a rodinou, nepronášet problémy z domova do práce a naopak.

 ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Neočekávaně se na tebe nahradily nové povinnosti a odpovědnost, spojené s tím, že zastíváš vedoucí funkci. Protože rád rozkazuješ, nebude ti to příliš těžit. Podmínkou úspěchu je však moudrá spolupráce s okolím, sám všechno udělat nemůžeš a pouhé rozkazování ti může spolupracovníky znepřátilit.

 STŘELEC
23.XI.-21.XII.

Každý z nás má rád pochvaly a odměny (i finanční), ale štěstí přeje hlavně pracovitým a vytrvalým. Nejsi bez sancí, když chceš, doveď pracovat pilně, důsledně a rozvážně. Neodmítnej nabídku, kterou dostaneš od člověka znajícího život. Konec konců určitě sám nevymyslíš nic lepšího.

 RYBY
19.II.-20.III.

Do vašeho svazku je zaplete na třetí osoba, na kterou žádny z vás nesmí zapomínat. Situace je složitá a chouloustivá. Na vašem taktu a citlivém přístupu, především z tvé strany, bude záležet, jak se díle vyvinou vaše vzájemné vztahy. Máš příležitost dokázat, že ti nechybí dobrá vůle.

NÁŠ TEST

Viete sa zabávať?

Touto schopnosťou sa skutočne môže pochváliť len málo ľudí. Avšak väčšina z nás je presvedčená, že túto schopnosť má a vie sa zabávať. Ku ktorej skupine patríte vy? Keď odpoviete na naše otázky, možno objavíte v sebe nádherné možnosti, o ktorých ste doteraz nevedeli.

1. Dokážete pokojne prijať radosť iných a tešiť sa s nimi?
2. Myslite si, že ste v okoli obľúbení?
3. Radi trávite voľný čas s osobami opačného pohlavia?
4. Patríte k ľuďom, ktorí dokážu vidieť dobré stránky aj v záporných javoch?

áno 5 nie 0
áno 5 nie 0
áno 5 nie 9
áno 5 nie 0

5. Je pre vás v erotickom živote mnoho otázok tabu (zakázané)?
6. Radi zohrávate úlohu vodec iných ľudí?
7. Patrí vásia hmotnosť ľudi k najdôležitejším črtám vo vašom systéme hodnoty?
8. Ste ľovekom „úspechu“?
9. Veríte, že človek má neobmedzené možnosti?
10. Reagujete rýchlo a ľahko na prejavy žilivosti vo vašom okolí?

áno 5 nie 0
áno 5 nie 0

Teraz si spočítajte body. Keď ste dosiahli:
OD 50 DO 25 BODOV: Patríte k tým, ktorí si myslia, že život je radšej veselým sviatkom ako školou morálnej disciplíny. Ste človekom chvíle, radi podliehate pôsobeniu iných ľudí a vecí. Vyhýbate sa životným komplikáciám, nechcete byť závislí od nikoho a ničoho a preto sa nechcete príliš obetovať pre iných. Viete si organizovať svoj voľný čas podľa vlastných túžob a predstáv a súčasne aj materiálnych možností. Chcete sa cítiť příjemne a neustále sa o to usilujete. Práve to má pre vás zmysel a podstatný význam vo vašom živote.

OD 24 DO 0 BODOV: Patríte k ľuďom, ktorí berú život veľmi seriózne. Dokonca vtipy, ktoré počúvate, nemajú podľa vás zmysel. Zibaťa, to je niečo, čo využívajú iní. Pravdaže, chceli by ste sa na tom zúčastniť aj vy, lenže pred vami je toľko prekážok, že nie stačí schopnosť realizovať seba v tejto oblasti. Nemôžete sa však stať na nudu. Zmyslom vášho života je totiž neustále zdolávanie prekážok, prekonávanie fažkostí a napredovanie, neustály, silný tah dopredu. Nezdá sa vám však, že to všetko chápate príliš doslovne?

— Vaša žena je horolezkyňa?
— Prečo si to myslíte?
— Ze má tak rada výstupy.

OPBH

— Muž si berie ženu, pretože ju má rád.

— A žena muža?

— Pretože chce byť vydatá!

— Fajčíte?

— Nie, pán doktor.

— Tak vám budem musieť zakázať niečo iné!

— Verím, že je trinástka neštastné číslo.

— A to už prečo?

— Lebo včera sused vyhodil manželku z trinásteho poschodia a, predstav si, ona to neprežila...!

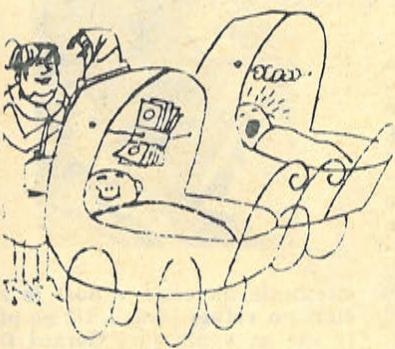
„A teď už mi doufám věříte, že nám v bytě plno vody!“

— Príslušník VB zastavi vodiča motocykla a hovorí mu:

— Ako to jazdíte, že ste si ani nevšimli, že vám manželka spadala zo zadného sedadla?

— Uf, to ste ma teda upokojili. Už som si myslil, že som náhle ohľuchol.

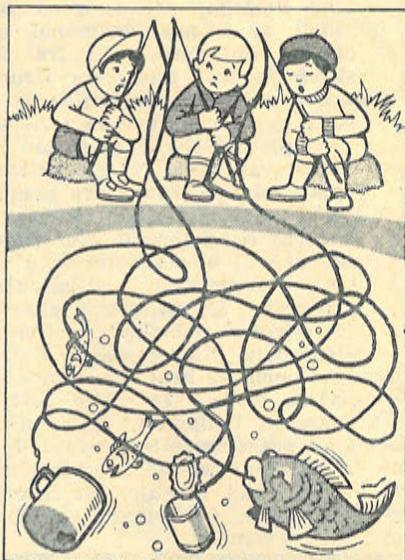
„Viš, co mě neustále udivuje — jak ženy dokáží přežít své muže.“

DOKÁŽEŠ TO?

CHVÍLI PŘEMÝŠLEJ!

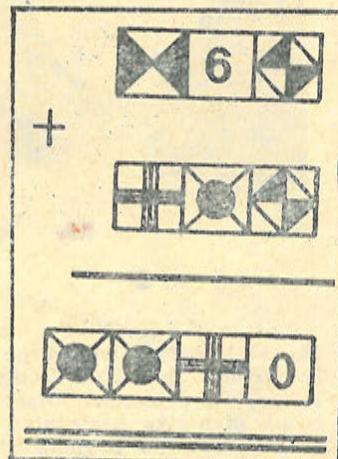
Který ze tří chlapců byl šťastným rybářem, jenž ulovil statného kapra?

PRE DOBRÝCH POČTÁROV

Pri tejto úlohe treba zrátať prvý a druhý rámkach tak, aby ich súčet zodpovedal tretiemu rámkemu. Jednotlivé obrazce vyjadrujú čísla 1, 3, 5 a 8. Čísla 6 a 0 sú už napísané na správnom mieste. Ktoré obrazce patria k chýbajúcim číslam v rámkoch?

(Odpoveď na str. 29)

MENO VEŠTÍ

BOŽENA. Toto kľudné, milé a zvučné meno je čoraz vzácniešie, začína byť totiž vytlačované novými a vraj módnejšími menami. Božena býva obyčajne svetlou alebo tmavou blondínou pripadne hnedovláskou s modrými, šedými, zelenými, hnédymi a niekedy aj čiernymi očami. Žena s týmto menom pochádza najčastejšie z remeselnickej rodiny buď z rodiny pracujúcej inteligencie. Už od detstva má zmysel pre povinnosť, je veľmi statočná, veselá, dobrromyselná a vtipná. V rodine je spravidla najstaršia z detí a preto sa často musí starat o mladších súrodencov. Základná a stredná škola končí bez väčších problémov. Má humanistické a umenie nadanie. Býva známenou organizátorou, skvelou pracovníčkou a keď sa stáva vedúcou, aj na tomto poste si dobre plní svoje povinnosti. Božena najčastejšie býva herečkou, novinárkou, učiteľkou, maliarkou alebo aj lekárkou. Vydáva sa pomerne neskoro a berie si až dobreho, kľudného statočného a veľmi starostlivého človeka. Zíjú spolu do neskorej staroby bez väčších problémov a finančných starostí. Božena máva jedno buď dve deti, ktoré sa veľmi ponášajú na otca. Je pre deti dobrú a starostlivou matkou. Pre svojho manžela je taktiež milou, starostlivou a pozornou ženou. K ľuďom je vždy srdelná a milá, ochotná — keď treba — podať pomocnú ruku. Už od školských rokov plní rôzne verejné funkcie, v ktorých si získava plnú dôveru. Božena je považovaná za človeka výnimco poctivého a solídneho.

TADMIR

SNÁŘ

Věříte snům? Ne? Ani my nevěříme, ale co to škodi podívat se občas do snáře. Je to přece jen zábava, a co když se vám dobrý sen vyplní? Tedy, zdílo

se vám o:

Semenech kupovaných — tvé podniky budou dobré postupovat; rozevřívaných — máš nové plány; čištěných — dobrý průběh tvých obchodů; obchodovati jimi — máš co činit s nestoudnými lidmi. Sekání dříví — nalezeš překázkou.

Selce staré — přijdeš do styku s hašteřivými osobami; mladé — pro muže silná žena, pro ženy pracovitý muž.

Sekeče — zlo, neštěstí; pracovati s ní — dobré pokračování; dříví s ní štípati — niterné rozpolení.

Senč — obdržíš dobrou zprávu; ležeti v něm — spokojenosť. Schodech — budeš dělat kariéru; vystupovati po nich — namáhavý postup; spadnout z nich — obchodní škody; sestupovat z nich — pomalý sestup tvého blahobytu.

Sekání nezralého obili — špatný průběh tvých obchodů; zralého obili — tvé výhľady jsou dobré; zelené trávy — chrán se před nevhodnou známostí; suché trávy — neúspěch v obchodech.

Severní září — neotčívané zprávy tě velmi potěší. Sbírce brouků a hmyzu — hanba a nepříjemnosti; rostlin — radost; kamenů — neradostná událost; známek — činiš si zbytečné starosti a útrapy.

Schůzí lidu — uslyšíš mnoho rad, ale žádnou nebudeš moci použít.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO
CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCiS
31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

ODZNAZCZONY: złotym Medalem ze Wstępu Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TKCiS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Kri tofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojowska (tłumacz), Dominik Surma, Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

WYDAWCZA: Wydawnictwo Współczesne ESW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-490 Warszawa, ul. Wiejska 12, tel. 28-24-11.

SPOŁECZNE KOLEGIUM REDAKCYJNE: Augustin Andrašák, Zofia Bogacková, Józef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupkova, Bronisław Knapčík, Eugen Kott, Eugen Mišnec, Lýdia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmują Oddziały RSW „Prasa-Książka-Ruch”, oraz urzędy pocztowe i doręczyciele w terminach: do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze oraz cały rok następny; do dnia 10 czerwca na II półrocze roku bieżącego.

Cena prenumeraty: kwartalnie 150 zł, rocznie 600 zł. Instytucje i zakłady pracy opłacają prenumeratę w miejscowościach Oddziałach RSW „Prasa-Książka-Ruch” lub — w miejscowościach, gdzie Oddziałów nie ma — w urzędach pocztowych. Czytelnicze indywidualne opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i (na wsi) u doręczycieli.

Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch” Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa, konto PKO BP XV Oddział w Warszawie Nr 1658-201045-139-11. Prenumerata z wysyłką za granicę jest droższa o 50% d'a zleciennodawców indywidualnych i o 100% d'a instytucji.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW „Prasa-Książka-Ruch”, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 97.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów.

Numer oddano do składu 20.II.1989, podpisano do druku 6.IV.1989.

KAŽDÚ DRUHÚ SOBOTU o 23.00 hod. sa Holandčania pohodlne uvelebia pred televizormi, aby si pozreli Fatzym Smithovú. „Môže byť žena pekná, keď váži sto kilogramov? — pýta sa Fatzym kockte a pridáva — len na mňa pozrite, nie som čarovná!“ Tučná a veselá, s množstvom umelých šperkov a smiešne oblečená do šiat so spúšťou volánikov Fatzym blázni pred kamerami: spieva, tančuje, rozpráva vtipy. Robí to výborne a milučko. Fatzym má nelen zabávať divákov, ale tiež zbaňiť komplexov tých, ktorí majú starosti s nadváhou. „Neschovávajte sa po kútoch, nehanbíte sa — radí Fatzym — predsa ženy chudé ako dosky vôbec nie sú krajšie.“ A koketne si odhadzuje dozadu dlhé lokne, trepoce riasa mi...

„Fajn dievča!“ — hovoria Holandčania. A vlastne hovorili, kým sa nedozvedeli, že Fatzym vôbec nie je dievčatom, ale... mužom! V skutočnosti sa volá Frank Weijdenbosch a býva v Amsterdame, kde — ako sám hovorí — začínajú kariéru všetci známi umelci. Koľko má rokov a odkiaľ pochádza — to Fatzym čiže Frank nechce prezradiť. Na snímke: Fatzym.

E. PRESLEY ŽIE? Jedenásť rokov po smrti Elvise Presleyho, v Amerike prepukla masová hystéria. Rozpútala ju kniha novinárky Gail Brever-Giorionovej Či Elvis žije? Klebety o tom, že kráľ rocka neumrel, ale zanechal svoj doterajší život a sídlil niekde na exotickom ostrove, bolo možno počuť ihneď po jeho smrti. Potom utichli. Pani Brever-Giorionová tvrdí, že niekoľko rokov usilovne zhromažďovala fakty, ktoré svedčia o tom, že Presley žije. Našla dokonca svedkov, ktorí ho videli na vlastné oči. Napríklad keď kúpoval letenku do Buenos Aires samozrejme pod

iným menom, alebo na autostráde do Memphis, kde požiadal vodiča, aby ho odviezel do mesta, alebo dokonca v Západnom Nemecku nedaleko kasární, v ktorých bol kedy sviatok. Svedkovia prisahajú: to bol skutočne Elvis Presley! V Medical Centrum v Memphis tiež vraj videli muža, ktorý vyzeral tak, ako by mohol vyzeráť Presley starší o 11 rokov, ktorý sa rozprával s lekárom speváka. Existujú dokonca snímky (dosť nevýrazné), na ktorých je domnevnej Presley.

Hoci sa vie, že Presley bol pred smrťou chorý, prioritovaný liekmi a drogami, že väžil takmer 130 kg — tisíce hysterických Američanov (najmä Američaniek) nechce uveriť, že umrel. Na snímkach: Elvis Presley na začiatku a na konci svojej kariéry.

PROSLULÁ KOSMETICKÁ FIRMA Elizabeth Arden hľadala kandidátky na „ženu 90. let“, ktorá by reklamovala krémy, rténky, pudry a iné výrobky této firmy. Mela to být tvář, ktorá by priesvetdila každou žene, že díky kosmetickým prípravkům firmy Elizabeth Arden mohou vypadat ako ona.

Konečne se „žena 90. let“ objivila. Je to Vendela Kirsebomová, jednadvacetiletá Norka žijúca ve Švédsku.

„Objevení“ Vendely bolo dost neobyčajné. Před osmi lety paní Eileen Fordová, šéfová jedné z nejznámnejších agentúr zprostredkovajúcich zaměstnání modelek a fotomodelek, přijela do Stockholmu. V restauraci si všimla třináctileté dívky, ktorá jedla s rodici oběd. Okouzlil ji dívčin půvab. Byla si jista, že až dospěje, bude ideální modelkou. Zapasala si její adresu a když teď firma Elizabeth Arden začala hľadať „ženu 90. let“, vzpomněla si na setkání pred 8 lety. A nezmýnila se. Z Vendely Kirsebomové vyrástla krásna dívka a firma ji bez váhania prijala. V New Yorku s ní podepsali smlouvu, prý na niekoľko miliónov dolárov, ale presná časťka je tajemstvím... Na snímku: Vendela Kirsebomová.

CHUDÁ BOHATÉ DIETÁ. Christina Onassisová už na veky odpovedá v rodine hrobke na ostrove Skorpios a pozornosť celého sveta sa sústredí na jej dcérku Athene, ktorá 29. januára oslavila 4. narodeniny. Je považovaná za najbohatšiu dievča sveta. Majetok Onassisovcov odhadujú na okolo 8 miliárd dolárov — je to celé řídstvo cisternových lodí, ktoré má 40 lodí, rafinerie, chemické továrne, účastiny naj-

rôznejších podnikov, majetok v rôznych krajinách, vlastný ostrov... To všetko zdedilo malé dievčatko s veľkými tmavými očami.

Hned po smrti Christina množstvo advokátov sa zapojilo do súdneho pojednávania o dedičstvo po štvornásobne rozvedenej Christine. O majetok Onassisovcov a jeho budúce osudy sa zaujímajú aj vlády: grécka, americká, francúzska a švajčiarska. Prebieha spor o malú Athenu. Jej otec, Francúz Thierry Roussel sa dožaduje, aby mu priznali starostlivosť o dievča. Ale tento elegantný muž nemá dôveru — vládne mienka, že mu nejde o dievča, ale o peniaze. O Athenu sa chce tiež starať dve staršie dámky, teta Christina, paní Patricolasová a nevlastná sestra Aristotele Onassis — posledná žijúca predstaviteľka rodiny.

NOVÁ B. BARDOTOVÁ. Volá sa Mathilda Mayová, má 23 rokov a hovorí sa o nej, že bude následníčkou Brigitte Bardotovej. Má kúzlo krásnej ženy a zároveň čaro malého dievčatka, ale predevšetkým má talent. Jej otec je spisovateľom, matka tanecnicou. Mathilda tiež začínala ako tanecnica. Pre film ju „objavil“ režisér Claude Chabrol, keď angažoval Mathildu v „detektívke“ Krik sovy. Teraz režisér Jaques Demy zveril mladej herečke hlavnú ženskú úlohu v novom filme Yvesom Montandom, v ktorom Mathilda hrá úlohu jeho dcéry. Počiatocne túto úlohu mala zahrať Isabelle Adjaničová, ale reálizáciu filmu presunuli na neskorešie obdobie a vtedy navrhli zmeniť francúzsku hviezdu na málo známu Mathildu.

ANI TENTOKRÁT nebudú chýbať klebety z anglického kráľovského dvora. Zlomyseľná tvrdia, že princezná Diana, 27-ročná manželka následníka britského trónu, sa zaujíma vlastne

len o... šaty. Je pravdou, že počet dopoludňajších, popoludňajších i spoločenských šiat, kostýmov, klobúkov a iných vecí je tak veľký, že ani sama Diana nevie, čo má. Preto zamestnali dvoch informatikov, ktorých úlohou je presné katalógovanie 600 Dianiných šiat a kostýmov, vyše 600 párov topánok, asi 400 klobúkov a vyše 100 kabeliek. Tiež údaje budú zaprogramované do počítača, ktorý zoradi šatstvo princeznej podľa farieb, štýlov a príležitostí. Počítač bude tiež voľiť vhodné doplinky a uvádzat dátumy, kedy sa Diana objavila na verejnosti v ktorých šatách. Komputerizácia princeznej šatstva je pozoruhodným výsledkom — tohto ešte nebolo!

HERECKÁ DVOJICA. Je noc, na ceste zastavuje auto, vystupuje z neho žena, ktorý muž, ktorý sedí v aute, vyhadzuje jej kožuch a kožušinovú čiapku. Naťaste žena nie je na ceste sama: nedaleko akýsi muž, ktorému sa pokazilo auto, stojí sklonený pod otvorenou kapotou vozidla. O chvíli si všimne samotnú ženu. Takto sa začína najnovší film dnes najslávnejšieho filmového páru vo Francúzsku: Catherine Deneuveovej a Gerarda Depardieu. Možno ľahko uhádnuť, že

stretnutie na ceste v noci je začiatkom veľkej lásky... Už po piaty raz sa vynikajúci Gerard Depardieu zamiluje do krásnej Catherine — samozrejme na striebornom plátnu. Od roku 1980 natáčili spolu štyri filmy — ten, o ktorom hovoríme, Drole d'endroit pour une rencontre — je už piaty.

45-ročná stále veľmi pekná Catherine a 40-ročný nepekný, ale vďaka svojmu výbornému hereckému umeniu fascinujúci Depardieu, sú považovaní za ideálny párs, ktorý môže zabezpečiť úspech každému filmu, v ktorom budú vystupovať. V roku 1981 film Posledné metro, ktorý sme videli aj u nás, znamenal pre eboch titul najlepších francúzskych hercov. Catherine Deneuveová a Gerard Depardieu sú do seba zamilovaní len na striebornom plátnie! Nikdy spolu ani len neflirtovali, sú však veľkými priateľmi. Ich priateľstvo sa opiera o vzájomný obdiv talentu a hereckých schopností toho druhého, ako aj o vzájomnú úctu pre svoje charaktere. „Obdivujem Catherine, jej citlosť a zároveň jej životnú odvahu“ — hovorí Depardieu. Klebety sa, že Catherine nechcela hrať v novom filme najmä preto, že jeho režisér, Francois Deupyron, je mladý a ešte neznámy. Ale presvedčil ju Depardieu, pretože hviezda s ním veľmi rada pracuje. Na snímke: Catherine a Gerard vo filme Fort Sagan.